

B 13.865

K. ADER

EMAKEELE LUGEMIK

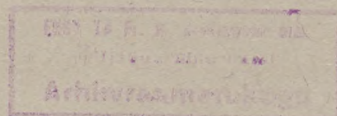
II ÕPPEAASTA

II VIHK

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1940

114819

Kaugele lõunasse.

Taevas on kaetud paksude hallide pilvedega. Ikka harvemini tungivad soojad päikesekiired maapinnale. Sääsed, kärbsed ja kihulased on juba kadunud. Sügis on saabunud. Seda tunnevad linnudki. Sügis teeb pääsukesedki rahutuks. Hommikuti istuvad nad majade katustel ja on ärevil: puhastavad nokkadega sulgi, tuulutavad tiibu ja vidistavad lõpmata. Siis jäävad nad korraga wait ja tõusevad lendu, nagu oleks neid keegi hirmutanud. Laias kaares keerlevad nad kõrgel õhus. Nõnda teevad nad mitu päeva järgemööda. Ühel ilusal hommikul tõusevad nad katustelt lendu, vidistavad nagu hüvastijätuks ja lendavad siis parves lõuna poole.

Toidupuudus sunnib neid igal sügisel meie juurest lahkuma. Esimestena lahkuvad siit ööbik ja kägu, nende järel väikesed laululinnud, kelle toiduks on putukad. Nii lendavadki lõunasse meie sulelised sõbrad: lõokesed, kuldnokad ja vindid, et külma talve järel tulla tagasi meie metsadesse ja aasadele.

Hilissügis.

Päikest paistis, vihma voolas
üle põllumulla —
nüüd seal niidab niitja hoolas
vilja kalli kulla.

Rikkad on nüüd nurmed laiad —
rukist, otra, nisu . . .
Varsti uudsepudrud, saiad
äratavad isu.

Tossu viskab peksumasin,
vurin väga valju.
Terasaak ei ole kasin,
põhku on ka palju.
Isa käis ju veskil ruttu —
jahu mitu kotti;
emal pole pikka juttu —
kohe puder potti.

Kuigi õues tuul ju vilu,
päike läinud looja,
toas on siiski rõõmu, ilu,
armsat ahjusooja.
Suve lust on lõhnav lepik,
kilkamist ja kutru —
nüüd on maitsev sai ja sepik,
palju pehmet putru!

Kutru — kudrutamist.

Noor aiatööline.

I

Tiina ei olnud sugugi halb tüdruk. Ainult veidi hooletu. Ja sedagi seepärast, et tal oli õige tubli ja töökas ema. Virkadel emadel juhtub mõnikord

olema pisut hooletuid lapsi. Nad teevad ise kogu töö — lastele ei jää enam midagi teha.

Ema käis päeviti aedniku juures kitkumas, istutamas ja kastmas ning muidki ettetulevaid töid tegemas. Öhtul koju jõudes oli ta alati väga väsinud. Ometi pidi ta veel tuba koristama ja toitu valmistama, sukki nõeluma ja riideid korraldama.

Tiinal oli aga kogu päeva muretu elu. Ta aina hullas õues naabri Muriga, kuid vihmastel päevadel vahtis aknast välja ja luges piisku.

Ühel hommikul oli emal palavik.

„Külmetasin vist eile, sest vihma sadas kogu päeva ja mul on kingatallas suur auk. Selle nädala teenistusest tahtsin lasta uued pooledtallad panna, kuid nüüd tuleb sellest nähtavasti loobuda,“ ohkas ema.

Tiina kattis ta soojasti tekiga kinni ja haige jäi rahulikult magama.

II

„Lähen ise tööle,“ otsustas Tiina endamisi. „Emakese kingad peavad saama uued pooledtallad, muidu ta võib end veel rängemini külmetada.“

Ta võttis kapist tüki leiba, pani selga vana sitskleidi ja jooksis aedniku juurde.

Aednik raputas algul küll kahtlevalt pead, et mis teha sellise tüdrukuga, kes on vaevalt

ühiksa-aastane ja kasvult väike. Aga kui Tiina väga palus, siis sai aednikki viimaks aru, et ema kingad vajavad ikka hädasti uusi taldu.

„Hakka siis marju noppima, tikrid kukuvadki juba põõsastelt maha! Ühe võid suhu panna ja teise toopi.“ Ise ta mõtles endamisi, et palju selline väike tüdruku-mardikas ikka süüa jõuab. Kümme tera ehk. Selles ta muidugi eksis.

Tiina pistis õhinal käe põõsasse, et hakata virgasti töötama. Kuid niisama kiiresti tõmbas ta käe tagasi ja pistis sõrme suhu. Okas oli teda torganud. Pisarad tulid silma, sest valus oli ikka ka.

„Sa, lapsuke, ei oska karusmarju korjata,“ seletas üks vanem tööst korpa tõmbunud kätega aianaine, kes töötas sealsamas läheduses. „Oks tuleb otsapidi üles tõsta ja siis marjad alt ära korjata.“

Tiina nii tegigi. Võttis oksa otsast kinni, tõstis üles ja nägi, et marjad rippusid all reas, puh-tad ja säravad. Muudkui korja ja pane toopi. Ei nüüd enam marjapõõsas torganud sõrme.

III

Noor aianaine hakkas nii usinasti töötama, et unus isegi aedniku manitsus — üks mari suhu ja teine toopi. Vahel juhtus koguni nii, et kaks marja läks toopi ja üks suhu. Ja kui kõht juba õige täis oli, läksid kõik marjad toopi.

Lõunavaheajal istusid töölised murule, et võtta einet. Süda oli päris vesine marjasöömisest. Seepärast maitstes jäme rukkileib hästi.

Õhtuks oli Tiinal nii palju marju korjatud, et isegi aednik imestas. Õigust-ütelda ei võtnud ta hommikul Tiinat sugugi tõsiselt.

„Sedaviisi teenid varsti emale kingatallad ja endalegi jalatsid,“ ütles ta tunnustavalt. Ja kui Tiina palus luba järgmisel hommikul jälle tulla, ei olnud aednikul selle vastu enam midagi.

„Emake,“ ütles Tiina õhtul, „nüüdsest peale hakkab endale ise ülalpidamist teenima, siis pole sul vaja end enam nii palju vaevata. Ja sügiseks ostan sulle uued kingad, mis on läikivad kui peegel ja all on õige kõrged kontsad.“

Ema naeratas ja mõtles endamisi, et ega tema neid kõrgekontsalisi kingi nii väga igatse. Kuid Tiinale ei lausunud ta sellest esialgu midagi.

Ja kui järgmisel puhkepäeval lehvisid lipud ja kogu töörahvas sammus rõõmsas rongkäigus, siis oli seal Tiinagi. Ema aga astus julgelt ja kindlalt, ning ta kingadel olid päris uued ja tugevad tallad all.

Kartulivaol.

I

Meil nopiti kartuleid. Varahommikul rakensid isa vana kõrvi adra ette ja hakkas vagusid

lahti ajama. Vana ruun käis hästi vaol, see-
pärast tarvitati selle töö juures ainult teda.

Siis asusid noppijad vao-otstele ja hakkasid
tööle. Osavasti siblisid nad kätega ja kablidega
mullas ning pildusid kartuleid korvi. Minu vagu
oli kohe ema vao kõrval. Hakkasin ka virgasti
siblima, kuid kuidagi ei jõudnud emale järele.
Sõrmeküünthealused läksid mulda täis ja hak-
kasid imelikult pakitsema.

Varesed lendasid kartulipõllu kohal, lasku-
sid lahtiküntud vagudele ja hakkasid otsima
tõuke. Vaatasin vareseid, torkisin kabliotsaga
sinist tõuku vaopõhjas, siis leidsin kartuli, mis
oli väga inimesepea moodi. Hakkasin seda vee-
retama näppude vahel, kuid seal hüüdiski
ema:

„Oi, Juhan, kui kaugele sa oled maha jäänud!
Mine minu vaole, ma nopin sinu vao järele.“

Läksin ema vaole ja tegin otsuse: enam ma
maha ei jää! Noppisin niisuguse hoolega, et muld
tuiskas. Siis leidsin vaopõhjast roostetanud
rõnga ja ilusa vilgukivi. Hakkasin neid vaa-
tama — juba oligi ema minust ees.

„Ei sinust nii küll noppijat saa,“ ütles ema
ja aitas mind ühe käega üle vao.

„Vaata, kui ilusa rõnga ja vilgukivi ma leid-
sin,“ näitasin oma leide emale.

„Sa ära vaata kõrvalisi asju,“ õpetas ema,
„muudkui nopi. Muidu jäädkki maha.“

Libistasin vilgukivi ja rõnga taskusse, ise mõtlesin:

„Ime küll, kuidas need suured inimesed nii saavad tööd teha, et kõrvalisi asju ei vaata. Mina küll ei saa.“

II

Ema abiga viisin vao kuidagi ikka lõpule. Kui alustasime uut vagu, oli päike juba kõrgel. Õhk virvendas ja peenikesi-peenikesi ämbliku-võrke sadas taevast alla. Hiljuti lahtiküntud vaod olid nende niitidega nagu läbi põimitud.

„Ema, kust need niidid ometi tulevad?“ küsisin taas, kergitades kabliotsaga võrke. „Näed, vaod on täis ja säravad päikesepaistel.“

„Eks nad õhust lange,“ seletas ema.

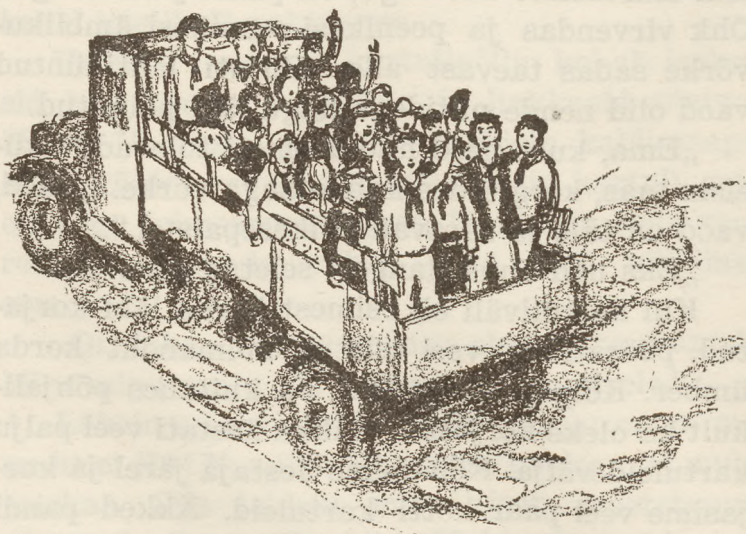
Kui kartuliväli oli esimest korda läbi korjatud, pöörati ta veel teist ja kolmandat korda ümber. Kõigepealt äestati. Ja kuitahes põhjalikult ka oleks korjatud — ikka äestati veel palju kartuleid välja. Kõndisime äestaja järel ja korjasime veel paar kotti kartuleid. Äkked pandi niiduveerele püsti, üks hobune lasti söödale, kuna teine rakendati harkadra ette. Ja kus aga aetakse vagu, seal jälle ja jälle tulevad nähtavale valged mügarad. Jälle korjame kokku paar kotti. Kuid veelkordse äestamise järel polnud suurt midagi enam saada.

Nüüd on väli tühi, jäägu sigadele tuhnida.

Kabli — kõblas, maakirves.

Sügisene õppekäik.

Kuigi oli sügis, püsisid ilmad suviselt selged ja soojad. Sellepärast tekkis pioneeridel mõte korraldada ühine väljasõit maale. Varahommikul kogunesime kommunistlike noorte maja ette,

kus meid lippudega ehitud auto juba ootas. Kui kõik olid autole asunud, läks sõit lahti. Agulivahelisel munakivisillutusel saime tublisti põrutada ja kartsime juba peaaegu, et mõni autost välja kukub, aga kui linn seljataha jäi, muutus maantee siledaks nagu põrand. Päris lust oli

sõita ja kuulata, kuidas kruusaterad vastu autopõhja rabisesid.

Mida kasvatavad põllud.

Maantee lookles läbi avarate väljade, kus rahvas töötas. Oli parajasti suvivilja valmimise aeg. Mõnel põllul kärisesid juba niidumasinad.

„Vaadake, lapsed!“ ütles õpetaja ja näitas ühele pruunikaskollasele põllule, „siin kasvab meie hea pehme puder.“

„Kuidas, kuidas?“ imestasime.

„See on ju odrapõld,“ lausus Kusta elutargalt, „ja odrajahust tehakse ometi putru.“

„Aga näe, seal küpseb kile,“ hõikas Ants.

„Õigus,“ lausus õpetaja, „seal on kaerapõld.“

„Näe, hernesupp!“ kilkas Mall.

Möödusime parajasti väikesest põllulapikestest, kus kasvasid herned.

Püüdsime võidu põlluviljade ja nendest valmistatud toitude tundmises üksteist üle trumbata. Aga kartulipõllu juures läksime vaidlema: üks ütles, et kartulist saab suppi, teine, et putru, kolmas rääkis, et võib teha koguni pannkookegi.

„Paljast kartulist ei saa muud kui kartul,“ õpetas Kusta, „pane juurde rasva, piima, muna ja nõnda edasi, alles siis tuleb mõni muu toit välja.“

„Aga kartulist saab jahu ka,“ ütles Mall, „ema saadab mind alati kapist kartulijahu tooma, kui ta kisselli teeb.“

„Tõsi,“ lausus õpetaja, „see on tärkliis ehk kartulijahu. Peale selle saab kartulist veel piiritust, mis on väga tähtis aine arstirohtude valmistamisel.“

Nii lõbusalt vesteldes lähenesime suurele külale. Juba eemalt hakkasime kuulma läbi automürina iseäralikku undamist. Kui külla jõudsime, nägime, et siin oli käsil rehepeks. Auto peatus. Ronisime maha ja läksime rehelisi tervitama.

„Jätku leivale!“ hõikas õpetaja, sest peksti rukist.

„Jätku tarvis!“ vastasid naised, kes virgalt põhku tassisid. Õpetaja astus mehe juurde, kes viljakotte kaalus, ja andis sellele kätt.

„Enne leivad, pärast saiad,“ lausus mees, „tahame täna nisu ka veel masinast läbi lasta.“

Lina.

„Oi, oi, mis siin on?“ kõlas kusagilt hele imestav hüüd.

Mall oli roninud koplialaile ja näis midagi väga uudishimulikult silmitsevat. Tormasime kõik rüsinal vaatama, mis iseäralikku seal näha on. Haljale maapinnale oli korrapärastesse

ridadesse laotatud mingisugune mustjas risu; mis see nimelt oli, seda ei teadnud meist keegi.

„Pole huvitav,“ lõi Kusta käega, „ei tahagi teada.“

„Ära ütle halvasti, lapsuke,“ sõnas meile lähenev vanem naine, „seal on särgikesed maas.“

„Särgikesed?“ venis Malle nägu pikaks, „nüüd, vanaema, teete küll halba nalja.“

„Võsainimeste särgid võivad need olla,“ lõõpis Mati, „riputavad selle vana rohu või mis ta on endale nõoriga ümber nagu seeliku.“

„Ei, kullakesed, pole see mingi vana rohi. See on lina,“ ütles vanainimene.

„See mõni lina,“ vaidles Kusta vastu. „Mina tunnen linapõldu küll; tore, roheline, sinised õied, lainetab nagu meri.“

„Sa poju oled vist ainult südasuvel maal käinud,“ lausus vanainimene, „aga kuidas sa arvad, kas siis lina igavesti õitsema jääb? Ei, ka lina valmib, nagu teised viljad ja taimed. Õis pudeneb ja asemele kasvab kupar, kus on seemned sees. On lina küps, kitkutakse ta üles ja raatsitakse kuprad küljest. Siis pannakse lina likku. Mõnel pool on kohe linaleo-augud olemas, teises kohas jälle viiakse lina ojasse või järve. Meil siin on maa kuiv ja kõrge, puuduvad sood ja kraavid. Meil leotatakse linu niimoodi, nagu siin praegu näete. Laotatakse lihtsalt maha ja kaste ning vihm langeb peale. Pärast ligunemist

lina kuivatatakse väljas päikese käes. Nüüd lõugutatakse ja ropsitakse lina luudest puhtaks, soetakse takk välja — ja valmis ongi ketruskõlvuline lina-pihu.“

„Ja mis saab siis?“ päris Mall.

„Siis viiakse lina vabrikusse, kus ta lõngaks kedratakse ja riideks kootakse. Linasest riidest saab ilusaid lumivalgeid särgikesi.“

„Kas see asi on nüüd selge?“ küsis õpetaja.

„Selge!“ vastasime kooris.

Lõugutama — murdma (linavarsi).

Mida annab kari.

Sealsamas ligidal põllul oli kõies ilus punane kari. „Noh, lapsed, kas läheme lüpsile,“ hüüdsid rõõmsasti päevitanud nägudega naised, kes elumaja poolt lüpsikutega lähenesid. Läksime lüpsjatega kaasa ja vaatasime, kuidas piim lüpsikutesse sorises.

„Kas teate ka, mida piimast valmistatakse?“ küsis meilt õpetaja.

„Võid ja juustu,“ teadsid kõik.

„Piimapulbrit ja kaseiini ka,“ ütles Enn, kelle isa on meier, „ja kaseiinist tehakse kamme, nõöpe, toidunõusid ja igasuguseid muid tarbeesemeid.“

„Vaadake, seal ongi meie piimavabrik,“ näitas üks lüpsja suurt valget hoonet, mille pikast plekk-korstnast kerkis suitsu. Naaberpõllul

karjatas umbes kuueaastane poiss sigu ja lambaid. Jooksime tema juurde ja küsisime, kuidas elu läheb.

„Läheb ka,“ vastas poiss ja lükkas mütsi kuklasse.

„Noh, kuidas teil aega on hulkuda, kui teised inimesed on kõik ametis?“ lisas ta siis vanamehelikult.

Seletasime talle, et oleme õppereisul ja et meil igapäeval hiljem tuleb sellest kõigest, mida oleme näinud ja tundma õppinud, kirjatöö teha. Poiss jäi selle seletusega nähtavasti rahule. Tegi siis kavala näo ja lausus:

„Aga kas te seda ka teate, et seast saab villa ja lambast vorsti?“

„Ära vea ninapidi,“ pahandas Kusta, „arvad, et oleme nii rumalad ja ei tea, et lambast saab villa ja seast liha.“

„Aga meil keedetakse praegu, näed, just lambaliha suppi,“ ütles karjapoiss ja lõi Kusta nina all sõrmedega nipsu.

„Noh,“ ütles Kusta solvunult, „lambast võib ju liha ka saada, kui just tahetakse.“

Kaseiin — juustu-aine; solvuma — haavuma.

Õue ümbrus.

Käes oli lõunaaeg. Külarahvas kutsus ka meid einest osa võtma. Meil olid kõhud tühjad, sellepärast tegi see kutse kõigile rõõmu.

Pikad lauad olid kaetud rohuaeda. Küll maitstes hästi värsket leib, lambaliha ja supp.

Kui kõhud täis, hakkasime aias ümber vaatama. Õunapuud olid õuntega nii rängasti kooritud, et okstele toed olid alla pandud.

Kreegid ja ploomid mustasid rohelises lehes-
tikus. Samas kasvasid ka sõstra- ja karusmarja-
põõsad. Aga nende marjakandmise aeg oli juba läbi.

Viljapuuaiast viis värav lopsakasse juurvilja-aeda. Seal kasvasid suured sinakad kapsad, punaste lehtedega peedid, mullast pooleldi väljaulatuvad kollased kaalid, tumerohelised petersellid, sellerid, sibulad, naerid jne. Kes neid kõiki jõuab üles lugeda.

„Ass, Muri, võta kana!“ hüüdis keegi õuest. Algas kole kaagutamine. Vaatasime seljataha ja eks näe, mõned kanad olid tunginudki juurviljaaeda ja asunud peenardele siblimas.

„Kuidas kanad ka munevad?“ küsis õpetaja aia ääres seisvalt tüdrukult.

„Täna küsimast, päris hästi!“ vastas tüdruk. „Varem oli nendega küll suur häda. Talvel olid nad külmades tallides. Munesid kuhu juhtus ja surid mitmesugustesse tõbedesse. Nüüd aga, kus külarahvas koos ehitas suure moodsa kanala, tasub kanapidamine ennast hästi.“

Vaatasime ka teisi hooneid ja aedu, kus karjatati parte, hanesid ja kalkuneid.

Äkki andis autojuht signaali ja meie ära sõit algas. Tänasime külarahvast lahkuse eest ja asusime teele. Nii lõppes meie õppereis maale.

Signaal — märguanne.

Uudseleib.

Täna on esimene uudseleib laual.

„Küll on hea ja magus!“ kiidavad linnalapsed.
„Palju parem kui sepik!“

„Sööge, sööge, linnalapsed!“ sõnab vanaisa, „ja mälestage süües ka põllumehe vaeva. Ei seda vaeva vähe ole nähtud, enne kui uudseleib lauale sai.“

„Või eks seda vaeva saa veelgi näha, enne kui talveks leib kindel on!“ ohkab vanaema. „Suurem jagu vilja on alles peksmata.“

„Õnneks pole ometi enam tarvis pintade ja kootidega rehte peksta nagu vanasti. Nüüd peksab masin kogu küla viljad paari nädalaga.“

„Kergem kui vanasti on meie päevil vilja peksta ja kergem ka jahvatada. Alles mõne aasta eest polnud siin ümberkaudu muud kui Sootaga tuuleveski ja vesiveski jõe ääres,“ seletab vanaisa. „Nüüd on Altjal suur auruveski. See jõuab

üksi rohkem jahvatada kui enne terve valla veskid korraga.“

„Kui minu ema alles noor oli,“ ütleb vana-ema, „siis jahvatasid naised käsikividega. Kui kord Juku ja Miku meesteks saavad, siis on ehk sirbid ja vikatid põllumehetele niisama võõrad kui meile nüüd käsikivid ja uhmer kruupide tegemiseks.“

„Ajad edenevad!“ sõnas vanaisa mõttes. „Kolhoosides lõigatakse praegugi juba masinatega. Ka külvimasinad ja künnimasinad on juba olemas. Lõpuks tuleb nii, et kogu põllutöö tehakse masinatega. Pole siis enam seda küürutamist ega higistamist põllu kallal, mis nüüd.“

„Siis tehakse kõik traktoritega,“ ütleb Poisu. „Linnas näitusel olid traktorid. Küll neil olid suured laiad rattad!“

Koot ja pint — viljapeksuriistad; **traktor** — jõu- ning veomasin; **uhmer** — terade peenekstampimise nõu.

Sügise-jutt.

I

Meie koolil oli väga tubli majahoidja. Üle kõige ta armastas puhtust ja korda. Mitu korda päevas pühkis ta tänavaid ja kooliõue. Ega vist puhtamat õue ei olegi kui meie algkoolil.

Saabus sügis, tuli oktoober ja nüüd algasid meie tublil majahoidjal murepäevad. Puude lehed kaotasid üksteise järel oma roheline vär-

vuse. Nad tõmbusid küll kollaseks, küll punaseks, küll pruuniks. See oli väga kaunis vaade, kuid, jah, oleksid nad ainult puu otsa jäänud.

Ühel hommikul leidis majahoidja kollasepunasekirju vahtralehe otse keset äsjapüगतud muruplatsi. Sellest polnud veel midagi, sest väike koolitüdruk Anne lubas lehe, mis oli nii hooletu, et kukkus puu otsast maha, kuivatada ja oma õpiku vahele panna.

Aga nüüd tundus nii, nagu oleksid ka teised ilusad vahtralehed tüdinud ühel kohal puu otsas istumisest. Neid sadas alla üha rohkem ja rohkem ja mõne päeva möödudes nad katsid sahiseva vaibana kõik kõnniteed ja muruplatsid.

II

Tulid esimesed hallad ja öökülmad. Ka pärnadel ja kastanitel polnud enam aega oodata, kui taheti talveks vanad lehed maha visata, et puhata ja koguda jõudu uueks kevadeks, uueks öitseajaks.

Lisaks lehtedele pudenes tamme otsast valminud tõrusid, kastanite otsast okkalisi mune, mis lõhkesid ja kust veeres välja läikiv vili. Viimane on pruun kui šokolaad, nii et otse kiusab hammustama. Seda ei soovita ma oma kogemuste järgi küll teha.

Pihlamarjad punetasid ja linnud ajasid neid süües nii mõnegi maha, kask seisis juba üleni raagus okstega õue nurgas, pappel valmistus korraga vabanema kõigist lehtedest.

III

Meie tubli, korraarmastaja majahoidja oli päris nõutu. Küll ta pühkis lehti luuaga hunnikusse, küll kaapis labidaga, küll kutsus koolilapsi endale appi koristama. Viimased tulid meeleldi. Oli ju kohevatel lehtedel hea hullata.

Nad sidusid kirevaid kimpe vahtralehtedest, et ehtida nendega koolimaja ja kodu, nad korjasid kastanimune, et ajada neid nõörile, ja tammetõrusid, et mängida nendega siga ja lammast. Nad lükkisid niidile punaseid pihlamarju.

Kuid see kõik ei trööstinud meie majahoidjat — lehtede sadu ei vähenenud põrmugi.

„Anna nad mulle!“ ütles aednik ühel päeval, kui majahoidja kaebas talle oma häda. „Veana nad aeda suurde hunnikusse ja jätan kogu talveks sinna. Sellest saab head huumusemulda, mis on parim väetis minu taimedele.“

Majahoidja nõustus rõõmuga ja kui hilisügisel raagus okstega puud valmistusid talveunele, oli kogu koolimaja ümbrus jälle puhas ja korralik.

Koolilapsed olid küll pisut nukrad kogu kadunud kireva ilu pärast.

Kuid saabuvad uued rõõmud, sest, oodake, pea tuleb esimene lumi!

Huumusemuld — viljakandev must muld; **lukkima** — ritta seadma (nööri otsa).

Sügis.

Päike ei paista, päike ei sära,
kõik linnud väikesed lendavad ära!
Õues on külm, seal lapsed ei mängi —
vara lä'eb pimedaks, vara poevad sängi.

Vihma sajab rabinal, vihma nii palju,
tuul on nii kuri, tuul on nii valju,
rebib kõik lehed ja ulub: „Uhuu!“
Käes on oktoober, see sügisekuu.

Oktoober.

Oktoober, hämarduv ja röske,
kuldkoldseid lehti rebib puult,
ja vihisemas vastu pöske
sa tunned kurja põhjatuult.

Kui loodus leinab suve kaotust
ja udus mets ning künnatipp,
siis uhkelt vastu halli laotust
meil heisatud on punalipp.

Oktoober raskes võitlusvalus
kord maale vabaduse tõi,
oktoobripäevil pandud alus
tööraha vabariigi löi.

Neid, kes siis oma elu andsid,
töörahas austab linnas, maal.
Kord pühib rõhujate kantsid
maailmast Internatsionaal.

Oktoobrirevolutsiooni aastapäev.

I

Mitusada aastat rõhus rahvast tsaaride võim. Tsaarid võtsid töölistelt palga, talupoegadelt maa, tegid rahva oma orjaks. Sel ajal kui tsaarid, mõisnikud ja kapitalistid ei teadnud, kuhu oma kulda ja kalliskive panna, elas rahvas suures vaesuses, kannatas nälga, käis räbalais, suri katku ja muude haiguste kätte. Rahva lapsed pidid tihtilugu kannatama tühja kõhtu, pidid hakkama juba kaheksa-aastaselt rasket tööd tegema, ei saanud koolis käia ega õppida. Härade lapsed löid tööliste lapsi, sest töölise lapsest, kuigi ta oli mõisniku lapsest tublim, pidi saama ori, härra lapsest aga härra.

Suur ülekohus valitses tsaaride võimu ajal. Paljud tublid, ausameelsed mehed katsusid murda tsaaride võimu, aga selle eest tõmmati nad võllasse. Viimaks võttis asja enda kätte L e n i n, rahva suur juht. Lenin oli väga tark mees, ta oli kirjutanud palju raamatuid — neis ta näitas rahvale kätte õige tee, kuidas ennast rõhujate võimu alt vabastada. Lenin koos oma sõbra S t a l i n i g a koondas enda ümber võimsa bolševikkude partei. Bolševikkude parteisse võeti vastu ainult neid, kes olid otsustanud, maksku mis maksab, vabaduse kätte võidelda, isegi siis, kui vabaduse eest peaks surma minema. Palju

bolševikke surmatigi tsaari poolt, paljusid piinatati sunnitööl ja vangikongides, paljud pidid maalt ära põgenema. Stalin mõisteti mitmel korral Siberisse sunnitööle, Lenin varjas ennast tsaari nuhkide eest välismaal.

II

Kui tsaaririik 1917. aastal sõjast nõrgaks jäi, tuli Lenin tagasi. Veebruarikuus 1917. aastal murdis rahvas tsaari võimu, kuid ei saanud kohe veel peremeheks. Tsaaride asemel upitasid ennast pukki kahekeelsed härrad.

Nagulaev üksi ei lähe kusagile ilma kaptenite ja tüürimeesteta, nii ei saa ka rahvas kaugele ilma tublide, kogenud juhtideta. Rahval oli õnne — tal olid väga head ja kogenud juhid: Lenin ja Stalin. 25. oktoobril (7. novembril) otsustati võim töörahva kätte võtta. Ööd läbi andsid Lenin ja Stalin käske ja korraldusi, rahvale jagati relvi. Peterburis, nüüdses Leningradis, kees päevad läbi võitlus, ent lõpuks oli võit siiski rahva käes. Samuti võitles rahvas ennast vabaks Moskvast, paljudes teistes linnades ja maal. Ka meil Eestis läks siis võim tööliste kätte, kuid hiljem meie kapitalistide käsilased müüsid meid välismaa kapitalistidele maha ja alles 1940. aasta suvel vabanesime nende survest. Nõukogude Liidus läks aga asi juba kohe alguses

õnnelikult. Kahekeelsed tsaari ja kapitalistide käsilased aeti minema.

III

Rahval on palju pidu- ja tähtpäevi, kuid tähtsaim neist on 25. oktoober (7. november). Juba vanast hallist ajast alates oli ikka keegi püüdnud rahvast orjastada, kas keiser, kuningas, tsaar, krahv, parun, lord või kapitalist-miljonär. Ikka oli valitsenud toorus, julmus ja omavoli, ikka olid vaeste inimeste lapsed pidanud käima nürustes riides ja kannatama tühja kõhtu, paljud neist pidid viletsate olude tõttu varakult surema. 1917. aasta 25. oktoobrist (7. novembrist) alates sai aga rahvas ise oma peremeheks.

Varem keegi p i d i olema vaene, et teine võis rikas olla. 25. oktoobril 1917 loodi aga niisugune kord, töörahva valitsus, et k ö i k võisid jõukaks saada. Varem see, kes kasutas teiste tööjõudu, ise aga suurt tööd ei teinudki, käis uhkesti riides, sõi häid toite, sõitis auto või lennukiga. Aga töölisel, kes auto või lennuki tegi, polnud enesel autot, lennukit ega õiget korteritki. Uus kord, mis maksma pandi 25. oktoobril (7. novembril), ütleb: „Kes tööd ei tee, see ei pea ka leiba sööma!“ Kes aga hoolsasti tööd teeb, sellele makstakse palju palka ja seltsimehed nimetavad tublit töömeest kangelaseks.

Seepärast ongi 25. oktoober (7. november) töötava rahva suur püha. Sel päeval austab töötav rahvas oma juhte ja kangelasi ja mälestab kurbuses neid, kes vabaduse eest võideldes on varisenud külma mulda.

Vladimir Iljitš Lenin.

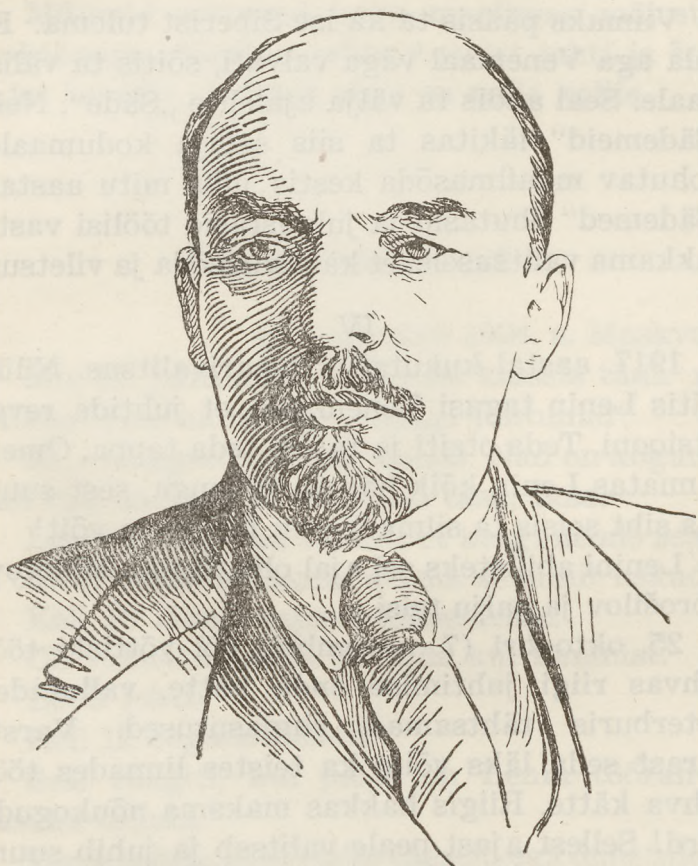
I

Lenin sündis Simbirski linnas, mida praegu nimetatakse Uljanovskiks. Ei tunta ühtki hoolamat õpilast kui Lenin. Kooliülesanded valmis, asus ta lugema häid raamatuid, milles kõneldi sotsialismist. Neid raamatuid oli kirjutanud tark mees nimega Karl Marx. Lenin õppis neist raamatuist — kuidas luua õnnelik elu kogu maailmas, kus pole enam karme orjastajaid-kapitaliste, ega teki ka hirmsaid sõdasid. Niisugust õpetust nimetatakse marksismiks.

II

Kui Lenin oli juba täiskasvanud mees, asus ta elama Peterburisse (selle linna nimi on nüüd Leningrad) ja hakkas seal marksismi õpetama. Lenin tahtis aidata vaeseid, rõhutud töölisi. Ta pidas neile kõnesid ja ütles, et kõik töölised peavad ühinema ja koos astuma võitlusse kapitalistide vastu. Palju tublisid ja ausaid inimesi liitus

Lenini asutatud parteiga — hakates ette valmis-
tama suurt revolutsiooni.

III

Kuid tsaar ja kapitalistid ei sallinud Leninit,
ta vangistati ja saadeti Siberisse. Seal pidi Lenin

palju kannatama, ometi ei unustanud ta oma sõpru — töölisi. Ta saatis neile salaja julgustavaid kirju.

Viimaks pääsis ta ka ise Siberist tulema. Et teda aga Venemaal väga valvati, sõitis ta välismaale. Seal andis ta välja ajalehte „Säde“. Neid „Sädemeid“ läkitas ta siis salaja kodumaale. Kohutav maailmasõda kestis juba mitu aastat. „Sädemed“ õhutasid ja julgustasid töölisi vastu hakkama valitsusele, et kaotada sõda ja viletsus.

IV

1917. aastal kukutatigi tsaarivalitsus. Nüüd sõitis Lenin tagasi Venemaale, et juhtida revolutsiooni. Teda otsiti ja taheti teda tappa. Ometi kannatas Lenin kõik hädad rõõmuga, sest suur, ilus siht seisis ta silmade ees: töörahva võit!

Lenini abilisteks sel ajal olid Stalin, Molotov, Vorošilov ja palju teisi.

25. oktoobri (7. novembri) ööl võttiski töörahvas riigi juhtimise enda kätte, vallutades Peterburis tähtsamad riigiasutused. Varsti pärast seda läks võim ka teistes linnades töörahva kätte. Riigis hakkas maksma nõukogude kord! Sellest ajast peale valitseb ja juhib suurt Nõukogude Liitu töötav rahvas ise.

V

Selle uue õiglase korra loojaks oli Lenin, kes seisis kuni surmani oma armastatud töörahva

kõrval, neid õpetades ja juhtides. Palju raamatuid kirjutas ta, kust inimesed võivad õppida — kuidas on võimalik elada rahus ja õnnelikult.

Miljonid inimesed kogu maailmas mälestavad tänuga töörahva esimest suurt juhti ja õpetajat Leninit, ja tema nimi on neile kallis.

Päevaraamatust.

22. jaanuaril 1924. a. Moskvas.

Mis on juhtunud? Miks on klassis täna nii vaikne? Kas on lastega midagi juhtunud?

Ei. — Lapsed on kõik koolis. Nad on kogunenud rühmadesse ja räägivad tasa, tasa.

Lapsed räägivad sellest, et keegi nende seast ei olevat suutnud Lenini surma sõnumit uskuda.

Kell 10 läksid lapsed klassidesse.

Oli võimatu muust rääkida kui Leninist.

Loeti lehti.

Kell 12 koguneti saali.

Seal räägiti, kui palju on Lenin töörahva kasuks teinud.

Tema tahtis, et ei oleks vaeseid ega õnnetuid.

Tema tahtis, et atrade asemel töötaksid traktorid.

Tema lõi vennaliku sideme töölise ja talupoja vahel.

Tema alustas uue elu ehitust, aga meie viime selle lõpuni.

21. jaanuaril 1924. aastal kell 6.50 minutit suri Vladimir Iljitš Lenin.

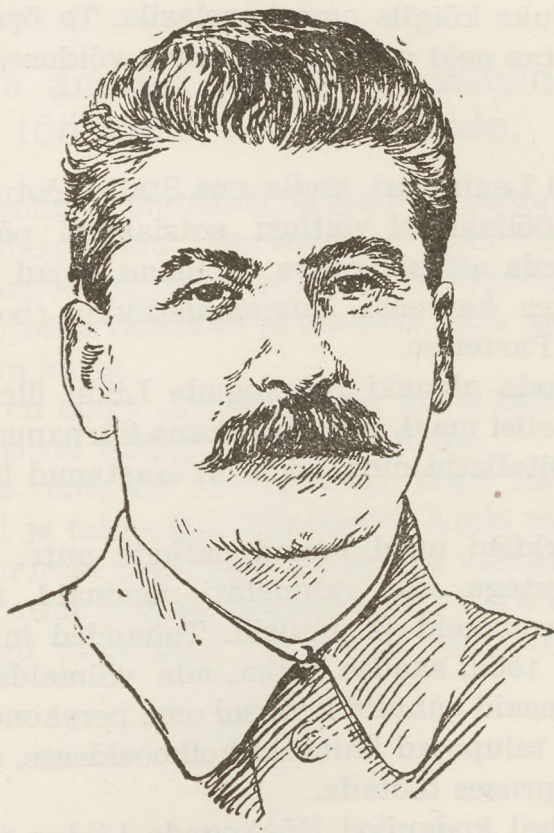
Josif Vissarionovitš Stalin.

Nõukogude Liidu suur ja tark juht seltsimees Stalin on pärit Kaukaasiast. Gori linnakeses oli ta isa kingsepaks. Väikese Josifi vanemad olid väga vaesed. Sel ajal ei hoolinud keegi töolistest, sest valitses tsaar, kes seisis ainult rikaste eest. Väikseses niiskes ja hämaras toakeses elas Josif oma vanematega kogu aja, mil ta käis koolis. Ta oli hoolas õpilane ja tark poiss. Samuti oli ta väga heasüdamlik ja abivalmis — ja kõik ta koolikaaslased olid uhked, kui tohtisid olla ta sõbrad.

*

15-aastaselt lõpetas Josif kooli. Sellest ajast alates hakkas ta juba võitlema töötava rahva vabaduse eest. Ta tundis vaesust ja rikaste ülekohut ja sellepärast tahtis ta kõiki töölisi päästa sellest häbistavast olukorrast. Salaja kutsus ta kokku koosolekuid, kus õpetas töölisi, kuidas vabaneda kapitalistidest ja tsaarist. Politsei otsis teda küll taga, tahtis teda vangistada, kuid

Josif oli osav end varjama. Julgelt võitles ta, sihiks töörahva hüve — ja teda hakati kutsuma Staliniks (see tähendab: Teras!).

Koos Leniniga asus Stalin ette valmistama suurt revolutsiooni, mis toimus 1917. a. oktoobrikuus. Töörahvas astus Lenini ja Stalini õhutusel ja juhtimisel vapralt välja oma õiguste eest —

ja võitis! Töölised moodustasid Nõukogude Valitsuse. Ka asutati võimas Punaarmee, kes jätkas võitlust kapitalistide vastu. Ka Stalin kuulus Punaarmeesse kui vahva ja tubli sõdur. Ta oli eeskujuks kõigile oma kaaslasile. Ta õpetas ja julgustas neid uskuma töörahva võidusse.

*

Kui Lenin suri, andis sms Stalin töotuse jätkata töölisklassi võitlust sotsialismi põhimõtetel. Teda aitasid rahva tublimad pojad ja tütre, kes kuulusid Kommunistlikku (bolševikkude) Parteisse.

Nõnda algaski Nõukogude Liidu ülesehitamine sellel maal, mida olid kaua kurnanud tsaar ja kapitalistid ning mida oli laastanud hävitav sõda.

Kerkisid uued linnad paljude uute, suurte vabrikutega, kus valmistati masinaid, traktoreid, lennukaid ja autosid. Tuhanded inimesed leidsid tööd, saades palka, mis võimaldas neil luua ilusaid puhtaid kodusid oma perekondadele.

Ka talupojad ühinesid kolhoosidesse, et ühiselt sõpruses töötada.

Kõigil kodanikel Nõukogude Liidus on ühesugused õigused. Igaüks on valmis abistama oma seltsimeest, sest ainult sõbralikus ühistöös jõuavad nad ligemale õnnele ja rahule. Ühiselt püütakse parema tuleviku poole!

Seda kõike on võimaldanud sms Stalin, töörahva võimas õpetaja ja juht. Sellepärast me armastame teda ja töötame rõõmuga vabas Nõukogude Liidus tema targal juhtimisel.

Mida andis Oktoobrirevolutsioon töölistele ja talurahvale,

Oktoobrirevolutsioon oli suureks pööranguks Nõukogude Liidu talurahva ja tööliste elus. Kõik maa võeti mõisnikelt ära. Vabrikumani- kelt võeti ära vabrikud ja tehased. Kõik see läks töörahva kätte.

See on kõige tähtsam, mida andis Oktoobri- revolutsioon töölistele ja talurahvale.

Selle võidu üle rõõmutsevad kogu maailma töölised ja talupojad. Nõukogude Liidu revolutsioon on neile eeskujuks. Ka nemad valmistuvad kapitalistide ja mõisnike käest võimu ära võtma.

Elagu võidurikas tööliste ja talurahva liit!

Tiigil.

I

Sadas kogu päeva. Aga partidele oli see üks- kõik. Ainult vana emapart Kaaga kaebas õhtul: „Kondid valutavad. Küllap hakkab ilm muu- tuma.“

Hommikuks oli ilm tõesti muutunud. Oli jahedam ega sadanud enam.

„Kas me täna tiigile ei lähegi?“ küsisid noored pardid.

„Külmetanud on. Tiigil on kindlasti jää peal,“ vastas vana Kaaga. Rahulikult pistis ta noka uuesti sulgedesse.

„Mis jääst ta kõneleb?“ arutasid noored pardid Kirju-Prääks, Hall-Prääks ja Pruun-Prääks. Nad ei olnud veel talve kordagi näinud.

Lõpuks otsustasid noored pardid ilma vana-deta välja minna. „Oleme juba kevadel sündinud ja oskame ise endi eest hoolitseda,“ arvasid nad.

Väljas oli maa kõvaks muutunud ja eilseid veelompe polnud enam kusagil. Ja kui palju kirjusid lehti oli puudelt maha kukkunud!

Tiik näis niisama hall olevat nagu alati. „Kus see jää peaks olema?“ naeris Hall-Prääks. Hooga tahtis ta sukelduda, kuid libises ja kukkus saba peale. All oli tal kõva, sile pind.

„Ohoh!“ hüüdsid teised imestanult. Ruttu paterdasid nad ligemale asja vaatama. Terve tiik oli kaetud kõva, kõikuva kaanega. Vanal Kaagal oli õigus.

Kirju-Prääks toksas jääd korraaks ka nokaga. See klirises naljakalt. Seepärast andis noor part teise hoobi kõigest jõust. Kuid ootamatult purunes jää ja Kirju-Prääksu pea kadus vee alla.

„Mis juhtus?“ hüüdsid teised ja jooksid õe juurde tiigi keskele. Aga niipea kui nad ligi said, purunes jää nende raskusest. Kõik kolm vajusid vette.

II

Vees meeldis partidele muidugi väga. Kogu hommikupoole sulistasid nad jääaugus. Alles õhtuhämaras otsustasid nad koju minna.

Pruun-Prääks seadis jala esimesena jääservale. Aga vaevalt sai ta veidi toetuda, kui jää purunes. Ta langes tagasi vette. Nii juhtus mitu korda.

Paremini ei läinud teistelgi. Nad proovisid küll igas suunas, aga välja nad ei pääsnud.

„Nii jäägi siia,“ muutus partide meel lõpuks üsna kurvaks.

Et nad mingit nõu ei leidnud enda päästmiseks, hakkasid nad Kaagat appi hüüdma. Ei kestnudki kaua, kui vana emapart ilmus kaldale.

„Kallis Kaaga, aita meid! Sa oled ju nii tark,“ palusid noored pardid ühest suust.

„Lennake välja!“ ütles Kaaga.

„Ei oska!“ hädaldasid noored. Nad olid seni oma tiibu väga vähe tarvitanud.

Kaaga mõtles veidi ja ütles siis: „Ronige kogu aeg ühes suunas lähema serva poole! Ega sest ole midagi, et jää puruneb. Tulete vett mööda.“

Noored pardid tegidki kohe nii. Ei kestnudki kaua, kui nad juba kaldale võisid ronida. Seal surusid nad end tihedalt emapardi ligi, et koos koju minna.

Mikul muhk peas.

Kui Mikk ühel hommikul õue läks, leidis ta pehme pori asemel maas teravaid konaraid. Nende otsa oli valus astuda. Aukudes konarate vahel oli vesi jääks külmanud. Kuid jää oli valge ega kannatanud sugugi pealeastumist, sest ta oli alt õõnes. Mikk läks aida taha lombile, kus jääd rohkem pidi olema.

Õigus! Ka lompi kattis jää, kuid selge läbi-paistev jää. Sel seisis vesi all ja läbi jää võis näha lombi põhjagi. Mikk katsus jalaga jää kõvadust. Jää kandis peal. Ja kui sile ning libe ta veel oli! Justkui klaas. Seda liuglemise juhust ei saa Mikk kasutamata jätta! Tsiu ja tsiu! laseb ta kahel jalal lombi ühest otsast teise. Sai suure pika sõidu. Mis sellest, et käed külmetavad! Need võib ju püksitaskusse pista. Ja Mikk hakkaski liueldes käsi taskus hoidma.

Kui ta esimest korda kinniste kätega jääle tormas, et liugu lasta, libisesid tal mõlemad jalad alt. Mikk kukkus põmdi! tagurpidi jääle. Kellel käed taskus, kukub ikka rängasti. Jalad läksid ülespidi ja pea käis vastu jääd.

Nüüd sai liuglemisest küllalt. Kätt kuklal hoides jooksis Mikk suure kisaga tuppa õnnetust emale kaebama. Ema soris Miku juukseid ja leidis kukla tagant suure muhu. „Oh pojuke,“ ütles ta, „sa oled ju tugeva põmmu saanud!“ Siis tõi ema laia kööginoa, vajutas selle lapiti pööratud teraga mitu korda muhku. Miku muhk hakkaski alanema.

Talveuni algab.

Juba päike ütleb öhtul: „Ärge mind homme nii vara oodake, mul on mujal tegemist.“ Ja hommikul ta tõuseb hiljem, ise lausudes: „Täna pean varakult lahkuma.“ Nii ta teeb igal sügisel ja päev-päevalt muutuvad ta sõnad selgemaks igale kuulajale. Meie, inimesed, ei kuule tema juttu, küll aga loomad. Ja mida väiksemad ning õrnemad nad on, seda paremini saavad nad päikese sõnadest aru. „Ööd muutuvad pikaks ja külmaks,“ tahab päike neile ütelda, „varsti tuleb külm talv. Vaadaku igaüks ise, kuidas ta selle raske aja üle elab!“

Ja nii hakkavadki kõik putukad, loomad ja linnud aegsasti talve vastu valmistuma. Mitte kõik metsa elanikud ei ela talve ühtemoodi üle. Paljud suvised siristajad, sumisejad ja lendlejad surevad sügisel (näiteks rohutirtsud, maipõrnikad ja liblikad). Nende munadest ja tõukudest

ärkavad kevadel uued järeltulijad. Paljud laululinnud lendavad suveks soojale maale. Osa loomi muretseb endale talveks toidumoon ja varjab end külma ja lume ning tuule eest soojades pesades (näiteks hiired ja oravad). Mõned loomad aga otsivad endale külma eest kaitstud kohakese, valmistavad sooja pesa ja langevad talveunne.

Niisuguseid loomi, kes külma talve magades mööda saadavad, on meil õige palju. Nii poevad ussid ja sisalikud sügavale mätta alla, konnad veekogude põhja mudasse. Siilid ja mägrad ehitavad enestele soojad pesakesed. Sipelgad süguvad sügaval pesa põhjas ja mesilased tarudes. Nahkhiired kogunevad lakkadesse, keldritesse, puuõõntesse, kus nad ripuvad tihedalt üksteise ligi, pead allapoole. Isegi karu, suur ja tugev metsavalitseja, ei viitsi sügavas lumes sumada ja heidab talveks puhkama...

Igaüks aga valmistub talve vastu eri viisil ja ajal. Vaatleme mõnda huvitavamat looma ja putukatest mesilast talveuinakule ettevalmistusi tegemas.

Konn.

Suurte hallade tulekul täitub konna väike süda hirmuga. Juba ammu vaevas toidupuudus, nüüd hakkab ka uni vaevama ja külm liikmeid kangestama. Konn on säärane õnnetu loomake, et tema kehasoojus muutub koos välise õhusoo-

jusega. Ja kui nüüd ilm külmaks ähvardab minna, haarab ka konna läheneva külma talve eelaimus.

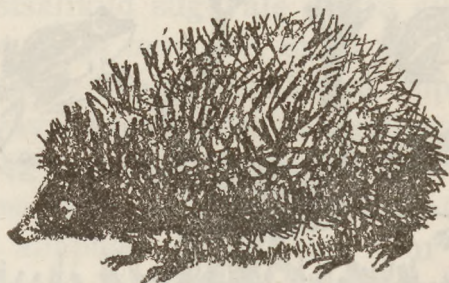
Ja niisiis hakkavadki konnad külmade tulekul ühekaupa tiikide, ojade ja lompide poole rututama. Uniselt sulpsavad nad vette ja poevad sü-

gavale põhja, kus on hästi palju muda. Juba on jahe vesi nende liigutused aeglaseks teinud, aga kes vähegi saab, see ronib peitu veetaimede ja muda alla. Seal nad uinuvad ja sinna nad jäävad, kuni kevade soojad päikesekiired ja suurveed nad uuesti ellu äratavad.

Siil.

Ühel sügishommikul, kui puudelt kõpsatades lehti maha langeb, ärkab siil oma suvises pesas. „Prr ... külm ...“ lõdiseb ta ja jookseb kõbinal üle langenud lehevaiba. Hall on märjad lehed ja sambla valgeks ning kobedaks tõmmanud. „Vaja hakata talveks pesa valmistama,“ kaalub ta mööda põõsaaluseid varjulisemat kohta otsides.

Seal ta ongi. Paks põõsas ja pehme sambla-kiht on nagu loodud siili jaoks. Ta asub kiiresti kaapima ja varsti on sambla sees tore koobas valmis. „Puh, üsna soe hakkas,“ ähib ta, sest suve jooksul on hea rasvakiht ta okkalise kasuka alla kogunenud. Ta veereb tagasi lagedale ja seisab pisut kuulatades. Siis äkki — oh imet! — hakkab ta püherdama nagu hobune. Mis nüüd siis on? Ei midagi. Seljas on tal aga terve koorem kuivi puulehti. See oli ta kavalus, püherdamisel jäid lehed teravate nõelte otsa kinni. Niiviisi tassib siil palju lehti ja heinakõrsi

oma pessa, tallab nad seal ilusasti kokku ja valmistab nii enesele sooja aseme.

Kuid veel kohe ei poe ta sinna jäädavalt sisse. Soojadel päevadel on veel metsast ühte-teist leida, olgu see siis hiline ussike või eksinud põrnikas. Ja hiired on sügisel kah päris rammusad. Siis ühel õhtul, kui maa päeval enam ära ei sula, tõmbab siil end pesas hoolikalt kerra ja uinub talveunne.

Mesilane.

„Mis ime see on?“ küsis mesilane ühel sügispäeval. „Lilled ei õitse enam nagu suvel. Külma tõmbab keha kangeks, kui juhtud mõnele lehele kauemaks puhkama jääma.“

Seal annabki mesilaste ema käsu tarust laskuda ainult soojal keskpäeval. Ka on kodus nüüd veel ühte-teist teha. Inimesed ajasid sügisel meevõtmisega taru sisemuse pisut segi ja tegid ruumi kitsaks. Selle puhul avaldatud pahameel kadus hiljem, kui taru laele ilmus soe magus suhkrujook purgiga. Ja kui väljas hoopis külmaks tõmbus, oli kitsas ruum suureks kasuks, sest seal oli soojem kui suures.

Päristalve tulekul kogunesid kõik mesilinnud ema ümber kobarasse. Seal nad nüüd ripuvad uniselt. Need, kes kobara keskel on viibinud, liiguvad aegamööda ääre poole. Need, kes väljaspool olid, ronivad sügavamale sooja otsima.

Aga juba varakevadel, kui lumehanged veel aia varjus päriselt pole ära sulanud, kuulevad mesilased päikesekiirte koputamist taru seintele. Nad vastavad sellele tasase suminaga. Üks mesilane ronib lennuaugule vaatama, kas on väljas juba kevad. „On!“ hüüab ta ja teised tulevad talle järele.

Karu.

Kui kõik väiksemad loomad juba talveunne on suikunud ja linnud lõunasse rännanud, ruttab karu alles suvistelt jahimaadelt koju. Mõmisedes sammub ta läbi padrikute, puhib ja kraabib aeg-ajalt külmanud sammalt. Juba on langenud pisut lundki, kuid karu ei ole enesele veel pesaset leidnud. Haigutused käivad juba peale, kõik on ümberringi vaikne ning igav.

„Nüüd on õige aeg,“ mõtleb karu. Hoolikalt kraabib ta kuusetüvelt vaiku ja sööb. Seda on ta isaisadest saadik harjunud tegema. Seal ongi tihe padrik, mis häda korral võiks talvemajaks kõlvata. Karu tatsab ümber selle ringi, tassib kokkukraabitud lehti ja oksapuru kokku, süvendab aset sambla sisse.

Ega vana mesikäpp palju viitsi pesa eest hoolitseda. Mõnikord painutab küll noored puuladvad kokku, et lumi ei sajak lausa selga, mõnikord saab niisamagi läbi. Haigutades heidab ta pikali ja pistab käpa suhu, et parem uni tuleks.

Talvel sajab lund karu pesale ja moodustab aegamisi päris külmakindla koopa. Liikumatus

lamab karu seal all, käpp suus. Kevadtalvel pöörab ta teise külje, et teha veel väikest koidu-uinakut.

Süvendama — sügavamaks tegema.

Ihne puu.

Keset välju kasvas üksik vahter. Ta oli nii ihne puu, et teist niisugust ei leidu arvatavasti terves maailmas.

Kevadel lendas kaks linnukest tema okstele. Nad tahtsid sinna pesa ehitada.

„Kas te saate minema!“ sahistas vaher ja peksis okstega. „Tulete siia tallama! Astute mul veel mõne lehe küljest ära.“

Linnud muidugi läksid ja ehtasid pesa mujale. Puudest pole ju puudus.

Kui vihma sadas, tahtis karjapoiss puu alla varju tulla.

„Ei tohi seista mu juurte peal,“ pahandas vaher. „Kui igaüks tuleks siia sõtkuma, siis peaksin iga päev muretsema endale uued juured.“

Ta raputas poisile lehtedelt nii palju vett kaela, et see arvas paremaks minna ja seista vihma käes.

Jänesed jooksid toitu otsides üle põllu.

„Missugused hirmsad loomad,“ sõimas vaher. „Kas teil mujal ruumi ei ole kui minu juures? Kannate oma jalgadega kõik mulla laiali, kust ma siis süüa saan!“

Ta viskas neile kuivanud oksaga selga. Jänesed ehmusid ega julgenud enam tulla vahtra lähedale.

Kõige suurem häda oli tal tuulega. Kui see juhtus kogemata mõne lehe oksa küljest maha tõmbama, oli pahandust mitu päeva tagantjärele.

„Kuhu sa mu lehe viisid! Too mu leht tagasi!“ kordas vaher nii kaua, et tuul parema

meelega tema juurest enam mööda ei läinudki.

Saabus sügis. Puude lehed muutusid kollaseks, vahtra omad muidugi ka.

„Mina oma lehti ära ei anna,“ rääkis vaher. „Muutugu kas või mustaks, aga maha ma neid ei lase kukkuda. Need on ikkagi minu lehed.“

Siis aga tuli külm öö. Vaher jäi natuke tukastama. Kui ta hommikul üles ärkas, oli külm kõik ta lehed ära korjanud ja maha visanud.

Küll vaher vihastus.

„Mis sa vana rämpsu nii palju taga nutad,“ ütles tuul, kes, nähes, et vahtral pole enam lehti, usaldas jälle ligi tulla. „Kevadel kasvatad endale uued ja ilusad, nii et rõõm vaadata.“

„Ühtegi lehte ei kasvata ma enam,“ tõotas vaher. „Ei tea milleks? Teistele kiskuda.“

Ta pidas sõna. Kevadel jäi ta tõepoolest niisama paljaks kui talvelgi.

„Ära on kuivanud see vaher,“ ütlesid inimesed ja raiusid ta maha. Kahju polnud tast kellegi, ei tuulel, lindudel, loomadel ega karjapoisil.

Esimene lumi.

Valge lumehelve tasa langes,
liugles alla vaikse õhtu eel;
kadus ära kuldses lehehanges
kopliaia ääres karjateel.

Näe, kuis väljadel ja laias luhas
lumi sajab, lendleb, liugleb vaid.
Kõikjal lumelinik pehme, puhas,
katab kõrsi, matab metsi, maid.

„Tule õue, veli, tule, Aadi,
pane kõrvik pähe, kaela sall!
Tule ruttu, teeme lumest taadi —
näe, kui hästi kokku veereb pall!“

Läbi pehmelt rudiseva lume
tuleb ema, Muri jooksev ees.
Õhtu jõuab. Pilv on suur ja tume.
Õues valvab valge lumemees.

Talve tulek.

I

Väike Ülo oli üksi toas, istus oma aabitsaga akna all laua juures ja õppis lugema. Ta õppis hoolega, hoidis käsi kõrvadel ega lasknud pähe muid mõtteid. Nii sai ta tänane tükk varsti selgeks. Ja Ülo pani aabitsa ära, võis teha mistahes.

Toas oli üksi igav olla. Ta pani palitu selga, kõrviku pähe ja läks vaatama, mis õues uudist. Ilm oli külm ja kõle, ei teinud tuju mängimiseks. Isa ja ema olid täna linna läinud ja neid võis alles õhtuks koju oodata. Aga veel ei olnud õhtu, kuigi jahe päike hallide pilvede vahelt punetas juba

üsna madalal, kopli kaskede raagus latvade kohal.

Kus nüüd vanaema võiks olla? mõtles Ülo ümber vaadates. Ei olnud kedagi näha. Lauda-

uksed olid kinni ja sealt ei kostnud muud kui mõne veise lõa kõlinat. Kergelt lumisel konarlikuks külmanud aidaesisel kõndisid kanad iva-kesi otsides. Aia taga istus aga Muri ja haukus alla soo poole.

Nüüd korraga märkas Ülo saunast suitsu tõusvat. Ja talle tuli kohe meelde, et oli laupäev ja et ühes emaga ja isaga tulevad õhtul koju ka ta vend ja õde, kes käivad linnas koolis. Võis päris kindel olla, et vanaema on sauna kütmas.

Ülo läks sauna juurde ja leidiski vanaema sealt. Tuli oli alles hakkamas. Poolkuivad leparoikad susisesid ja suitsesid. Vanaema kohendas tuld ega märganudki Ülo tulekut.

„Kütad juba sauna, vanaema,“ ütles Ülo ahju ette kükitades.

„Hakkasin jah,“ vastas vanaema. „Ei raatsinud paremaid puid võtta ja nende lepakaigastega läheb ju hulk aega, enne kui kerise kuumaks saab.“

II

Ülole läks suits silma. See oli kibe ja võttis pisarad palgele nagu sibulat lõigates. Ta läks välja, istus esikulävele värske õhu kätte. Sauna-uks oli lahti ja ta nägi ka siit, kuidas vanaema istus ahju ees suures suitsus. Tulelõkke kuma heitis punakat valgust ta kollasele pearätile.

„Ei tea, keda see Muri nõnda hoolega hau-
gub?“ küsis Ülo.

Vanaema kohe ei vastanudki. Tal oli tuli juba päris heledasti põlema hakanud; pani uusi puid peale.

„Kuuleb ehk maanteel sõitmist,“ ütles ta viimaks. „Konarlik tee koliseb kaugele.“

„Ega ta tee poole haugu,“ vastas Ülo. „Muri istub aia taga ja haugub alla soo poole.“

„Kuule koera, või soo poole koguni!“ imestas vanaema ahju ees.

III

Ülo vaatas alla lageda soo poole ja mõtles, mida see Muri küll peaks sinna haukuma. Soo oli hall ja lage. Esimene lumekõbu oli seal kulu ja mätaste vahele ära kadunud. Paistis ainult mõni üksik valge viiruke.

„Ehk Muri peab mõnda kadakat külameheks,“ ütles ta viimaks vanaemale.

„Või haugub ehk talve tulekut...“ vastas vanaema saunast.

„Kas talv siis just täna tuleb?“ küsis Ülo.

„Täna jah,“ kinnitas vanaema, „sest täna on ju pööripäev. Täna sügis lõpeb ja talv algab. See on kalendriski.“

Ülo jäi mõtlema tänasele tähtsale päevale, kus sügis lõpeb ja talv tuleb. Ta mäletas, et eile oli olnud niisama kõle tuul kui täna. Ja kerget lund, mida tuulehood ühes kuivade lehtedega ringi keerutasid, oli sadanud juba tunaeile.

„Miks just täna, vanaema?“ küsis ta. „Miks just täna on sügise lõpp ja talve tulek?“

IV

Tuli oli juba hästi põlema hakanud ega ajanud enam nõnda paksu suitsu. Ülo läks tagasi

sauna ja kükitas ahju paistele vanaema kõrvale. Siin oli soe ja armas olla, sest nimelt siin oli vanaema Ülole tihti huvitavaid lugusid jutustanud.

„Täna jah, pojake,“ seletas nüüd vanaema. „Päike ise jagab meile aasta sedaviisi aegadeks. Täna on kõige lühem päev. Täna päike saab õhtule varem kui kunagi. Ja kõige lühemal päeval talv tulebki.“

„Ja millal ta jälle minema hakkab?“ küsis Ülo.

„Siis, pojake, kui päev ja öö jälle ühepikkuseks saavad. Siis talv läheb ja kevad tuleb. Ja siis enne heinaaega, kui on kõige pikem päev ja kõige lühem öö, lõpeb kevad ja tuleb suvi. Kui aga päev ja öö uuesti saavad ühepikkusteks, siis jälle lõpeb suvi ja algab sügis. Nõnda need ajad käivad...“

Ülo mõtles: nõnda need ajad käivad...

Aga siis ütles kindlasti:

„Kui mina seda ei teadnud, siis Muri ei tea ammugi. Ei tea ta talve tulekust midagi. Haugub niisama umbes, peab mõnd kadakat külameheks.“

„Kes koera teab...“ naeratas vanaema.

Tuli põles ja saun soojenes.

Muri aga istus aia taga ja aina haukus alla soo poole.

Orav ja tuul.

Suure puu tüves elas väike armas orav. Puu oli õõnes, ja orav oli teinud sinna ilusa pesa, vooderdanud ta sambla ja lehtedega hästi pehmeks

ning soojaks. Teravate hambakestega oli ta näri-
nud puu külje sisse väikese ukseaugu. Siit lipsas
ta välja, kui tahtis okstele hüplema minna.

Väike orav oli väga lõbus loomake. Kogu
päeva ta hüples edasi-tagasi ja korjas käbidest

seemneid talviseks tagavaraks. Hea oli oraval olla, kui oli veel suvi ja pidas häid sügisilmu. Aga talv oli iga silmapilk tulemas, ja ta saatis külma tuule sellest sõnumit viima. See oli paha seltsiline. Ta puhus puis ja põõsais nii palju, kui suutis. Tuul leidiski varsti orava pesa ja puhus kõledasti uksest sisse.

Oraval vaesekesel oli külm ja ta mõtles:

„Huu, kuri tuuletaat, kui külmasti sa puhud! Aga oota, panen ukse kohe kinni.“

Ja orav toppis kähku ukse lehtedega kinni ja näris teise külge uue. Ta mõtles: „Ega tuuletaat siit ikka enam oska sisse tulla.“

Aga tuul puhus ka uuest uksest sisse...

Nüüd toppis orav kähku teisegi ukse kinni ja hüüdis rõõmsasti:

„Noh, tuulevana, lõõtsu nüüd väljas nii palju kui tahad, mul pole sest midagi!“

Nüüd ei saanud tuul enam tarka oravat kiusata. Orav aga istus oma soojas pesas, nagistas isukalt männiseemneid süüa ja naeris pahale tuulele, ega pannud tähelegi, kuidas see puud sasis ja kõigutas.

Kolm ronka.

I

„Talv on halb,“ ütles esimene ronk, „kuid küll me juba midagi leiame. Läheme aga põllule, ma

tean seal üht hiireauku, milles elab paks rasvane hiir. Selle võtame endile.“

„Kas sa aga saad hiireauku pugeda?“

„Seda küll mitte, aga me jääme augu ette valvama.“

Kuid neil polnud õnne, sest hiireauk oli täis jääd ja hiir oli kindlasti juba ammugi kõngenud.

„See on halb,“ ütles teine ronk, „kuid tulge ühes minuga. Tean talu, kus täna siga tapetakse. Seejuures langevad mitmesugused jäänused maha, mis meile toiduks kõlbavad.“

Neil polnud jällegi õnne. Siga rippus küll väljas väikesel redelil, kuid nad ei tohtinud lähedalegi tulla, sest õues seisis mees ja pesi oma käsi sooja veega. Ei olnud õues maas ka mingisuguseid jäänuseid, sest siga oli tapetud tallis.

„Tulge ühes minuga!“ ütles kolmas, „ma tean kanaaeda, seal ootame, kuni tüdruk ära läheb, ja siis sööme toidujäänuseid, mis ta kanadele on visanud.“

Aga oh õnnetust! — kanad ei olnudki aias, vaid majas — ja rongad pidid tühja kõhuga sealt lahkuma.

II

„Tulge, lähme linna!“ ütles jällegi esimene ronk. „Tean kooliõue, kus mängib tuhat last. Need söövad ju ka võileiba ja pillavad sageli leivakoorukesti maha.“

„Julged sa siis seal ümber lennata, kus nii palju lapsi on?“

„Ei, aga seal on ju aed, sellele laskume ja ootame, kuni lapsed tuppa lähevad, ja siis asume toidu kallale.“

Kuid nad ei leidnud midagi, sest kange külma pärast ei saanud lapsed toast väljagi.

„Tulge ühes minuga!“ ütles teine ronk, „ma tean ehitusplatsi, kus töö on üle saja töölise, kes seal mulda kaevavad ja kärutavad. Need söövad ka õues, istuvad kärudel, kividel ning veetorudel

ja lasevad söömisel leivatükikesi, vorstikestakesi ning juustukoorukesi maha langeda. Need võtame omaks, kui töölised on tööle asunud.“

Kuid neil polnud jällegi õnne, sest töölised olid külma ilma tõttu kuuris einestanud.

Siis nad lendasid taluõue ning hüplesid kaua lumel sinna-tänna, istusid kaevupumbale ning vaatasid toaaknast sisse, koonutasid üheskoos ja kraaksusid meeleheitlikult: kra, kra, kra!

Väikese Vello hinges ärkas kaastundmus vaeste lindude vastu ja ta viskas neile söögijäänuseid lumme.

Kõngema — kärvama, surema.

Kitseke ja metsavaht.

I

Kitsekari jooksis pakku. Lumi tuiskas nende taga ja põõsad raksusid. Õhku jäi ainult peent lumetolmu. Alguses jooksid kõik loomad ühes, siis hakkas üks neist maha jääma. „Mehee, me-he-hee!“ häälitsetes ta meeleheitlikult teistele järele. Kuid ükski neist ei peatunud, et teda oodata.

Ühel väikesel legendikul jäi kitseke värisedes seisma. Ta tundis nüüd, et tagumine jalg tugevasti valutab ja ta ei võinud sellele enam toetada. Kitseke mäletas ainult kõva raksatust ja teravat

pistet kehas. Siis olid nad joosnud tuhatnelja üle hangede ja põõsaste. „Mis see küll oli?“ mõtles kitseke. Ta ei olnud midagi niisugust veel näinud. Ta ei teadnudki, et kuri salakütt oli neid kavalalt varitsenud.

Kitsekesel oli soe ja ta rahunes aegamisi. Lumi oli pehme ja jalg ei valutanud enam nii kibedasti, kitseke vaatas juba pisut ringi. Ennäe! See oligi tuttav koht. Sellel väikesel legendikul oli redel, kuhu metsavaht külmadel päevadel kitsedele heinu ja kuivanud puulehti toiduks tõi. Kitseke rahunes täiesti. Ta oli nüüd nagu kodus.

Väsimus kippus kallale, nii et kitseke ei suutnud vastu panna ja pikkamisi uinus.

II

Unes nägi ta ennast kepsutamas suurel rohelisel aasal. Tal oli pruunikas suverüü seljas ja koos teistega poksides ja hüpates läks aeg kiiresti. Vahetevahel pehmet rohtu kahmates, siis ojakesest selget vett peale rüübates elati lõbusasti. Kuid siis tuli viimaks õhtu, hakkas hämar-duma ja jahrenema, metsast tõusis udu. Äkki oli meie kitseke üksinda niidul, kõik teised olid nagu uttu kadunud. Tal hakkas hirm. Kõik vanad jutud huntidest tulid talle meelde. Hundid olid suured ja kurjad ja tema oli alles pisike. Paar korda mekitas ta haledasti, tegi paar kindluseta sammu. Siis tardus paigale. Hirm haaras ta

täiesti: udust hiilgasid kaks kollast silma. See oligi hunt. Kuid kitseke ei suutnud ära joosta. Juba nägi ta hunti lähenevat. Juba kuulis käppade astumist ikka lähemale ja lähemale . . .

Siis äkki tegi ta viimase pingutuse hüppeks. Kuid samas ta tundis, et teda kinni peetakse, ja ärkas täiesti. See oli olnud unenägu. Kuid ometi hoidis teda keegi kinni. Uus hirm segunes vanaga.

See polnud siiski hunt, kes teda nüüd hoidis, vaid metsavaht. Ta oli kitsedele uut toitu toonud ja leidis lumes väsinud ning haavatud loomakese. Ta lähenes ettevaatlikult ja tõstis ta sülle ja viis ta koju. Kodus vaatas haava järele ja sidus ilusasti kinni.

Kitseke harjus õige ruttu uues kodus. Temast sai lahutamatu sõber metsavahi lastele. Ja kevadel, kui ta jalg oli terve ning ta võis kepsu lüüa, ei läinud ta metsa, vaid elas edasi metsavahi talus rõõmuks kõikidele.

Talvel.

**Küll on kena kelguga
hangest alla lasta;
kaugel luhal säravad
jää ja lumi vasta.**

Lumehelbed hiilgavad,
puudel ehted uued;
kadakatel karjamaal
seljas lumekuued.

Tihane ja varblane
aida ukse taga
otsivad ja ootavad,
et saaks iva aga.

Langeb mõni ivake —
üks kui teine varmas:
iga kehvem kestake
näljasele armas ...

Küll on kena kelguga
hangest alla lasta;
kaugel luhal säravad
jää ja lumi vasta.

Varmas — kärke.

Lumememm.

Aiateibas paukus kõva pakane, nii kõva, et
Sulo ja Maie ei saanud ninagi uksest välja pista.
Sest nina oleks seal külmanud jääpurikaks, kõ-
nelemata varbaist ning sõrmist. Sulo ja Maie vaa-
tasid aknast välja, kuid aknaruudud olid nii täis
jäälilli, et ei näinud midagi. Nagu imelik valge
puuviljaaed oleks seal akna ees.

Kuid siis tuli sula. Tuli niisugune ilm, millal lumi on täiesti pehme, nii et temast saab teha, mida vaid süda igatseb — lumelosse, lumepalle ja lumememmi. Ja lastel oligi tuline kiire välja.

„Teeme lumememme!“ hüüdsid nad. Ning nad asusidki lumememme tegema. Nad veeretasid suuri lumepalle, aetasid need üksteise otsa ja Sulo vormis lumememmele käsivarred ning nina. Maie tõi toast sütt — nii sai lumememm silmad ja suu.

Nüüd siis oli lumememm valmis. Tore ta oligi, seistes nagu mingi vaht oma luuaga trepi ees. Muri hakkas tema peale haukuma, kuid lumememm ei hoolinud sellest sugugi, seisis ainult sirgelt kui sõjamees.

Aga lastel oli lusti ja rõõmu! Nad mängisid kogu päeva lumememme juures.

Külalised akna taga.

„Vaadake ometi väikesi varblasi ja tihaseid, kuidas nad vaesed õues külma käes lõdisevad!“ ütles Leenike akna all istudes. „Ise istuvad külmetanud puuoksal, paljad varbad on neil üsna kangeks jäänud.“

Emma kuuleb seda ka ja loeb lastele varblase laulu:

„Tiu-tiu! kaebab värvukene väike,
soojust vähe saadab päike! Tiu-tiu! Tiu-tiu!
Tiu-tiu! Lumi külm ja jää on libe,
Nälg on ütleмата kibe. Tiu-tiu! Tiu-tiu!“

Nüüd ruttavad Juku ja Rein kambrisse, toovad sealt pihutäie tanguteri ja puistavad akna alla kuivale liivale. Ehk vahest märkavad linnukesed maas toitu. Aga paari tunni pärast õue vaadates näevad lapsed, et laiad lumehelbed on tangudele peale sadanud.

„Kas teate,“ ütles Juku, „ehitame laudadest majakese, teeme talle katuse peale. Sinna ei saa toidule lund sadada. Seal võivad linnud ka külma tuule eest varju leida.“

See nõu meeldis Reinule, sest ta armastas ehitustöid üle kõige. Ruttu tõi ta tühja kasti.

Kastilt võeti üks küljelaud ära. Nii tekkis lai uks, millest linnud võivad sisse ja välja lennata. Lauatükikestest löödi kastile katuski peale. Saadi kena majake lindudele söögilauaks.

Lapsed viisid sinna lindudele teri, tangu ja leivaraasukesti. Ise olid õnnelikud, kui nägid, et näljased külalised tulid neid sealt nokkima.

Talvehommik.

Aknast õue vaatab Mati:

Oh, kuidas ilm nii imelik!

Maa on täis kui valget vatti,

kask on härmast habemik.

Muri kongiuksel haugub,

vares väljal nokitseb.

Aidanurgas aga paugub

külm, mis seinas pakitseb.

Matil sära silmis mängis,

teise tuppa jooksis ta —

vendi, kes veel olid sängis,

neid ta tahtis ärata.

„Ats ja Peedu, on teil mahti?“

hüüdis Mati valjusti.

„Kelgusõit nüüd läheb lahti —

lund on väljas rohkesti!“

Jänes.

I

Oli sadanud ühe päeva ja kaks ööd järe-mööda. Nüüd olid mets ja väljad ühtlaselt paksu lume all. Ja valge jänes, keda uudishimu ja tühi kõht pesast välja ajasid, leidis tee suletud olevat.

Ta pidi endale tee lumest läbi tegema ja ta ilus talvekasukas läks seejuures üleni lund täis. Kuid lumi oli nii puhas, valge ja pehme nagu vill, selles võis puhta rõõmu pärast paar korda kukerpalligi lasta.

Mitte igal jänesel ei ole talvel nii ilusat valget kuube nagu meie sõbral. On jäneseid, kes jäävad ka talvel halliks. Aga süüa vajab iga jänes, olgu ta hall või valge. Ja seepärast läks ta nüüd lühikeste hüpetega metsast välja.

Metsaserval vaatas ta ümber ja nuusutas õhku. Ta polnud ilmaaegu siia lähedale elama asunud. Siin põllul oli kõige pehmem ja mahlasem ristikhein kogu ümbruses.

Kuid ta ei võinud aimatagi, kuidas kõik oli muutunud. Põllul polnud rohelist liplegi näha. Kõik oli üleni valge ja sätendas päikesepaistel. See oli küll ilus, aga tühjale kõhule polnud sest abi midagi.

II

Jänes tundis asja ja teadis, kuhu nüüd minna. Hoopis pikemate hüpetega läks ta üle välja aia

poole. Seal kasvasid noored õunapuud, mille koor oli maitsvam kui ühegi teise puu oma. Ta jõudiski märkamatult aeda ja unustas selle rõõmuga kogu ümbruse, asudes kohe õunapuu kallale.

Seal oli aga üks, kes oli alati valvel. See oli koer, kelle terav nina otsekohe kutsumata külalise ära tundis. Ta tormas kohe aeda, hurjutades ja haukudes täis õiglast meelepaha.

Jänku tõusis tagumistele jalgadele nagu mees ja vaatas korra ümber. Siis leidis ta vist, et jooksmine on praegu tervisele kõige kasulikum. Tagasi vaatamata hüppas ta metsa poole. Koer hakkas seda nähes rõõmu pärast kilkama ja tormas järele. Ja nii läks ajamine üle põllu, nii et lumi tuiskas.

Alles metsa äärde jõudes jäi jänku seisma ja vaatas tagasi. Koer istus keset põldu, ta ei viitsinud sügavas lumes kuigi palju joosta.

Agas jänese kõht oli ikka veel tühi. Talv hakkas nüüd muret tegema. Ristikhein ja oras olid

lume all, õunaaeda valvati. Ei jäänud muud üle, kui närida haavaoksi. Haavakoor oli küll mõru, aga mis parata.

Jah, talv ei ole naljamees! Isegi mitte jänkule, kellel on nii ilus kasukas ja kes teeb nii pikki hüppeid, et ükski koer teda naljalt kätte ei saa.

Orav.

I

Hoopis kavalam oli meie teine sõber. Ka tema oli vahetanud kasukat, nii et teda oli raske ära tunda. See oli orav, kelle pesa oli ikka sellesama kuuse otsas, mille okstel ta suvel hüppas ja meile käbisid pähe loopis. Ta polnud nüüd enam pruun, vaid hall, ja teda ei nähtud enam kuigi palju väljas.

Tal poleks olnud vajagi seda teha, sest ta oli ehitanud endale puu otsa kindla ja sooja pesa. Peale selle oli ta kogunud aidatäie tagavara. Ta oli sügisel hoolega korjanud pähkleid ja tõrusid. Häda korral võis ju ka käbidega leppida. Peaasi oli ikka, et oleks midagi närida, sest muidu kasvasid hambad liiga pikaks. Kui halb niisugune asi on, seda teab muidugi orav ise kõige paremini.

Kuid täna tuli ta välja ilma vaatama. Ta ei jäänud aga istuma oma ukse taha, sest polnud

hea ennast kodu lähedal näidata. Oli tal ju palju vaenlasi. Nad olid ta vaenlased mitte seepärast, et orav oleks neile midagi kurja teinud, vaid lihtsalt seepärast, et nad olid näljased. Meie sõber pidas ise aga oma talvekasukat liiga hinnaliseks. Ta ei tahtnud, et mõni nugis või kärp selle ühe lõunasöögi pärast ära rikuks. Peale muu ihaldas tema kasukat isegi inimene, kellele loodus säärast ei ole andnud.

II

Kuuseoksal istudes kuulasid ta teravad kõrvad hoolega iga kõbinat. Mets oli vaikne, ainult varesed vaakusid eemal põllu kohal. Kuid siis kuuldus tasast sabinat. Kes seal tuli? Orav oli pingul nagu väike terasvedru, valmis põgenema.

Ah, see oli ainult sõber jänku oma pikkade kõrvadega. Ta hüppas niisama siia-sinna, et jälgi mööda ei leitaks ta pesa. Otse puu alla jäi ta istuma. Ja orav oli nii kelmust täis, et raputas oksalt lund otse valge pikk-kõrva selga.

Oh sa mu meie, kuidas see ehmus! Tal polnud enam aega vaadata, kuhu joosta, muudkui kadus. Orav aga istus ja sädistas endamisi, nagu naeraks ta oma koeruse üle.

Ja siis oli ta äkki isegi läinud. Kolmanda kuuse otsast langes lund, aga näha polnud enam midagi. Tõepoolest oli parem karta kui kahetseda, ja teist narrides võis kõige ennemini ise sisse kukkuda.

Neli soovi.

Oli talv. Heino oli hulk aega kelgutanud. Ta tuli joostes koju ja ütles isale:

„Küll on talvel tore olla! Sooviksin, et alati oleks lumi ja talv!“

Isa ei lausunud sõnagi, võttis taskust taskuraamatu ja kirjutas sinna poja soovi.

*

Saabus kevad. Heino jooksis aias ja põllul ringi, tuli koju, tõi isale kimbu lilli ja hüüdis:

„Kui hea on olla kevadel! Peaks alati olema kevad!“

Isa kirjutas jälle poja soovi oma taskuraamatusse.

*

Tuli suvi. Heino läks isaga heinamaale. Seal kasvas kõrge rohi. Mehed niitsid rohtu. Poiss jooksis ümber, püüdis ojakesest kalu, suples, korjas marju ja sõi. Õhtul ta ütles isale:

„Kui hea oli täna olla! Tahaksin, et suvi ei lõpekski otsa!“

Jälle võttis isa taskuraamatu ja kirjutas sinna poja soovi.

*

Jõudis kätte sügis. Aias korjati õunu, pirne, ploome. Heino aitas neid korjata ja sõi neid.

„Tõesti, kõige parem aasta-aeg on sügis!“ hüüdis ta suure vaimustusega.

Siis isa avas oma taskuraamatu ja luges sealt, mida poeg oli ütelnud talvest, kevadest ning suvest . . .

Väike elupäästja.

Ses linnas, kus elas väike Heino, oli kole kõrge mägi, seda mäge hüüti Lossimäeks, ja sealt oli tore kelguga alla lasta. Ainult see oli halb, et kui alla said, siis ei pääsnud otse edasi, vaid pidid kelgu juhtima paremat kätt ümber Aia tänava nurga. Ja seal oli alati suur hirm, et kui lendad suure hooga majanurga tagant välja ja kui juhtub sulle just sel hetkel auto või hobune vastu, siis on aina puru taga. Seepärast poisid harilikult valvasid kordamööda Aia tänava nurgal, ja kui auto või hobune tuli, andsid sellest käetõstmisega teiste märku. Aga sageli juhtus nii, et valvur tüdis ja läks minema. Mõnikord kutsus küll kedagi teist enda asemele, aga see arvas, et pole veel tema kord, ja nii jäigi hädaohtlik koht valveta.

Kord pidi seal seepärast hirmus õnnetus juhtuma. Ja oleks kindlasti juhtunudki, kui poleks olnud väikest Heinot. Ta jõudis parajasti kelguga Aia tänavale, kui nägi, et eemalt tuleb auto. Ta jättis kelgu samasse paika ja jooksis kiiresti tagasi teisi hoiatama. Jõudnud nurga tagant välja, hakkas ta kohe käega vehkima ja karjuma:

„Auto! Auto!“

Aga juhtus, et Ruudi ja Leo tulid parajasti suure hooga. Olid juba üsna lähedal. Suurest ehmatuses ei osanud nad midagi peale hakata, püüdsid ainult jalgadega veidi pidurdada. Aga mis see aitab, kui kelgul on suur hoog sees. Heino kuulis selja taga juba auto tuututamist.

„Nüüd lähevad otse rataste alla,“ sähvatas mõte läbi ta pea, ja välgukiirusel viskus ta just kelgu ette küljeli. Tundis, kuidas kelk lendas talle raksatades otsa, lohistas teda veel veidi maad edasi ja jäi siis seisma. Samal hetkel vuhises ka auto mööda ja nii lähedalt, et mudalaud riivas Heino palitut. Külma judin jooksis tal üle selja, siis oli kõik möödas. Poisid kargasid püsti ja panid jooksu, sest auto peatus ja juht ronis sellest kirudes välja. Teisel päeval oli Heino vasak külg siine kui pajapõhi ja katsudes oli valus ka.

Mida saame linnast.

I

Endel sõitis isaga linna. Isa oleks vahest üksi hakkama saanud ka, aga Endel ise tahtis minna. Ta ei olnud veel päriselt linnas käinud, ainult piltide järgi teadis, missugune linn on.

Peale muu oli tal linnas üks hea sõber. See oli tädipoeg Ülo, kes juba mitu suve oli maal käinud

ja iga kord Endelit külla kutsunud. Endel ei saanud seni mahti minna, aga nüüd läks. Isaga koos oli parem minna, kaks meest oli ikka kaks meest.

Õhtul, kui linna jõuti, oli juba pime. Siis ei näinud muud kui seda, et on palju inimesi. Ja hommikul tõustes oli Endelil esimene küsimus:

„Miks on linnas nii palju inimesi, mis nad kõik teevad?“

„Eks läheme välja ja vaatame,“ ütles Ülo.

Nüüd nägi Endel, et linnas oli ka palju maju, kuid seda ta teadis ennegi. Teadis ka, et linna tänavad on hoopis teissugused kui maal. Aga seda

ta ikka ei näinud, kuidas linnarahvas töötab. Siin nägi ta ainult, kuidas nad käisid kärmesti üksteisest mööda. Paistis, nagu ei teeks nad üldse muud.

Kui ta nüüd veel vaatas, nägi ta, et peaaegu igas majas oli mingi kauplus. Mõnes oli koguni rohkem kui üks. See pani teda veel rohkem imestama.

„Kas siis linnarahvas muud ei teegi, kui jalutab ja käib poes ostmas?“ küsis ta.

„Ei, ka maarahvas käib siin jalutamas ja ostmas,“ ütles Ülo naerdes. „Eks tahtnud sinugi isa endale hobuseriistu ostma minna.“

„Aga kust need kaubad kõik tulevad, mis siin müüakse?“ küsis Endel nüüd. Ta oli sedasama küsinud maakaupluses. Seal vastati, et tuuakse linnast. Aga ega need linnas ometi puu otsas kasvavad.

II

Ülo pidi nüüd sõbrale seletama, kust tulevad kõik need kaubad poodidesse, mida nii linna- kui maainimesed ostavad.

„No vaata, linnainimesed käivad samuti tööl. Suurem osa töötab vabrikutes. Vabrikuid ei ole kesklinnas. Nad ajavad palju suitsu välja, sellepärast ehitatakse nad linna äärde. Näe, sealt paistab üks kõrge korsten, seal ongi üks vabrik. Vabrikud on enamasti kõik kõrge korstnaga. See

seal on metallivabrik, seal tehakse põllutööriistu ja masinaid.“

„Isa tahtiski uut atra osta,“ ütles Endel. „Ta peaks siis sinna minema.“

„Pole tarvis,“ ütles Ülo. „Vabrikutest tuuakse kõik kaubad kesklinna ühiskauplustesse. Näe, seal kaugemal on riidevabrik, seal kedratakse puuvillast lõnga ja kootakse riiet. Sinugi särgiriie on sealt.“

„Minu särgiriie on maapoest ostetud,“ ütles Endel.

„Siit see sinna viidigi. Ja mitte ainult maale, ka teistesse linnadesse viiakse sealt riiet. See on suur vabrik. Minu onunaine töötab seal. Peale selle on ka teisi kudumisvabrikuid. Näe, üks on siinsamas!“

Endel vaatas ja nägi ainult suurt maja, millel kolm rida aknaid. Majast kuuldus sellist mürinat, umbes nagu piimatalituses.

„Need on kudumismasinad,“ ütles Ülo. „Seal kootakse sukki, kampsuneid ja muud.“

„Aga sellel ei ole seda toru või — korstent,“ ütles Endel.

„Kõigil ei ole,“ ütles Ülo. „Kõik ei tee nii palju suitsu ja auru. See suur maja seal on kompveki-vabrik, sellel ka ei ole. Aga kõigil suurtel vabrikutel on. Minu isa käib paberivabrikus tööl, seal on ka suur korsten. Näe, isegi siit paistab. See on kõige suurem korsten üle linna.“

„Kas seal — paberivabrikus — tehakse raamatuid?“ küsis Endel natuke arglikult.

„Ei, seal tehakse ainult paberit ja pappi. Raamatud tehakse trükikojas. Jookseme kohe sinna tänavanurgale. Seal on trükikoda. Seal võime aknast sisse vaadata ja näha, kuidas ajalehed masinast välja tulevad.“

Endel vaatas seda nii suure huviga, et Ülo pidi teda varrukast tõmbama.

„Lähme nüüd edasi! Muidu me ei jõua lõunale.“

III

Nad jõudsid jälle ühe suure maja juurde. „See on ka üks metallivabrik,“ rääkis Ülo. „Aga see kõrge maja seal on jahuveski.“

„Aga kust saate linnas vilja, mida jahvatate?“ küsis Endel.

„Vilja saame maalt. Samuti saame maalt naha saapavabrikute jaoks. Rauda ja puuvilla tuuakse aga laevaga sadamasse. Sinna me jõuame ka varsti. Aga seal on sadamatehased, kus laevu parandatakse.“

Endel oli mõttesse jäänud. Ta vaikis tüki aega, aga viimaks küsis:

„Imelik, mispärast on kõik vabrikud linnas! Siin ei ole ju midagi, kõik tuleb siia tuua, isegi vili ja puud.“

Vaata, see pani ka Ülo mõtlema. Seni polnud see talle üldse pähe tulnud.

„Ma ei tea,“ ütles ta viimaks. „Peame isa käest küsima. Tema ehk teab.“

Koju jõudes oli neil esimene asi küsida:

„Aga mispärast on vabrikud linnas ja mitte maal?“

„Hea küll, võib ka maale vabriku ehitada,“ ütles Ülo isa. „Aga siis peab seal ju olema töölisi. Need peavad kõik koos elama ja neile on majasid vaja. Samuti on vaja kauplusi, kust nad saaksid toitu ja muud. Kui aga on koos palju inimesi, palju maju, kauplused ja vabrik — mis see siis on?“

„Linn!“ hüüdsid poisid ühest suust.

„Näete, nii ongi linnad tekkinud. Ja siis tuleb ühe vabriku juurde teine. Tuleb ka raudtee. Ja kui linn on mere ääres, tuleb sadam.“

„Nojah, linnad kasvavad ju alati,“ ütles Ülo. „Imelik, et ma seda kohe ei teadnud!“

Hoidumine liiklemisõnnetusist.

I

Paks tolmupilv kerkib maanteelt ja suur punane sõiduk läheneb müdisedes: autobus viib inimesi linna.

Endumäe Peeter, Ihapalu algkooli teise klassi hoolas õpilane, istub kohe autobuse eesotsas suure klaasakna taga, juhi lähedal, ja vaatab

maanteele. Endumäe Peeter sõidab linna, külastama oma sõpra Jaani, kes on juba pioneer ja kannab ilusat punast kaelasidet.

Peeter näeb, kuidas juht tasandab sildade juures käiku, kuidas ta paneb hoolega tähele tee kõrvale asetatud märke, ja kui sõiduk pöörduv ühelt teeharult teisele, siis näitab punane suuna näitaja selgesti, kuhu jõuvanker pöörduv.

Autobus möödub eessõitjaist alati nii, et need jäävad paremat kätt, kiired kergesõidua autod ning mootorrattad omakorda kihutavad temast vasakult mööda. Nii ei juhtu liiklusõnnetusi. Kui aga mõni vastutulija või eesmineja ei märka aegsasti suurt jõuvankrit, siis annab juht signaali.

II

Peeter näeb, kuidas kaks jalgratturit sõidavad kõrvuti nende ees maanteel. Nad peaksid aga sõitma teineteise järel, sest muidu on möödasõit raskendatud. Juht annab signaali. Üks rattur kihutab edasi, teine vaatab kohkunult üle õla tagasi, kaotab siis tasakaalu ja vänderdab peaaegu autobuse rataste ette. Suur masin jääb kriuksatades seisma: juht on ettenägelikult pidurdanud ja õnnetus jääb ära. Selgub, et jalgratturil on veel kaaslane ees raamil, sellepärast ta kaotaski nii kergesti tasakaalu. Nüüd ta saab autobusejuhilt tõrelda ja lubab edaspidi hoolsasti liiklusmäärustiku järgi sõita.

III

Linnas on Peetril juba Jaan vastas. Jaan tunneb hästi linnas liiklemise korda ja Peetergi õpib kiiresti, kuidas tuleb tänavail liikuda. Jaan ei lähe kunagi asjatult põiki, vaid ikka risti üle tänava, ja minnes vaatab ta esiteks vasemale ning tänava sõidutee keskele jõudnult — paremale, et märgata juba aegsasti liginevaid sõidukeid. Jaan ei jookse, vaid läheb rahulikult, kuid sealjuures tähelepanelikult edasi, ja kui poisid ühel rist-tänaval satuvad korraks sõidukite vahele ja tekib väike ummik, siis soovitab Jaan rahulikult seisma jääda, et autosid mööda lasta. Sihitult edasi-tagasi hüplemisel võiks muidu kergesti rataste alla sattuda.

Jaan viib nüüd Peetri koju ja tutvustab teda hiljem oma sõprade-pioneeridega. Peetergi katseb lähemal ajal pioneeriks hakata ja see-pärast on ta uute tutvuste üle väga rõõmus.

Puhtus.

Enn ei pidanud puhtusest palju lugu. Ema käskis Ennu küll tihti käsi ning nägu pesta, hambaid puhastada ja jalgu loputada, aga Ennul oli muudki tegemist, mistõttu ema käsud läksid sageli meelest. Enn käis tihti ringi kriimulise näoga ega teinud sellest väljagi, kui mõni väike tüdruk teda sellepärast naeris.

„Mis mul nõndagi viga,“ ütles ta. „Kellel seda puhtust tarvis. Ainult vaeva on palju.“

Ühel õhtul hakkas Ennul hammas hirmsasti valutama, nii et ta terve öö kestel sõba silmale ei saanud. Ema viis nutva poisi järgmisel hommikul arsti juurde ja seltsimees doktor ütles, uurides vigast hammast, et see on valutama hakanud just sellepärast, et Enn pole oma hambaid korralikult puhastanud. „Ka teised hambad võivad niiviisi valutama hakata, kui neid ei puhastata,“ ütles arst ja ravis haige hamba terveks.

„Olgu!“ ütles Enn pärast seda. „Hambaid ma nüüd puhastan, aga käsi ning nägu ma küll iga päev ei pese, samuti jalgu. Ega ju hammastel sel-
lest midagi kasu ole.“

Siis aga jäi Enn kord üsna tõsiselt haigeks. Tal oli kõrge palavik ning kõht valutas kangesti. Toodi arst.

„Seda haigust antakse tihti edasi mustade käte kaudu. Väikesed haiguseteki-
tavad pisikud satuvad pesemata sõrmede külge, sealt suhu — ja tõbi ongi käes,“ seletas arst ja kirjutas rohu.

„Näed nüüd,“ ütles ema, kui Enn juba paranema hakkas. „Kas sa ikka veel puhtusest lugu ei taha pidada?“

„Olgu!“ ütles Enn. „Hambaid ma juba puhastan, nüüd pesen käsi ning nägu kah, aga jalgu ei pese. Käivad ilma pesemata küll.“

Enn paranes, sai terveks ja läks kooli. Kord koolist tulles hakkas aga saabas hõõruma ja jalgale tekkis suur vill. Enn ei pööranud villile mingit tähelepanu, vaid läks järgmiselgi päeval kooli pesemata jalgadega. Teel läks vill katki ja lõunal koju tulles hakkas jalg valutama, kuni Enn enam kuskil ei võinud olla. Jalg paistetas tugevasti ja muutus villihaavandi lähedalt sinakaks. Ema viis nüüd Ennu jälle arsti juurde, kuid viimane raputas haiget jalga nähes tõsiselt pead ja soovitas kohkunud Ennul minna kiiresti haiglasse, sest seekord oli tegemist algava veremürgitusega, ja see oli tekkinud haavandi hooletust kohtlemisest.

Hulk aega viibis Enn haiglas. Arstid tegid Ennu jala küll terveks, aga mitme nädala jooksul ei saanud ta koos teistega joosta, hüpata ega mängida.

Sellest ajast peale pidas Enn puhtusest suurt lugu ja ta oli nüüd alati terve ning rõõmus.

Kord ja puhtus.

I

Lainel ei olnud koolis sõpru. Miks? küsite muidugi. Arvate, et küllap Laine oli õel ja enese-armastaja. Ei, seda ta ei olnud. Laine tahtis väga kõigiga hästi läbi saada; laenas alati meeleldi

oma pliiatsiteritajat, aitas väiksematel lastel rannitsaid selga ja oli eriti rõõmus, kui keegi ülesande lahendamisel tema käest abi otsis.

Õppimises oli Laine väga usin. Tema kirjatööd olid peaaegu vigadeta, ülesanded alati õigesti lahendatud ja käsi õpetaja iga küsimuse peale kohe kõige esimesena püsti. Ometi ei olnud õpetajadki Lainega rahul.

„Laine,“ ütles kord õpetaja, „kas kodus panni alla panemiseks ajalehepaberit ei leidu, miks selleks vihikut kasutada.“ Selle asja pärast nokiti Lainet väga kaua. Õpilased ise leiutasid veel tabavamaid lauseid.

„Kas teil kodus labidat on?“ küsis Lainelt Ants päris süütu näoga.

„On küll,“ vastas Laine, „kas tahtsid meilt labidat laenata?“

„Kui labidas on, milleks sa siis mulda küüntega oled kaevanud,“ pilkas Ants ümberolijate naerulagina saatel. Laine oli väga õnnetu.

„Miks on lapsed ometi nii halvad?“ kaebas ta nuttes oma pinginaabrile Tiiule.

„Pole halvad midagi,“ vastas Tiiu, „ise oled nii räpane, et päris õudne hakkab. Kas sa ei tea, et mustuses arenevad kõik haigused?“

„Kulla Tiiu, mina ometi ei ole süüdi, et ma nii korralikult pestud ja kammitud pole nagu teised. Minu emal pole aega, peab varahommikul vabrikusse tööle minema ja kui hiljem koju tuleb, hoo-

litseb väiksemate vendade-õdede eest. Mind ei korralda keegi.“

„Kuula kus jutt!“ pahandas Tiiu. „Ja kus mul ja teistel need emad siis on. Kõik käivad tööl. Häbi sul pole kõike ema süüks ajada!“

„Ma ju ise ei mõista,“ nuuksus Laine.

II

Tiiul hakkas nutvast Lainest kahju. Õieti on Laine ju päris hea tüdruk, mõtles Tiiu ja ütles siis lepitavalt: „Ära nüüd tönni midagi, õpetaja tuleb varsti klassi. Aga õhtupoolikul tule meile külla, siis räägime sellest pikemalt.“

Pärast lõunat asuski Laine oma pinginaabri Tiiu juurde teele. Tiiu elas kõige kaugemas töölikasarmus. See oli täpselt niisamasugune kui Laine kodukasarm. Seestpooltki oli kõik Lainele nähtud: needsamad pikad kitsad koridorid uste reaga mõlemal pool nagu Tiiugi kodumajas. Laine koputas toa nr. 101 uksele. Uks avati ja Laine astus sisse. Tiiul oli niisama pliidiga tubagi kui Lainel. Aga midagi oli siin siiski uut, mis andis kogu väikesele ruumile iseäraliku ilme. Põrand läikis helekollaselt, seal ei vedelnud ühtki paberitükki ega mänguasja. Tiiu väike õde mängis kapi ette laotatud triibulisel vaibal. Keset tuba seisis neljakandiline söögilaud ruudulise vahariidega, laua keskel klaas värskete lilledega. Akna all oli Tiiu väike töölaud korralikult ase-

tatud raamatutega ja kirjutustarvetega. Tiiul oli seljas kulunud, kuid puhas kleit.

„Noh, võta palitu maha ja astu tahapoole!“ lausus Tiiu sõbralikult.

„Kas teil on hiljuti remonti tehtud?“ küsis Laine läikivat pliiti ja puhast tapetit silmitsedes.

„Paari aasta eest tehti,“ ütles Tiiu, „miks sa seda küsid?“

„Vaatan, et pliit on teil nagu tuliuus kohe,“ lausus Laine.

„Oh!“ lõi Tiiu käega. „Päris vana, tahmab hirmsasti, siis muudkui küüri.“

„Mis raamatud seal riiulil on?“ küsis Laine.

„Oi, oi, ära nii räpakalt võta!“ hädaldas Tiiu. „See on minu raamatukogu.“

„Mis raamatukogu,“ imestas Laine. „Raamatukogu on ju koolis.“

„Koolis on kooli raamatukogu, see siin on aga minu raamatukogu. Aitan vanemaid, seepärast isa ostabki mulle raamatuid.“

„Kuidas sa neid aidad?“ päris Laine.

„Minu töö on oma voodi üleskohendamine, põranda ja tolmu pühkimine, lauakatmine ja oma sukkade nõelumine. Ema töö on akende, uste, pliidi ja põranda pesemine, toidu valmistamine, pere riiete ja sukkade parandamine ja muud.“

„Oi kui tore juturaamat!“ hüüdis äkki Laine, kes lehitses ühte riiulilt võetud raamatut. „Anna see mulle koju lugeda!“

„Oota!“ ütles Tiiu mõtlikult. „Kuula, mis ma sulle räägin ja ära saa pahaseks. Praegu ma oma raamatut sulle laenata ei või. Aga kui sul aasta lõpuks koolitunnistusel hoolsus ja kord hea on, vaat siis kingin sulle selle raamatu.“

Laine jäi sellega nõusse, sest ta ei olnud arusaamatu ega kiuslik laps. Ja kui Tiiu riistu pesema hakkas, asus Laine temale appi kuivatama. Ja kui Laine hiljem kodu poole kõndis, töötas ta oma südames, et päris kindlasti tema kevadisel koolitunnistusel seisab: kord — väga hea.

Meie kodumaa.

Rahvaste kodumaa, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, on suurim riik maailmas. Ta koosneb kuueteistkümnest vabariigist.

Nõukogude Liidu maa on väga suur. Kujutleme, et läheksime Eestist jala riigi idapiirini Vaikse ookeani ääres. Sinna on umbes 8000 kilomeetrit maad. Ja kui me nüüd kõnniksime päevad ja ööd läbi 3 kilomeetrit tunnis, siis kuluks meil selleks matkaks aega 7 aastat ja 3 kuud.

See on meile siiski liiga väsitav rännak, seepärast sõidame parem raudteega. Ka siis ei jõua me enne kahte nädalat kohale.

Loendamatuid suur- ja väikerahvaid elab Nõukogude Liidu vabariikides. Neid kõiki kohel-

dakse üheväärsete kodanikena Liidu valitsuse ja suure juhi sms Stalini poolt.

Me ei jõua korraga külastada kõiki rahvaid, kes elavad Nõukogude Liidus. Isegi lennukiga mitte, kuigi viimane on kiireim liiklusvahend. Ja pole meil aegagi raisata liiga paljude külaskäikude peale, sest töötame ühes teiste Nõukogude Liidu rahvastega meie ühise, suure kodumaa õitsenguks ja heaoluks.

Nõukogude Liit on nii suur, et seal ühes kohas paistab parajasti päike ja teises kohas samal ajal valvavad kuu ja tähed magajaid. Ta on nii suur, et seal ühes kohas valmivad viinamarjad tuliste päikesekiirte all ja teises kohas samal ajal võib lasta liugu kelguga mööda lumist mäekülge alla.

Seal on loendamatuid raudteid, lennuvälju ja vabrikuid. Seal on suuri lagendikke, kus kasvab vili, ja kõrgeid mägesid, mida katab igavene lumi. Seal on põliseid metsi, kus elutsevad metsloomad. Seal on jõgesid, mis on pikad mitu tuhat kilomeetrit, järvi, mille põhja pole veel keegi leidnud, ja meresid, mis on kuulsad kalarikkuse poolest. Nõukogude Liidust saab kulda ja hõbedat, rauda ja maaki, niklit ja alumiiniumi. Seal kasvatatakse suhkrunaerid ja kartuleid. Seal elab sõbralikult koos rahutu mägielanik ja vaikselloomuline põhjamaalane.

Niisugune on Nõukogude Liit, rahvaste ja meie suur kodumaa.

Punaarmee.

Oli ilus talvine puhkepäev. Väike Aadu läks koos vanematega jalutama.

Korraga kostis võimas laul!

„Sõdurid tulevad!“ hüüdis Aadu.

Tõesti ligines rühm punaarmeelesi. Nad astusid julges marsitaktis ja laulsid nii et linn kajas.

„See on osa meie suurest Punaarmeest,“ seletas isa Aadule, „kes kaitseb meie maad hävitava sõja eest.“

Aadule meeldisid need vahvad mehed väga ja ta tahtis neist ligemalt kuulda. Aeglaselt koju poole jalutades jätkaski isa oma seletust:

„Sa ju tead, Aadu, kui hirmus on sõda. Olen sulle sellest ikka kõnelnud. Kuidas seal sunnitakse inimesi vastamisi üksteist tapma ja kuidas sõda lõhub ilusaid linnu ja kauneid kodusid. Riikides, kus võim on rikaste kapitalistide käes, ei hoolita inimeste elust ega tööliste kodudest. Seal tekivad sõjad, sest võimulolijad tahavad endile ikka enam ja enam varandusi kokku kuhjata. Niisugustes riikides on sõjavägi just selleks, et saata teda hoolimatult kaasinimesi hävitama. Kapitalistide valitsus tahab, et sõdurid oleksid rumalad ega saaks aru, milleks on tarvis sõdida.

Ainus sõjavägi terves maailmas, kes teab, mis on ta siht, on Punaarmee — Nõukogude Liidu võimas kaitsja.

Punaarmeesse kuuluvad kõigi Nõukogude maade tublimad pojad. Nemađ teavad, et nad on selleks, et kaitsta oma suurt, armastatud kodumaad ja kogu töötava rahva hulki. Rõõmuga astuvad noored Punaarmeesse, sest suur au on kaitsta inimeste vabadust ja õnne!

Sa nägid, kuidas nad marsivad: julgelt, kindlalt ja rõõmsalt. Nõnda on nad valmis minema vastu ka suurimale hädaohule.

Punaarmee õpetatakse sõdureid tundma Lenini-Stalini õpetust. Selles õpetuses on suur jõud! See teeb inimesed julgeks ja rõõmsaks.

See oli jalaväeosa, mis meist möödus. Kuid Punaarmee seisab koos paljudest vägedest: seal on veel ratsavägi, merevägi ja lennuvägi. Lennuväelasi kutsutakse Stalini kotkaiks. Ja nad on tõesti kartmatud nagu tõelised kotkad, tõustes õhku, üles kõrgele, tugevais lennukeis. Sealt ülalt laskuvad nad alla langevarjudega. Selliselt allalaskujaid nimetatakse parašütistideks.

Punaarmeed nähes teab igäüks, et siin on koos mehed, kes ei tunne sundimist, vaid kes seisavad kui müür oma rahva elu ja töö eest.“

Sõit lennukil.

Bolševikud ehitasid kaugemale lumisesse Põhja-maale uue linna ja panid sellele nimeks Igarka.

Moskvast Igarkani on mitu tuhat kilomeetrit maad. Raudteed seal pole. Aurikuga saab küll sõita, aga sellega kulub väga palju aega, pealegi liiguvad aurikud seal kaugel Põhjas ainult suvel.

Aga uuele linnale on tarvis mitmesuguseid töölisi. Insenere, õpetajaid, arste. Kuidas siis Igarkasse toimetada inimesi ja posti?

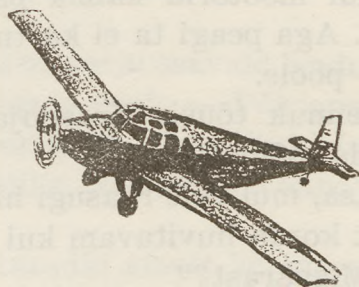
Vaat siin tuleb appi lennuk.

Tanja isa, arst, läkitati ka Igarkasse tööle. Ta võttis Tanja endaga kaasa.

Tanja rõõmutes kangesti. Ta polnud veel kunagi nii kaugele sõitnud.

Esialgu sõitsid nad neli päeva rongiga — Moskvast Krasnojarski linnani. Kogu tee Tanja päris:

„Isa, millal me läheme lennukile?“

Krasnojarskis astusid nad rongilt maha ja sõitsid aerodroomile. Seal nägi Tanja suurt ilusat reisulennukit. Ta tõusis treppipidi kabiini ja istus pehmesse tugitooli.

Kui mootorid käima pandi, hakkas Tanjal hirm. Aga peagi ta ei kartnud enam ja pöördus akna poole.

Lennuk tõusis Krasnojarski kohale. Tanja hüüdis rõõmsalt:

„Isa, mul pole raasugi hirmu! Vaata, siin on tuhat korda huvitavam kui rongis!“

„Mispärast?“

„Vaguniaknast näed puid, maju... Majad nagu ikka majad, puud nagu ikka puud, ainult vilksatavad ruttu mööda. Aga siin... näe, mustad täpid! Kas tõesti need on inimesed? Ja seal nagu tikutoosid — need on majad, eks?“

Varsti tõusis lennuk ülespoole pilvi ja Tanja hakkas silmitsema kabiini. Siin oli valge ja soe. Päike paistis sisse läbi suurte aknaklaaside.

„Isa,“ küsis Tanja, „aga kui öösi lennatakse, kas siis on kabiinis pime?“

„Ei ole,“ ütles isa, „siin on elektrivalgus nagu meil koduski. Ja soe on siin sellepärast, et kabiini köetakse elektriga.“

Saabunud Igarkasse, Tanjal oli väga kahju lennukist lahkuda.

„Kui saaks alati niiviisi lennata...“ ütles ta. Talle meeldis reisulennuk väga.

Aerodroom — lennuväljak; **kabiin** — kajut, kamer; **saabuma** — pärale jõudma.

Lenduri õpilased.

Nõukogude Liidus on palju osavaid lendureid. Nad teevad väga kaugeid lende — Põhjanabale, Kaug-Idasse ja Ameerikasse. Aga ükski lendur ei saa korraga nii tubliks. Nad kõik on enne õppinud lennukil „U 2“.

See masin on ehitatudki ainult õppimise ots-tarbeks. Tal on üks mootor ja kahed tiivad. Kabiinis on kaks juhikohta. Ees asub iste, rool ja teised lennuki valitsemiseks tarvilikud sead-med. Tagapool samuti.

Esimese rooli juurde istub õpilane, teise juurde õpetaja, kes vaatab järele, kuidas õpilane lendab. Kui ta teeb vea, hüüab instruktor läbi telefoni: „Ei, valesti! Nii ja nii tuleb teha!“

Kui õpilane juhib masinat õigesti, kiidab instruktor: „Õige! Tubli!“

Kui õpilane ei taipa, kuidas viga parandada, võtab instruktor rooli ja juhib ise. Kui asi kor-ras, jätab selle jälle õpilase hoolde.

Nii käib instruktor õpilasega kaua aega kaasas. Siis, kui õpilasel on see kunst juba päris selge, saadab instruktor ta üksinda üles.

Esimene iseseisev lend on kõige meeldejää-vam päev lenduri elus. Ta juhib masinat üles —

see tõuseb sõnakuulelikult. Keerab alla, masin laskub maa poole. Rool vasemale — lennuk keeras vasemale, rool paremale — lendab paremale.

Noor lendur on väga uhke. Ta viibib õhus täiesti üksinda, teraslind kuulab tema sõna. Kõik on hästi.

Lõppeks laskub ta tagasi aerodroomile, astub lennukist välja, ise rõõmus, erutatud. Instruktor ja seltsimehed soovivad talle õnne.

Peale esimest proovilendu peab lendur veel tüki aega harjutama, enne kui ta viiakse üle teistele masinatele, keerulisematele kui õppelennuk. Aga alati, kui ta kustahes kohal silmab lennukit „U 2“, meenuvad talle lennukool, instruktor ja esimene iseseisev lend.

Tangid.

Õhtul külamehed rääkisid, et teispool jõge metsa taga seisavad nõukogude tangid. Seda juttu kuulis Mare ja otsustas kindlasti vaatama minna neid imeelukaid, mida nimetatakse tankideks. Ja neid mehi, keda kutsutakse puna-armeelasteks. Mare tahtis kangesti näha puna-armeelasi ja tanke.

Hommikul Mare jooksis jõe. Otsis madala koha ja läks üle jõe. Nüüd on veel tarvis joosta läbi metsa ja siis peaksid juba paistmagi tangid

ja punaarmeeelased . . . Öösi oli sadanud ja praegugi tuli peent uduvihma. Mare paljad jalad olid porisel teel üsna määrdinud, aga kes sellest hoolib, kui ees on nii huvitav käik. Metsast välja jõudnud, nägi Mare tõesti tanke. Nad seisis pikas reas teel. Esimesel neist lehvis punane lipp.

Punaarmeeest aga ei paistnud jälgegi. Imestunult otsis Mare silmadega, kas ei paista kuskil mehi.

Korraga tõusis esimese tangi kerest välja üleni musta, läikivasse nahkkuube riietatud mees. Ta silmas ehmunud Maret ja hüüdis:

„Noh, väike, tule, tule siia, ära karda!“

„Ma ei karda sugugi,“ ütles Mare ja lähenes punaarmeele.

„Ütle, lapsuke, kas oled K. külast?“

„Jah.“

„Siis astu lähemale ja roni peale!“ hüüdis komandör.

Mare silmitses võõrast nahkkuues meest umbusklikult. Teistest tankidest olid vahepeal samuti välja sirutunud mehed, nahkmütsid peas.

„Onu — kas teie oletegi Punaarmee?“ küsis Mare.

„Jah, meie oleme Punaarmee!“

„Aga kus on Stalin?“

„Stalin on Moskvas. Saatis sulle tervitusi. Kuidas su nimi on?“

„Mare.“

„Nii, nii, Mare! Ilus nimi. Roni siia üles minu juurde!“ ja komandör ulatas Marele käe.

„Oh,“ ütles õnnelik Mare, „ma määrin viimaks tangi ära, mul on porised jalad!“

„Pole viga,“ vastas uus sõber ja tõstis Mare enda kõrvale istuma. „Käiku!“ kõlas käsklus.

Kus nüüd algas mürin. Kogu tankide rivi hakkas liikuma Mare koduküla suunas. Mare oli esialgu kangesti kohkunud suurest mürinast ja hoidis kõvasti kinni komandöri nahkkuue libedast käisest. Kui kiiresti liikusid kohmakad tangid porisel teel! Ei neid sõidukeid pea kinni pori ega vesi. Lähevad isegi üle kraavide ja läbi võsa, nagu polekski ees mingit takistust.

Mare harjus müraga varsti, oli juba päris julge.

Juba jõutigi külla. Kogu külarahvas tuli vastu, kõik hüüdsid valjusti tervitusi. Lapsed aga vaatasid kadetsedes Maret, kes näis olevat üliõnnelik, et sai sõita võitmatul tangil.

Lööktööline.

I

Hilda ema käis lauavabrikus tööl. Ta naelutas seal lauaotstest kaste kokku, mis läksid äridesse kauba pakkimiseks.

Ühel hommikul luges Hilda lehest, et ema on kuulutatud nende vabriku lööktööliseks. Ta valmistavat päevas peaaegu kaks korda nii palju kaste kui teised.

„Ema, luba, ma tulen kord vaatama, kuidas sa töötad,“ palus Hilda. Ta oli endale pähe võtnud ka ükskord saada lööktööliseks, sellepärast ta tahtis uurida, kuidas seda tehakse.

Ema küsis töökoja juhatajalt luba, ja juba järgmisel päeval marssis Hilda lauavabriku väravast sisse, kust pöördus otsekohe vasemale. Seal teadis ta olevat kastitöökoja.

Hilda kõndis kohe ema juurde, istus tema kõrvale ja jäi ta tööd jälgima. Õieti-öelda polnud selle töö juures midagi iseäralikku, mingisugust kohutavat kiirust, nagu Hilda oli endale ette kujutanud. Rahulikult võttis ema ühest hunnikust kasti põhja, teisest otsa, kolmandast küljelauad, neljandast tarvisminevad põõnad ja lõi nad kokku. Vasar oli tal siinsamas käe kõrval, samuti naelakastid ja tangid.

„Sa ei tööta sugugi kiiremini kui teised,“ imestas Hilda, kes vahepeal oli jõudnud juba heita uudishimuliku pilgu enda ümber. „Kuidas sul siis rohkem kaste välja tuleb kui neil?“

„Mine, vaata, kuidas nad töötavad!“ ütles ema tasakesi. „Vahest sa siis saad aru.“

II

Hilda läks teisele poole seina äärde, kus hakkas jälgima heledate juustega töölist. Esialgu ei osanud ta ema ja selle teise töö vahel mingit vahet teha, pikapeale aga hakkas talle asi selguma.

Tööline võttis hunnikust ühe laua, viskas aga selle kohe tagasi, sest ta tahtis võtta põhjalauda, kätte juhtus aga hoopis otsalaud. Minemavisaatud laud kukkus põrandale. Tööline vaatas seda, vist mõtles, et kas tõsta üles või mitte. Jättis tõstmata. Siis ta ladus põhjalauad enda ette ritta, põõnad ka parajale kohale ja hakkas käega naelu kobama. Ta nähtavasti ei teadnud, kuhu ta need enne pani. Katsus siit, kobas sealt, tõstis isegi valmis pandud põhjalauad üles, et näha, kas naelad on vahest seal all, siis pistis käe taskusse. Tuli välja, et naelakast oli hoopis eemale laastude alla lükatud. Vasar — see logises varre otsas, ähvardades igal silmapilgul käest minema lennata. Sellepärast pidi tööline kaunis tihti vasaravarre otsaga vastu lauda koputama, et vasar põruks õigele kohale tagasi. Vahepeal ajas veel teistega juttu ka.

Kui tööline sai põhja valmis, läks Hilda ema juurde tagasi.

„Kui palju sa vahepeal valmis tegid?“ küsis ta.

„Ühe kasti.“

„Tema tegi ainult põhja,“ ütles Hilda, näidates teise seina äärde.

„Kas taipasid nüüd, miks ma rohkem kaste valmis saan kui teised?“ küsis ema.

„Taipasin,“ noogutas Hilda.

Töösangarid.

I

Meie linnas elab perekond: vanemad ja kolm last. Vanim lastest on Enn, sest ta on juba kolmeteistkümne-aastane. Järgmine on Jaan — kümne-aastane — ja Mall on alles kuuene ega käi veel kooliski.

Ennu, Jaani ja Malle isa on suure käitise tööline. Alati läheb ta varahommikul tööle — enne kui lapsed ärkavad. Ema aga on kodus, ja — oi kui palju tal on askeldusi! Seal ta peseb ja parandab, valmistab toitu ja puhastab tube, aitab ja õpetab, kus aga vaja. Lapsed aga ei hoolinud seni palju tööst. Oli ju palju lõbusam väljas joosta kui kodus ema aidata või koolis õppida. Küll noomisid isa ja ema, aga see palju ei aidanud.

Ühel päeval, kui poisid tulid koolist koju, jooksid nad ema juurde ja hüüdsid nagu ühest suust: „Meie isa on töösangar — lehes seisab!“ ja nende silmad särasid uhkusest. Ema naeratas

neile vastu. Mall aga, kes parajasti nukkudega mängis, küsis: „Mis tähendab töösangar?“

„Oi, kas sa siis seda ei tea?“ kurjustas Enn, kuigi ta ise ka seda päris kindlasti ei teadnud. Talle oli ainult selge, et selliselt nimetatakse inimesi, kes on teinud midagi ilusat. Ega siis muidu koolis õpetaja ütelnud, et Enn ja Jaan peavad olema uhked oma isa üle ja et kõik poisid peaksid püüdma saada tema sarnaseiks.

II

Kui isa õhtul koju tuli, ruttasid lapsed talle vastu ja pärisid õhinal, kuidas ta oli saanud töösangariks. Ja isa kõneles nii:

„Vaadake, mina olen palju aastaid töötanud käitises ja te teate, et ma pole kunagi jäänud koju laisklema. Mulle on armsaks saanud töö sotsialismi heaks. Kes aga oma tööd armastab, see ei tunne väsimust ega tüdimust. Ja nüüd viimaks on tulnud aeg, kus seda kõrgelt hinnatakse.“

„Aga kas meiegi saame olla töösangarid?“ küsis Enn.

„Küll saate, kui tahate. Töö on suur ja tõsine asi, aga ta muutub lõbusaks, kui hakatakse teda hindama. Valminud töö on kõige suurem tasu.“

Siis ütles aga ema: „Enn, kas sina tahad olla töösangar? Kas siis sina täidad alati hoolega oma kohustusi? Kas sa teed oma koolitöid sun-

dimata? Kas sa otsid ise, kus aidata saad, või teed ehk tüdinud näo, kui sind midagi teha käsatakse ja sa pead oma lõbustused pooleli jätma? Töösangar ei lase ennast kunagi teenida, vaid ta püüab teha rohkem, kui tal otsekohe kohuseks on.“

Lapsed jäid kõik kolm väga tõsiseks. Seal hüüdis Jaan: „Ma tean, mis me teeme! Peame koosoleku!“

„Peame, peame!“ olid Enn ja Mall kohe nõus.

III

Järgmisel päeval pärast lõunat algaski koosolek. Kõik kolm istusid laua ümber ja Enn kõnles: „Hakkame tänasest päevast lööktöölisteks! Teeme kõik rõõmsa meelega ega lase endid alati sundida. Me peame koostama töökava.“

„Mis asi see töökava on?“ päris väike Mall. Ja Enn selgitas, et see on igapäevaste tööde järjekord. Lapsed tegidki Ennu nõu kohaselt.

Möödusid nädalad.

Enn ja Jaan tõusid hommikuti krapsti voodist, kui ema neid hõikas. Rõõmsalt pesid ja kammisid nad endid ning ruttasid kooli. Ka Mall ei jäänud laisklema. Ta aitas ema köögis ja toa kraamimisel, käis poes ja leidis palju väikesi töid, mille üle ema rõõmutses. Poisid asusid pärast lõunat hoolsalt koolitööde juurde. Kõik järgmiseks päevaks valmis, pandi raamatud

mappi. Siis õpetati Malle lugema, küsiti, kas emal on neile mingit tööd varuks. See tehtud, asuti oma poolikute tööde juurde: Enn köitis nimelt raamatuid, nii endale, Jaanile kui ka isale. Jaan meisterdas emale puust jalapinki ja Mall kirjutas ilusaid tähti oma vihikusse.

Ja nagu imevael olid kaklused majast järsku kadunud, selle asemele aga asunud lõbus naer ja sõprus.

IV

Siis ühel puhkepäeval tuli külla isa käitise vanem, lahke ja sõbralik mees. Lõunalauas tõusis ta korraga püsti ja ütles: „Ma tulin siia, et meie tublide tööliste poolt tuua tervitusi kolmele eeskujulikule õpilasele.“

„Kes need on?“ küsisid lapsed.

„Need on Enn, Jaan ja Mall, kelle kuulsus on juba üle linna teisteski koolides levinud. Teie kolmekesi olete teinud alguse rõõmsale tööle kodus ja parimale püüdlikkusele koolis. Paljud lapsed on lubanud võtta teist eeskujut. Nii kasvab meile üllaid tööinimesi, kes on auks meie suurele ja võimsale kodumaale!“

Kui oleksite näinud Ennu, Jaani ja Malle silmi, kuidas need hiilgasid rõõmust ja uhkusest, te oleksite kindlasti tahtnud olla nende asemel. Aga kui te seda tõesti tahate, te võiksite ka katsetada — võib-olla saab kord neist ja teistki töö-sangarid.

Kaks külma.

I

Lumelagendikul jalutavad kaks külma, kaks lihast venda. Jalutavad, hüppavad ühelt jalalt teisele, taovad üht kätt teise vastu. Üks külm ütleb teisele:

„Vennake, külm sininina, lõbutseme pisut, külmetame inimesi!“

Teine vastab:

„Vennake, külm punanina, kui tahame inimesi külmetada, siis ei tule meil siin lumelagendikul jalutada. Lagendik on üleni lumega kaetud, kõik sõiduteed on täis tuisanud — keegi siit läbi ei lähe ega sõida. Jookseme parem metsa: seal on küll ruumi vähem, selle eest aga lõbu rohkem.“

Jooksidki kaks külma metsa. Kuulevad ühelt poolt aisakella, teiselt poolt kuljuste helinat. Aisakellaga sõidab postitõld, kuljustega — talumeheregi. Külmad hakkasid aru pidama, kes kedagi hakkab külmetama. Punanina kui noorem pajatab:

„Ma lähen parem talumehe kallale — temast saan kergemini jagu. Ta poolkasukas on arvata-vasti vana ning lapitud, müts vilets, jalas ainult viisud. Sina aga, vennake, kui vanem ja tugevam jookse isanda kallale, kes sõidab postitõllas. Tal on karunahkne kasukas, rebasenahkne müts, hundinahksed saapad. Ei mina temast jagu saa!“

„Olgu,“ ütleb sininina, „jookse peale talumehe kallale, küll ma katsun isandast jagu saada. Kui õhtul jälle teineteist kohtame, eks siis näe, kuidas kumbki oma ülesandega hakkama sai.“

Vilistasid külmad, laksutasid, jooksid minema.

II

Niipea kui päike oli loojunud, kohtavad nad teineteist lumelagendikul.

„Noh, kuidas lood on, vennake?“ küsib punanina. „Küll sa vist said tublisti jännata selle isanda kallal, aga jagu sa vist temast küll ei saanud.“

Sininina aga naerab endale habemesse ja ütleb:

„Eh, vennake punanina, oled veel noor ja rumal! Andsin talle säärase keretäie, et ta seda elu-aja mäletab!“

„Kuidas? Aga kasukas, saapad, müts — kas need ei aidanud?“

„Ei aidanud! Pugesin talle kasukasse, saabas-tesse kui ka mütsi alla ja hakkasin teda näpistama... Tõmbub teine kerra kokku, kisub end ikka koomale, mähib end, arvab, et kui ta end ei liigutagi, ega ma tast siis jagu saa. Kuid just see ongi vesi mu veskile. Külmetasin ta peaaegu surnuks. Aga kuidas siis sina oma talumehega hakkama said?“

„Eh, sininina! Oled mulle vingerpussi mänginud, et mulle õigel ajal mõistust pähe ei pannud! Arvasin, et külmetan mehe ära, aga tuli välja, et tema andis mulle hea sauna.“

„Kuidas?!“

„Üsna lihtsalt. Ta sõitis puid raiuma. Teel katsusin teda näpistada, aga tema ei tee sellest väljagi. Jõuab kohale ja hakkab tööle. Poen ta poolkasuka alla ja hakkab külmetama. Mees aga vehib kirvega, laastud aina lendavad, ise aga hoopis higine! Katsun, et eemale saan, muidu näpistab veel mind. Mõtlen igati — mis siin teha? ...

III

Mees aga raiub ja raiub! Ja hakkas tal hoopis palav. Näen, viskab poolkasuka seljast — see on üsna märg juba! Mul on hea meel, poen poolkasukasse ja teen selle kõvaks ning krobedaks kui männikoore.

Lõpetas mees oma töö, läheb, vaatab kasukat ja raputab pead. Mul on tuline hea meel: kes viimaks naerab, naerab paremini!

Mees aga vaatab ümber, võtab tubli halu ja hakkab sellega kasukat kolkima! Hoobid sajavad muidugi ka minu selga. Taob kasukat ja ise siunab mind. Katsun kiiremini kasukast välja pääseda, kuid väljapääsmine pole sugugi naljaasi: olin enda karvade vahele kõvasti kinni mässinud

— ei saa ega saa välja! Mees aga virutab, ikka aga virutab! Viimaks ometi suure vaevaga pääsin tulema. Luudkondid valutavad veel praegugi.“

„Teinekord ole targem!“ naeris vanem külm.
„Ära jookse töömehe kallale!“

Ennustaja.

Vanasti elas ühes külas ennustaja. Ta kiitles, et ta teab kõik: teab seda, mis on olnud, ja ka seda, mis tuleb. Ta kuulutas tulevikku ette väga paljudele ja inimesed uskusid teda. Kord kutsuti teda ennustama naaberkülla. Seal kogunes tema ümber suur hulk inimesi. Ja ta ennustas kõigile, mis tulevik neile toob.

Äkki jooksis sinna keegi külapoiss ja ütles ennustajale:

„Küll oled aga sina alles ennustaja, kõikide tulevikku sa tead, aga seda, mis juhtub sinu endaga, seda sa ei tea: sinu maja põleb!“

Ennustaja muutus ehmatusest valgeks ja pistis jooksmas kodu poole. Aga seal ei põlenud midagi. Kõik naersid vanaeide üle ja küsitlesid teda:

„Kuidas sa ometi seda ei mõistnud ära arvata, et külapoiss sind pettis?“

Sellest ajast peale ei uskunud keegi enam ennustajat.

Küürakas ja lapsed.

Tänaval sammus küürakas. Lapsed tulid parajasti koolist. Üks vallatu poiss hakkas osatades vigase järel kõndima. Teised lapsed jäid vaatama. Mõni naeris. Mõni viskas lumepalliga.

„Räägin teile, kuidas see inimene sai küürakaks,“ ütles üks möödujaid. „Tunnen teda, sest elame ühel tänaval.“

„Ta oli terve ja tubli noormees, kui meie läheduses süttis maja. Kõik said majast välja, ainult üks väike laps oli sisse unustatud. Lapse ema nuttis ja karjus tänaval. Siis jooksis see mees põlevasse majja, otse tulle, ronis mööda treppi teisele korrale, haaras lapse ja hüppas sellega aknast alla. Nii sai laps päästetud, kuid mees vigastas oma selgroo ja muutus küürakaks. Kas te nüüd veel ta üle naerate?“

Lapsed läksid häbelikult vaikides edasi. Mõnel olid pisarad silmis.

Liisu haigus.

Lumi oli juba sulanud ja päike paistis. Puudel küll veel lehti ei olnud. Rentslites aga voolas vesi rõõmsa vulinaga.

Vali kära kostis õuest tuppa. Liisu kirjutas ruttu viimase arvu matemaatikavihku. Siis lõi ta raamatu kinni ja tahtis teiste juurde joosta.

„Kuhu sa lähed ilma mütsita?“ hüüdis ema.
„Ilm on ju nii ilus,“ vastas Liisu ukssel seistades.

„Öhk on veel jahe, kuigi päike paistab,“ rääkis ema.

Liisu pani mütsi pähe ja läks õue. Seal ei saanud ta veel ümbergi vaadata, kui Endel ta juba kulliks lõi.

Teised lapsed aga jooksid kohe laiali. „Kull, kull, kanavaras!“ hüüdsid nad Liisule õrritades.

Liisu ei lasknud ka ennast narrida. Tal olid väledad jalad ja peagi lõi ta naabri Ella kulliks.

Nii jätkus mäng, kuni keegi enam joosta ei jõudnud. Liisu istus puukuuri ette ja võttis mütsi peast. Oli hirmus palav. „Ema kardab ilmaaegu,“ arvas ta.

Ta läks tuppa alles siis, kui juba jahe hakkas.

Teisel päeval tuli Liisu väsinult koolist. Lõunalauas ei läinud süüa midagi alla.

„Ei ole sugugi isu,“ seletas ta emale.

Ema pani käe Liisu otsaesisele. „Sul on ju palavik,“ ütles ta. „Pea kuum nagu köetud ahi.“

Liisu pidi kohe voodisse heitma. Aga kuigi ema ta paksu vaibaga kattis, oli tal nii külm, et hambad suus plagisesid. Alles siis, kui ta kuuma teed jõi, hakkas veidi soojem.

Hiljem tõi ema apteegist aspiriini. Liisu katkus enne keeleotsaga, et kas on väga halb maitse. Alles siis võttis terve pulbri suhu.

Öösi hakkas Liisu hirmsasti higistama. Isegi juuksed olid märjad. Viimaks ta ei jõudnud enam kannatada ja lükkas teki pealt.

Kuid ema märkas seda varsti ja seadis vaiba talle uuesti peale.

„Palav on,“ kaebas Liisu.

„Kannata ära, siis saad rutem terveks,“ manitses ema.

Lõpuks jäi Liisu siiski magama.

Järgmisel hommikul tundis Liisu end juba üsna hästi. Ta tahtis üles tõusta ja kooli minna. „Usu, ma olen päris terve!“ hüüdis ta emale, kui see teda kraadima tuli.

Kuid kraadiklaas näitas siiski paar kriipsu rohkem kui tarvis. Nii pidi Liisu selgi päeval voodisse jääma.

Ei olnud küll enam nii halb kui eile. Aga kui hirmus igav oli lamada voodis. Teised olid koolis ja pärast seda võisid õues mängida. Sellest kõigest pidi Liisu nüüd ilma jääma.

Villu raske haigus.

I

Villu ja ta vanem õde Anni olid üksinda kodu. Ema oli tööl. Anni tõi söögi lauale. Villu asus kohe laua juurde, aga käed olid tal kole mustad.

„Küll sul on mustad käed! Kuidas sa nendega sööma hakkad! Ema ju ütleb, et mustus toob haigusi.“

„Sina ei tea midagi. Kes enne mustusest on haigeks jäänud? Ema võib sulle paljugi rääkida, mina seda ei usu,“ ütles Villu ja hakkas sööma.

Pärast söömist ta hakkas lauatükkidest endale vankrit meisterdama. Töö huvitas teda väga. Ja varsti seisis kena vankrike höövelpingi ees põrandal. Poiss töötas hoolega. Saagis, raius, kangutas naelu ja tagus.

Äkki kõlas karjatus. Villu oli hakanud haamripõhjaga naela lauatüki seest välja suruma. Haamer aga libises ja nael tungis Villule käesse.

Höövelpingilt leidis Villu mingisuguse räbala. Ta sidus sellega haava kinni.

II

Õhtul tuli ema koju. Kui ta Villu kätt nägi, küsis ta, mis käel viga on. Villu rääkis oma õnnetusest. Ema jäi tõsiseks ja harutas musta lapi Villu käelt lahti. Ta puhastas haava ja sidus selle valge lapiga kinni.

Sellest hoolimata hakkas Villu kaebama, et käsi ikka enam ja enam valutab. Ilmusid isegi sinakad viirud käele. Nüüd viis ema Villu arsti juurde, sest oli tekkinud veremürgitus.

Kui arst Villu käe läbi oli vaadanud, küsis ema, kui kaua haigus võiks kesta.

„Oleks haav puhas olnud ja puhtalt kinni seotud, oleks paranemine ruttu läinud ning veremürgitus tulemata jäänud, kuid nüüd... ma ei tea,“ vastas arst õlgu kehitades.

Villu oli kaua haige. Ema istus sagedasti tema juures ja Villu märkas nii mõnigi kord pisaraid ema silmis. Siis oli tal palju enam kahju emast, kellele ta südamevalu oli valmistanud, kui oma käest.

Viimaks paranes käsi, nii et Villu võis sügisel juba täiesti tervena kooli minna.

Iga kord kui talle meenus must räbal haige käe ümber, tundis ta vastumeelset värinat.

Väike Elmo on loomade sõber.

Väike Elmo hoiab loomi. Ta on loomade sõber. Kui Elmo näeb, et keegi lööb hobust raske koorma ees, siis ütleb ta lööjale: „Kas sinul oleks hea, kui keegi sind lööks, kui sa kannad väga raske kompsu seljas ega jõua kiiremini edasi minna?“ See on Elmo poolt õigesti öeldud.

Kassi nimetab Elmo mõnikord Siidikäpaks. Sest Elmo ütleb: „Ma ei tee kassile kunagi midagi paha, ja kass ei kriimusta mind ka kunagi, ehkki tal on teravad küüned. Need hoiab ta minu eest varjul; minu jaoks on kassil ainult siidikäpp.“

Kas teie minu väikesed sõbrad, Ellid, Hellad, Märdid ja Kaljud, ka olete juba loomade sõbrad? Kui mõni teie seast seda praegu veel ei ole, siis edaspidi võib ta saada loomade sõbraks, kui ta seda püüab. Ilus ja õige on olla loomade sõber.

Kärbse tiivad.

Kaalu püüdis aknalt kärpse, rebis sellelt tiivad ning laskis kärpse jälle lahti.

Vanem vend noomis Kaalut, et see nii teeb. Ka kärbes tunneb valu.

„Kärbes on väike, mis valu ta ka tunneb,“ vabandas end Kaalu.

Varsti jooksis Kaalu välja. Rutuga ust kinni tõmmates jäi tal sõrm ukse vahele. Kaalu hakkas nutma.

„See on ju väike sõrm,“ ütles vanem vend naeratahes.

„Aga valutab kangesti,“ kurtis Kaalu.

Lindude ja loomade sõda.

I

Karu oli saanud metsast noore põdra kätte ja tahtis selle risuhunniku alla peita, et pärastpoole sealt pehmet rooga oleks võtta. Risu-

hunnikust tuli aga pisike risulinnuke välja ja hakkas karu paluma:

„Pai-kulla onuke, ära lõhu risuhunnikut: mul on siin pisike pesake ja pesas pisikesed põrmukesed pojukesed! Ära lõhu! Ära lõhu!“

Ta hüppas ühelt oksalt teisele ja siutsus haledasti.

„Pea suu!“ urises karu. „Sina ja sinu pesa!? Mis on sinust ja sinu poegadest kasu! Koristavad siit eest ära!“

„Kulla onuke,“ palus risulind edasi, „ma olen küll pisike, aga eks natuke ole ikka minustki kasu!“

„Vait!“ kisendas vihane karu. „See, mis ütlesin, on sulatõsi: ei sinust, su sugulasist ega kõigist lindudest ole pisematki kasu. Kärbsepüüdjad, sääsesööjad, parmupiinajad olete kõik!“

Karu kära oli hunt kuulnud ja sinna joosnud.

Ka öökull ja kaaren olid kära peale ligi lennanud. Öökullile läks see õige südamesse, mis karu rääkis.

„Ohoo!“ hüüdis ta jämeda bassihäälega. „Pole veel asi nõnda hull! Ohoo! ohoo! või meist pole kasu?“ Enam ei saanud ta rääkida, kui kaaren sõna võttis ja ütles:

„Krants, krants! Krants on vanakaru. Või teotama!? Ülekohtused loomad! Meist on maa peal tuhat korda enam kasu kui teist!“ ja ta kisendas seda nõnda valjusti, et mets kajas.

II

Rebane oli riidu kuulnud; määr, ilves, tõhk — kõik olid ligi kogunenud.

Aga ka vares, rähn, peoleo ja kotkas seisis ümberringi puude otsas ja kuulasid pealt.

„Vaa! Ei saa! Ei saa ja ei saa saamagi, et risulinnu pesa ära lõhute!“ vaakus vares. „Viige oma põdrapoege kustahes!“

„See on hirmu ülekohus,“ vihastus tõhk, „sihukese pärast peab meie aus onu heast toidust ilma jääma!“

„Ja oma väsinud liikmeid veel vaevama,“ lisas rebane juurde.

„Lõhu pesa ära!“ õrritas tõhk. „Kus nõu ei aita, aitab jõud!“

„Pea suu!“ hüüdis peoleo.

„Trr! . . .“ laskis rähn sekka, mis pidi tähendada niipalju kui: „ei tohi!“

„Sõda, sõda, sõda!“ kisendas vares täiest kõrist; teised linnud võtsid nõu vastu ja kuulusid sõja metsloomadele.

„Olgu!“ möirgas karu ja pühkis higi laubalt.

„Homme tulge Kõrgerabale välja, siis hakame pihta!“

„Olgu!“ karjusid teised loomad — ja sõda oli kuulutatud.

Linnud lendasid kõrge kuuse otsa nõu pidama; loomad läksid karu koopasse asju arutama.

III

Kurvalt istusid linnud kuuse otsas.

„Oli ikka natuke ettevaatamatu,“ arvas kurg, „et kohe varesele järele karjusime. Ega nende meeste vastu palju saa; need on õppinud kiskuma!“

Arvati siia ja sinna, aga midagi ei teatud ette võtta, mille läbi võit lindudele oleks võinud jääda.

„Päästsin korra mesilase elu, kui ta jõkke oli kukkunud,“ ütles meokas, „ja ta lubas mulle abiks olla, kui mul häda käes on! Ehk teaks tema nüüd head nõu anda!“

„Õige, väga õige!“ vastasid linnud. „Sa mine räägi sellest mesilasele! Aga me peaksime piiluri ka välja saatma, kes salaja pealt kuulaks, mis aru metsloomad peavad,“ arvasid mõned.

Kägu võttis selle ameti enda peale.

Natukese aja pärast tuli kägu tagasi. Ka meokas oma mesilasega oli sinna jõudnud.

„Noh, mis head või paha kuulda?“ küsisid linnud, kui kägu tagasi oli tulnud.

„Asjalugu on järgmine,“ seletas kukulind, „nad pidasid karukoopas aru, kuidas sõdida, ja jäid järgmise otsuse juurde: karu hakkab nina-meheks, teised on sõdurid, aga rebane seisab kõrgemal kohal ja hoiab saba võidumärgiks ülal. Kui saba tõuseb, siis on võit nende pool, aga kui ta selle maha laseb, siis on häda käes, siis on vaja jalgadele tuld anda, et eluga pääseda!“

Niipea kui mesilane karu nime kuulis, sai ta hirmus vihaseks ja ütles: „Küll ma sellele mesikäpale näitan, või tema tahab ninamees olla! Sõbrad!“ hüüdis ta lindudele. „Lähme aga kartmata sõtta! Küll ma muretsen, et rebase saba maha langeb!“

IV

Teisel päeval olid vaenlaste väed koos. Sõjakohaks oli Kõrgeraba. Mõlemalt poolt olid tulnud kõik, kes pidid tulema.

„Kas olete valmis?“ kisendas karu.

„Valmis!“ hüüdsid linnud.

„Kas mesilane siin?“ küsis öökull tasa.

„Siin, siin,“ sosistas meokas.

Suure müra ja käraga tormasid loomad lindude poole. Rebane oli kõrge kännu otsa roninud, silmad suureks ajanud ja saba hästi selga tõstnud.

Korraga lendab mesilane — viuu! — rebase juurde ja annab talle — vops! — oma terava nõelaga just nina pihta. Tuld tuleb rebasel valu pärast silmist. Ta kargab kännu otsast — ja saba on üsna reite vahel.

„Häda! Mehed-vennad, häda!“ kisendab jännes, kes hoolega rebase saba on vahtinud. „Rebase saba on üsna maas.“

Mehed-vennad vaatavad selja taha... Rebane jookseb, kaapab korra ühe, korra teise

käpaga nina. — Ja saba? Saba jookseb mööda maad!

„Häda!“ kisendavad loomad ja pistavad kõik jooksu! Linnud kihutavad takka järele ja ajavad nad kus seda ja teist!

Loomade häbi oli suur. Nad ei tohtinud oma silmi enam lindudele näidata.

Öökullil on sellest võidust veel praegugi hea meel ja tänapäevani kisendab ta öösi uhkesti:

„Ohoo, ohoo!“ — nõnda et mets kajab!

Ilves — röövloom; **meokas** — melekas, lind tuvide sugukonnast; **määr** — kiskja loom; **bassihääl** — madal mehehääl; **peoleo** — vihmakass, laululind; **piilur** — piiluja, luuraja; **risulind** — põialpoiss, väike lind; **tõhk** — tuhkur, kiskja loom.

Sõit jäätükil.

I

Ennu armsaim ajaviitekoht oli mererand. Siin saatis ta tihti terved päevad mööda. Ja mitte igakord ei küsinud ta sinnaminemiseks vane-mailt luba.

Nii oli lugu ühel kevadisel päeval jäämineku ajal.

Enn läks, kodunt salamahti kaasa võetud pootshaak käes, veel paigal püsiva jää äärele, tõukas lahtimurdunud jäätükke lahtisesse vette ja vaatas pealt, kuidas need kaugemale merele liuglesid. Tuul oli maa poolt.

„Tore oleks jäätükil pisut sõitu teha,“ mõtles üheksa-aastane Enn. Mõeldud — tehtud. Ta hüppas pootshaagi varal lahtimurdunud jäätükile. Enn arvas, et jõuab seda pootshaagi varal sinna lükata, kuhu tahab, sest vesi ei olnud kuigi sügav.

Esialgu läks sõit kenasti. Jäätükk kuulis juh-tija sõna. Enn lükkas oma laeva siia ja sinna. Aga ühe asja oli ta unustanud — kokkupõrke võimaluse teiste jäätükkidega. Ta tegi isegi

purjesõitu kuube purjeks tarvitades, mis teda kaldalt eemale kandis. Ta tahtis nüüd tagasi pöörduda. Pootshaak ulatus küll põhja, kuid siiski ei olnud võimalik jäätükile niisugust hoogu anda kui madalas vees, ja sellepärast oli võimatu kokkupõrget teiste jäätükkidega ära hoida. Ühe säärase pörke järel läks Ennu laev pooleks. Ta jäi ühele poolele, aga tundis juba, kui ettevaatamatu oli tänane sõit.

II

Kartusest põksuval südamel katsus ta võimalikult kiiresti oma laeva kalda poole lükata. Juba näis see korda minevat. Veel oli ainult mõnikümmend sammu kindla jää ääreni! Seal lähenes suurem jäätükk. Enn ei jõudnud küllalt ruttu oma jalgealust kõrvale lükata. Hädaohtlik kokkupõrge tuli, aga ta jõudis kokkupõrke silmapilgul suuremale tükile hüpata.

Edasi katsus ta oma uut jäälaeva pootshaagi varal kinni hoida, aga see ei läinud korda. Jõud oli väike. Ta torkas pootshaagi kõvasti merepõhja ja vajutas kõigest jõust jää ääre vastu. Aga laev ei jäänud peatuma, vaid kiskus pootshaagi enda alla ja libises kaldalt ikka kaugemale. Enn oli hirmul. Ta jooksis jää ühest äärest teise, kuid sellest polnud mingit kasu. Vesi oli sügav ja külm. Vettehüppamisele ja maaleminekule ei võinud mõteldagi.

Ennul hakkas pääsmislootus kaduma. Nutt oli varaks, haledad appihüüded tulid kuuldavale. Aga keegi ei kuulnud seda, sest küla oli kaugel.

Enn tundis esimest korda surmahirmu. Talle tuli meelde vanemate jutustus sellest, kuidas kord kodukülalt ja ümbrusest oli paarkümmend meest suurel jääl otsa saanud, ja nägi ennast nüüd niisamasuguses lootusetus seisukorras. Ta kahetses hingepõhjani, et ta ema hoiatusi nii vähe oli tähele pannud, ja mõtles, et ta oleks palju korralikum ja sõnakuulelikum, kui veel eluga pääseks.

Poiss nuttis ega mõistnud midagi ette võtta, ainult töotas heaks jääda, kui pääseb.

Ja pääsiski eluga!

Küll murdus seegi jäätükk, aga tuul ajas nad kivirahule, mida liivaselg, kus jää alles püsis, kaldaga ühendas. Piki leetselga jooksis Enn nuttes ja naerdes koju, kus tema pärast juba mures oldi.

Kivirahu — veealused kivid meres; **leetselg** — liivane madalik meres; **liuglema** — pikkamisi edasi liikuma; **pootshaak** — ritv raudkonksuga.

Uisutamas.

I

Märtsis oli suur sula. Jõed olid peaaegu lahti minemas ja kõik kohad olid vett täis. Aga siis

tuli äkki külm ja pani selle vee jäässe. Aruküla jõest polnud muidu suurt asjagi, aga nüüd ta oli kui ääretu jääväli. Sellel jääväljal uisutasid Juss, Andres ja Jüri. Nad olid kõik Aruküla koolimajas korteris. Olid tulnud jõele õpetajalt küsimata. Ei läinudki küsima, sest teadsid, et ega ta ei luba. Teised poisid olid küsinud ja ta oli ütelnud:

„Ärge täna veel minge! Ei tea, kas kannab!“

Aga see tore jää kiusas nii kangesti, et kuidagi ei saanud minemata jääda. Siis nad lippasid niisama, uisud hõlma all.

Nüüd olid nad siin. Oli väga lõbus. Jää oli nagu klaas. Aga see tegi asja veel huvitavamaks, et oli väga kõva tuul ja just piki jõge. Vastutuult andis trügida, enne kui said edasi, aga kui keerasid selja tuule poole ja hoidsid veel palitu hõlmad laiali, siis läks, nii et hoia alt. Oli tegemist, enne kui said pidama. Äkki hüüdis Andres:

„Uhame õige paar kilomeetrit vastutuult Adaka poole, vaat siis saame tagasi tulles alles sõidu!“ Nii tehtigi. Poistel olid pead märjad, kui jõudsid viimaks Adaka küla alla. Kuid tagasisõit pidi tasuma selle vaeva. Nagu oleks kolm aeroplaani mootorite põriseses vuhisenud mööda jõge Aruküla poole, nii särisesid nüüd uisud. Aga päris jõe kohal, kus vesi voolas kiiremini, oli jää veel nõrk, sellepärast poisid sõitsid rohkem kõrval. Ainult üksikuis käänukohtades, kus jõgi keeras põiki teele ette, lasti raginal üle.

II

Juba oli neil peaaegu pool maad sõidetud, kui äkki Andresel jalad nagu lõigati alt ja ta sumatas kõhuli vette. Järgmisel hetkel Jüri lendas talle otsa. Juss, kes sõitis kõige taga, sai küll kõrvale põigata, aga sisse ta vajus siiski. See juhtus just jõesäangi kohal. Õnneks oli seal vana jää all ja vesi ulatus poistele ainult põlvini. Nad ronisid küll kiiresti välja, kuid märjad olid nad siiski, nii et solisesid. Nõutult vahtisid poisid üksteisele otsa ega lausunud sõnagi. Esimesena toibus Andres:

„Mis muud, kui laseme aga edasi, ja siis tubli maraton koolimajja, saab meist seal mis saab!“

„Ega paremat nõu ole!“ kiitsid ka teised, ja sõit algas uuesti.

Aga juhtus nii, et kui nad parajasti ähkides ja lõõtsutades koolimaja uksest sisse tormasid, tuli õpetaja neile vastu. Nähes poiste ehmunud nägusid ja märgates, kuidas nad külmast lõdisesid, taipas ta kohe, mis on juhtunud. Käskis neil minna ruttu-ruttu magamistuppa, riietuda lahti ja pugeda sängi. Kooliteenija viis riided kööki kuivama. Natukese aja pärast tõi õpetaja poistele sooja teed vabarnakeedisega. Igaüks pidi seda jooma mitu klaasitäit. Siis õpetaja laotas igale poisile veel ühe vaiba, et ajaks hästi higistama. Nii pidid meie poisid lamama õhtuni, alles

siis lubati neil riietuda. Aga haigeks ei jäänud neist imelikul kombel ükski.

Aeroplaan — lennuk; maraton — pikamaajooks; mootor — jõumasin.

Kuldnokk ja lõoke.

„Liiri-lii!“ kuuldus kõrgelt õhust.

„Kas juba lõoke?“ ajas põldhiir kõrvad kikki. Ruttu ronis ta urust välja.

Parajasti laskus lõoke maapinnale.

„Kevad on tulnud!“ hüüdis ta hiirele. „Olen tema esimene kuulutaja.“ Ja vaevalt leitud seemne alla neelanud, tõusis ta juba jälle kõrgele. Seal laulis ta rõõmsalt kauni kevade tulekust.

Põldhiir vaatas lõokesele järele, kuni see silmist kadus, ja otsustas siis eemale kaasikusse minna. Ta tahtis näha, kas ta sugulane leethiir on külma talve üle elanud.

Sinna kaasikusse oli parajasti kuldnokk tulnud. Lustlikult vilistas ta puu otsas kevade tervitust.

„Kuldnokk juba siin?“ tõstis leethiir nina üles. Ruttu ronis ta puujuurele.

„Kevad on käes!“ hüüdis talle kuldnokk. „Olen tema esimene kuulutaja.“ Ta oli väga uhke seda üteldes.

Nüüd jõudis põldhiir parajasti kaasikusse. Kuldnokk silmas teda kohe. Ta vilistas õige pikalt märguandmiseks, ja teatas alles siis, et kevad on tulnud.

„Kuulsin seda juba lõokeselt,“ vastas põldhiir. Ümber puu joostes lõi ta leethiirega vastamisi nina ära.

Aga kuldnokk sai pahaseks, et lõoke oli juba uudist teatanud. Ta jättis hiired sinnapaika ja lendas põllule.

Juba eemalt kuulis ta lõokese lõõritamist kõrgel taeva all. Siis äkki vaikis laul ja lõoke kukutas enda nagu kivi alla.

„Käi siit minema!“ hüüdis kuldnokk lähenedes. Ta ähvardas isegi oma suure nokaga lüüa.

Lõoke taganes veidi, sest tal polnud nii suurt nokka. Kuid ära minna ta ei tahtnud.

„Tulen nii vara Lõunamaalt siia ainult selleks, et esimesena kevadet kuulutada. Kannatan seejärel tihti isegi külma ja nälga,“ seletas kuldnokk.

„Seda kõike teen ju minagi,“ vastas lõoke.

Nii vaidlesid nad hulga aega. Kuidagi ei jõudnud nad selgusele, kellel õigus on esimesena kevadet kuulutada.

Äkki lendas vares üle nende peade. Kurvalt kraaksus ta: „Kevad ei tule ega tule.“

Seda kuuldes vaatasid kuldnokk ja lõoke teineteisele otsa.

„Meie riidleme siin ja keegi ei saa teada, et kevad on tulnud,“ ütles kuldnokk häbenedes.

„Teeme siis nii: mina kuulutan kevadet põldudel, sina parkides ja aedades,“ tegi lõoke ettepaneku.

Kuldnokk oli sellega kohe nõus. Rõõmsalt tõusis lõoke sinise kevadetaeva alla, kuldnokk otsis aga iste-aset pungas puudelt. Nii said kõik põldudel kui ka puude all korraga teada, et kevad on käes.

Lindude kevad.

Lõõritades lendas lõo
üle nurme nõo,
laskus alla keset kesa,
tegi sinna pesa.

Sauna taga kasvab saar,
rõõmus rästapaar
lendas sinna, vaatas kongi —
oma jagu ongi!

Västrik, väike väle lind,
küllap tunnen sind —
teised nii ei lenda, randa
ega viska hända.

Vaatad üles, silmil käed —
mida kuuled, näed?
Kriiga-kruuga üle mere
tuleb kurepere.

Mustad tiivad, valge rind
lendab pääsulind.
Eks ta homme peale hakka —
pesa lauda lakka.

Rukkirääk on alles teel,
ööbikutki pole veel.
Aga mets ju seda nägu —
varsti tuleb kägu.

Esimesed lõokesed.

Lumi oli juba sulanud, ainult üksikud valged laigud paistsid põldudelt ja niitudelt. Öösiti külmetas veel veidi ja hommikuks oli veeloikudel õhuke jääkirmetis. Kuid enne keskpäeva oli see sulanud. Päike käis kõrgelt, õhk oli selge ja seal eemal helendas ning virvendas.

Meie ei püsinud enam toas, jooksisime maja ümber, aias, ja käisime koplis ning metsas. Ühel hommikul jooksisime jälle tänaval, mina, Anni ja koer Pontu. Meie kilkasime, Pontu haukus. Olime ülemealikult rõõmsad, ajasime üksteist taga ja käratsesime. Sauna taga kukkus Anni maha, veeres selili ja jäigi ülespoole vahtima.

„Mis sa vahid seal? Aja meid taga!“

Anni ei teinud meist väljagi.

„Hei, mis sa vahid seal? Tõuse üles, hakkame jälle jooksuma!“ hüüdsin talle teist korda.

Nüüd näitas Anni sõrmega taeva poole.

„Vaata ikka, vaata, mis seal on!“

Seisatasin ja hakkasin vaatama ülespoole. Esiti ei näinud midagi, aga siis silmasin seal ülal palju tumedaid täppe. Neid oli suur parv, kust nad äkki ilmusid, seda ei tea, kuid keerlesid meie kohal, siis hajusid üle meie peade, üle talu ja põldude, üks siia, teine sinna... Ja siis algas laul. Nüüd mõistsin.

„Anni, lõokesed on siin! Esimesed lõokesed on siin! Kuule, kui laulavad!“

Anni tõusis üles. Kuulatasime — kogu taeva-alune kajas lõokeste laulust: Liiri-lõõri, liiri-lõõri... Siis hakkas päike paistma veel soojemini, valgust nagu heitis ülalt alla, meie nägudele, kätele, talukatustele...

Jooksime tuppä ja hüüdsime juba uksele:

„Ema, isa, esimesed lõokesed on siin! Küll lõõritavad!“

Jääkirmetis — õhuke jääkord.

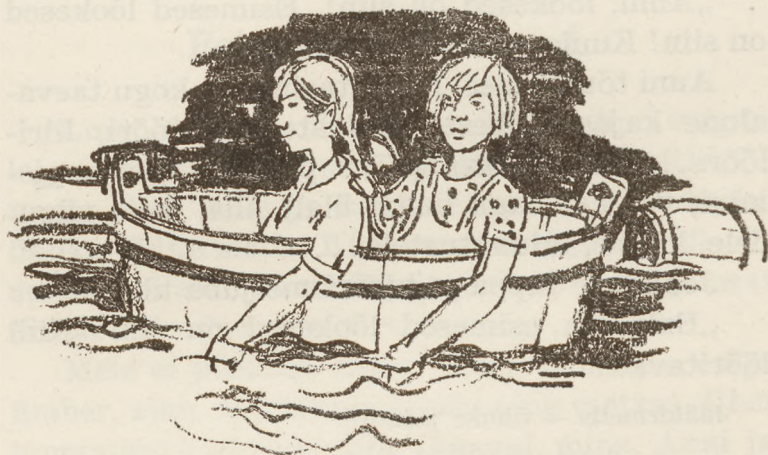
Vesi keldris.

I

Meie elasime siis suures kahekordses majas, kus oli palju lapsi. Kui talv hakkas lõpule jõudma, nii märtsi alguseks, siis hakkasime kõik suure hoolega suurvett ootama.

Ja ega tulnudki kaua oodata. Meie maja asus kaunis jõe lähedal, nii umbes saja sammu kaugusel.

Ühel hommikul majahoidja-naine ütles, et vesi on juba keldrisse tulnud. Läksime siis kõik keldriluugist vaatama. Oligi vesi tõusnud nii kõrgele, et mattis enda alla juba kaks alumist trepiastet. Tünnid ja vannid ujusid lausa vee peal.

Seda nähes tekkis meil õega kohe üks mõte, mida me aga esialgu hoidusime suurtele inimestele rääkimast.

Maja all oli suur võlvitud laega kelder. Peakäigust viis hulk kõrvalkäike igale poole laiali. Eespool hoidsid majaelanikud oma kartuleid ja juurvilja, tagumine pool keldrist öeldi olevat tühi.

II

Meil lastel oli vanemate poolt kõvasti keelatud omal käel keldrisse minna. Nagu pärast välja tuli, kartis ema, et kukume pimedas mõnda lah-tiste laudadega lampkasti, mida pidi seal õige mitu tükki olema. Ainult voorimehe Eedi, kes oli juba kaheteistkümnne-aastane suur poiss ja kan-dis pikki pükse, kiitles, et ta on keldri mitu korda risti-rästi läbi käinud.

Nähes nüüd vanni, mis ujus peaaegu kutsu-valt keldriesikus ühest seinast teise, mõtlesime kohe, et sellega oleks hea sõitma minna.

Pärast lõunat leidsimegi sobiva aja keldrisse minemiseks. Vesi oli veelgi tõusnud, sest eel-nimetatud lampkastid tõid üha uut vett jõest juurde.

Istusime mõlemad vanni ja sõudsimе ette-vaatlikult kätega mööda käiku edasi. Algul eral-dasime luugist langeva valguse tõttu päris hästi ümbritsevaid asju, kuid mida rohkem kaugene-sime sissekäigust, seda rohkem muutus ümbrus süngemaks ja salapärasemaks.

III

Järsku kuulsime päris lähedal kedagi end lii-gutavat, ühtlasi eraldasime otse vanni kõrval mingit heledat tompu, mis häälitsetes nõrgalt. Koh-kusime esialgu mõlemad koledasti ja arvasime,

et ei tea, kes see on. Õde pidi hirmuga isegi vanni ümber ajama, siis oleksime mõlemad kaelani märjad olnud.

Toibudes usaldasime siiski lähemalt vaadata ja tõmbasime vanni — meie eneste valge kana. Vaeseke oli kuidagi keldriluugist vette kukkunud ja seal kogu aja ümber ujunud, sest sulestik ligunes küll märjaks, kuid ei lasknud teda siiski põhja vajuda.

Nüüd sõudsimme kiiresti tagasi, oli ju kanake vaja viia pliidi peale sooja, sest ta värises kogu kehast.

Emal oli küll hea meel, et päästsime tema tibukese surmast, kuid ega me jäänud siiski päris ilma karistusest.

Linna pioneerid.

Linnast sõitsid meile pioneerid. Nad tõid külla uusi ajalehti ja raamatuid. Nad kutsusid küla lapsed murule ja rääkisid neile esimesest maist.

Millest rääkisid pioneerid:

1. mai on tööpüha.

Kõik, kõik minge esimesel mail tänavale.

On veel palju maid, kus töörahvas ei ole endale vabadust võitnud. Meie peame selles võitluses neile kaasa aitama.

Esimesel mail nägime niisuguseid plakateid tänavatel:

**Esimene mai on kogu maailma tööraha
päha! Kõigi maade töölised, ühinege!**

Mailaul.

Julgeid võitluslaule, kuule,
hõiskab rõõmus rahvavoog —
vapraid viise kannab tuule
kerge, kevadine hoog.

Nagu uhkeid õisi, vaata,
punalippe üle maa —
Eestit orjateele saata
enam ükski võim ei saa!

Lehvib lippe, laule kajab,
päikse säras maad ja veed.
Rõõmsalt vaba rahvas rajab
oma töö- ja õnneteed.

Esimene mai.

I

Tümm, tümm! kostis eemalt. Väike Leo hoidis tugevasti kinni vanaisa käest ja ootas. Ikka ligemale tuli see hääl — ja varsti oli kuulda ka muusikat.

Seal! Tänavanurgal punetas äkki midagi! See oli suur punane lipp, mida kandsid kaks meest. Neile järgnes muusikakoor ja palju, palju inimesi. Leo nägi neid kõiki mööduvat endast lauldes, nägudel naerusära.

Kui palju oli seal punaseid lippe ja kui imeilusasti need lehvisid tuules.

Meestel ja naistel olid rinnas punased lilled ja Leole tundus, et nad lähevad kõik suurele peole.

„Kus see pidu on?“ tahtis ta küsida vanaisalt, kuid siis märkas ta, et vanaisa palgel on pisarad, mis valguvad ta halli habemesse. Ja ometi ei ole vanaisa kurb, seda tundis Leo, ta jalg lõi ikka kõps ja kõps vastu tänavakivi marsitaktis ja ta nägu oli naerul.

Äkki aga unustas Leo, et vanaisa nutab. Kõvasti üle muusika kostis ta hele hüüd: „Ema, isa!“ — Jah, sealt nad läksid koos paljude teistega lauldes. Ema aga kuulis Leo hüüdu ja viskas talle ilusa punase lille oma rinnast. Küll oli Leol sellest hea meel.

II

„Vanaisa, miks sa nutsid?“ küsis Leo, kui juubeldav rahvahulk oli neist möödunud.

„Ei, ega ma ju ei nutnud,“ äigas vanaisa käisega üle näo. „Mul oli ainult kahju, et olen liiga vana ja jõuetu teistega kaasa minema ja hõiskama.“

„Miks on inimesed täna nii õnnelikud?“ küsis Leo uuesti.

„Jah, pojake, kõik on täna rõõmsad ja õnnelikud, sest täna on 1. mai — täna pühitsevad kõik töölised kogu maailmas oma vabadus- ja võitluspüha. Täna hõiskavad need, kes on hoolsalt töötanud ja oma kohust täitnud elus ja kes on võidelnud õigluse eest. Nendel maadel, kus töölised veel ei ole vabanenud, tulevad nad 1. mail kokku, et näidata oma üksmeelt ja võitlustahet. Vaata neid punaseid lippe, need kõnelevad töörahva võidust, mis on saavutatud kurjade ja omakasu püüdvate inimeste üle, kes tahtsid teisi orjastada. Aga töötav rahvas ei ole ori. Ta teeb oma tööd vabalt ja sundimata. 1. mai on seepärast kõige suurem ja kõige ilusam püha! Näe, kuidas päike särab ja kuula, kuidas inimesed laulavad!“

„Kas minagi tohin kanda punast lippu, kui suureks kasvan ja on jälle 1. mai?“ küsis Leo.

„Jah, kui sinust saab aus töömees. See on suur au, sest laisad ja isekad inimesed ei ole väärt kandma tööliste võidulippu!“

Leo töötas suureks kasvades saada meheks, kelle kätte usaldatakse sellise toreda punase, kuldkirjadega lipu kandmine.

Vanaisa ümises lauluviisi, väike Leo aga kõndis uhkena tema käe kõrval — ja kõikjal lehvisid lipud ja naersid ning laulsid inimesed.

See oli 1. mai.

Esimese mai laul.

Puhub pasun — teateandja:

Tulge kaasa!

Hüüab meie lipukandja:

Tulge kaasa!

Kõlab laule üle platsi,

üle aasa,

kogub noori, vanu, lapsi, —

kaasa, kaasa!

Kähku tee, mängumehed,

võitlusteele,

mängumehed, laulumehed,

võiduteele,

ruttu õpilased, koolid,

kooris tee,

pikad rõõmsad inimvoorid

teele, tee!

Hõiskav hulk meid, seltsimehed,

välja saadab.

Rahvas nagu oma ehet

noori vaatab:

„Olge tublid tunglahoidjad!

Iga maaga

looge sõprussidemeid ja

tooge kaasa

uusi südilt võitlejaid!

Aeg on vabaks saada

kõigi maade töötajail,

kaasa, kaasa!“

Oled hindu, punanahk, või
väike neeger,
on su tööriist sulg või sahk, või
veerev keegel,
kollane või valge sõber,
lähme teele,
sihiks õiglus — puhtam kõigest,
teele, teele!

Punalippe, lilli kandes
ühel meelel,
rahva võitlushümni lauldes
kõigis keeltes!

Pajupill.

Vanaisa Ain oli hea sõber oma pojapojale Mardile. Ta aitas Mardil hoolitseda mänguasjade eest ning kui oli rohkem aega, siis jutustas jutte.

Ükskord kevadel, kui suur kõuevihm oli möödunud, ütles vanaisa Ain Mardile: „Lähme nüüd oja kaldale ja teeme pajupilli! Nüüd pärast kõue on pajukoor hästi lahti ning me saame väga ilusa pilli.“

Nad läksidki oja äärde. Vanaisa lõikas saleda oksteta pajuoksa, lõikas sellele peale rea vajalikke tækkeid ning pööras siis pajukoore lahti. Varsti oli valmis ilus sõrmiline pajupill. Vanaisa proovis selle häält, jäi sellega rahule ning ulatas pilli Mardile.

Päike paistis rõõmsasti. Lõoke laulis nii kõrgel taeva all, et vaevalt võis teda märgata siniõhus. Mart pani pajupilli huultele ja puhus.

See pill kõlas tõepoolest toredasti. Sellel oli kerge ja mahe hääl. Mart oli õnnelik, et tema

pillimäng kostab nii kaunisti. Ta puhus ja kuulas ise hoolsalt oma mängu. Vahel talle näis uskumatu, et see kaunis vile tuleb tema puhumisest, ning ta katkestas pillimängu äkki. Kuid siis kadus pillivile ka kohe ja jälle sai kuuldavaks lõokese laul kõrgelt sinitaevast. Ta küsis vanaisalt:

„Vanaisa, ütle, mispärast lõoke siis ei laula, kui mina puhun, aga kui mina katkestan, siis lõoke hakkab laulma?“

„Lõoke kuulab, kui sina mängid pajupilli.“

„Aga mispärast ta kuulab?“

„Seepärast, et lõoke armastab pajupilli viisi. Kõik kuulatavad seda heameelega. See on juba vanast ajast nii seatud, et pajupilli kuulavad kõik.“

Varblase pesa.

Varblased tahtsid endile pesa ehitada. Hästi kiiresti pidi see valmis saama. Juba õhtuks. Aga nad olid ise natuke laisavõitu.

„Kui kutsuks õige teised appi, siis on meil vähem vaeva,“ arutasid nad. „Paneme nad materjali kokku kandma, siis pole endal muud teha, kui tõsta aga üks kõrs teise peale.“

Loomad ja linnud, kelle poole varblased pöördusid, nõustusid meeleldi. Miks mitte, kui vajati nende abi.

Varblased istusid puu otsa ootama, teised läksid laiali materjali muretsema.

„Ruttu, ruttu!“ komandasid varblased. „Aega on vähe.“

Pääsukesed lendasid nagu nool edasi-tagasi. Nad tõid igaüks järve äärest nokatäie savi.

Savi aga ei kõlvanud varblase pesaks. Pääsukesed ütlesid, et muud nad ei oska tuua ja lenda-sid minema.

Siis tuli siga, tirides puu alla suure porise oksa.

„Mis me sellega teeme? See ei sobi pesaks,“ siuksusid varblased.

Siga ütles, et kui juba niisugune ilus mädane-nud oks ei sobi, siis ta küll ei tea, mis üldse peaks sobima. Ta läks pahaselt porilompi tagasi, kust ta tuligi.

Lehm tõi seljataie õlgi.

„Nii pikad õled,“ hädaldasid varblased. „Kes need meile siia üles tirib?“

„Mina mitte,“ ütles lehm, ja lonkis karja-maale sööma.

Koer tiris rehealt välja laudadest kokkulöö-dud kasti.

„Vaata kus ilus pesa!“ haukus ta. „Mõni riide-tükk sisse ka, siis pole paremat tahtagi.“

„See ju nagu koerakuut,“ põlastasid varb-lased.

„Kui ei kõlba, ega ma pakkuma hakka,“ ütles koer ja vedas kasti rehealla tagasi.

Konn tuli ja soovitas neil oma munad aia taha kraaviotsa muneda. Seda siia tuua pole võimalik, krooksus ta. Nad olevat küll kümnekesi proovi-nud, aga otsa kraavi küljest ära sikutada ei jõudnud. Kui kutsuks võib-olla terve heinamaa konnad kokku, vahest siis saaks, arvas ta.

„Meie ei vaja teie kraaviotsa,“ pahandasid varblased. „Seal saavad ju pojad märjaks.“

„Mis siis, et märjaks,“ imestas konn. „Minu lastest pole ükski selle kätte surnud.“

Nii läks pool päeva mööda, aga pesale polnud veel kõrrekesegagi algust tehtud.

„Millal me küll niiviisi valmis jõuame?“ kurtisid varblased.

„Ärge laiselge puu otsas. Korjake ise materjal kokku, küll näete, kui ruttu siis jõuate,“ õpetas linavästrik aia otsast.

Mis jäi varblastel muud üle, kui talitada tema nõu järgi. Ja näe, pesa saigi õhtuks valmis.

Sinililled ärkavad.

I

Ühel soojal kevadepäeval ulatusid päikesekiired magavate sinilillede uksele koputama. „Üles, unimütsid!“ hüüdsid nad. „Üles, aeg on ärgata!“ kordasid nad kord-korralt tungivamalt. Ja kui nad õhtul lahkusid, manitsesid veel üle öla: „Homme hommikuks olgu õied valmis.“

Üksteise järel virgusidki sinililled. Mahl hakkas nende maa-alustes juurtes aegamööda voolama, elu tuli tagasi nende kudedesse. Eelmisel suvel olid nad juurtesse toitu tagavaraks kogunud. Seda võisid nad nüüd kohe tarvitada ja

sellega pididki nad esialgu läbi ajama. Sest kuigi päike soojalt meelitas, oli maa paksu lehepuru all veel külmanud ja peened narmasjuured ei saanud sealt esialgu toitu võtta.

Järgmise päeva hommikul tegidki siis sinililled kibedasti ettevalmistusi. Igal kevadel oli neil võistlus, kes saab kõige enne oma õiega valmis. Enamasti olid võitnud need, kes kasvasid otse metsa serval haabade all. Teised, kes sügavamal metsas elasid, pidid kauem ootama, kuni lumi nende pealt ära sulas. Tänavu olid aga kõik äratuskutseid üheaegselt kuulnud, sest soe vihmahoog oli lume ühtlaselt sulatanud.

II

Enne kui päike sai lõunast üle, tärkasid siinseal põõsaste vahel õrnad sinkjasvalged õienupud. Nende pead olid alles häbelikult longus ja nad värisesid harjumatus jaheduses. Vahepeal jõudis aga päev õhtule ja vari langes metsa alla ning õhk tõmbus jahedaks. Nii pidid noored sinilillekesed veetma oma esimese öö lageda taeva all külmetades. Kuid polnud viga. See ainult karastas neid.

Kui siis päike uuesti järgmisel hommikul pilvitus taevas naeratas, löid paljud sinililled üheaegselt nupud lahti.

„Siin me oleme! Siin me oleme!“ hüüdsid nad kooris päikesele vastu.

„Vaadake, kui sinised on mu silmad!“ kilkas üks sinililleke. „Vaadake, kui pikk ja tugev on mu vars!“ suurustas teine. „Mul on jahe, ma aga ei karda siiski,“ rääkis kolmas.

Nii nad kõnelesid omavahel. Päike ainult naeratas neile kõigile ja näis ütlevat: „Tulge aga, tulge! Mina teid maha ei jäta.“

III

Küllap sinililledki kuulsid ega nad muidu oleks hoidnud oma silmi vastu päikest. Ühes päikese rännakuga pööravad nad praegu oma päid. Hommikul on nende sinised silmad pööratud ida poole, kust päike tõuseb. Õhtul vaatavad nad järele, kui ta läänes loojub.

Niisugused on sinililled, kui nad pikast talveuinakust ärkavad. Ja neid tuleb kord-korralt rohkem ja rohkem. Lõpuks on neid juba nii tihedalt, et kaugemalt vaadates näib, nagu oleks sinine riie metsaservale põõsaste vahele laotatud.

Mesilane otsib kevadisi lilli.

Mitte ainult inimesed ei rõõmusta kevadiste lilled üle, vaid ka mesilased. Õieti on neil selleks rohkemgi põhjust. Meie vaatame ainult lilled ilu, mesilasele on aga õied söögilauaks. Ja üks

lilledki armastavad rohkem mesilasi kui inimesi. Selleks on neil oma põhjused.

Varakevadised lilled ei paku mesilasele palju mett, seda enam aga õietolmu. Mesilased korjavad agaralt lillelt lillele lennates õietolmu oma jalgade külge. Neil on kevaditi justkui kollased või punased püksid jalas, kui nad tagasi taru poole lendavad, et kogutud saaki koju viia.

Kes on juhtunud kevadel õitsvast pa-just mööda mine-ma, see on märganud, kuidas seal mesilased sumisevad. Kes on metsas sinililli või kannikesi korjanud, see on näinud nendel mesilasi. Oojah, mõni mesilane on käinud juba varakevadisi lumekellukesi vaatamas. Sest mis viga sinna minna, peenar on otse mesitaru kõrval.

On ju veel palju kevadisi lilli, kuid mesilased ei armasta kõiki ühevõrra. Et aga valik on väike ja igast õiest midagi ikka saada võib, lendavad

nad ka paiseleheõitele, mis kollendavad kraavipervedel. Nad otsivad lepikust üles isegi pisut jahedad ülased ja väikesed kollakad lepiklilled.

Mida enam kevad edasi suve poole areneb, seda rohkem lilli ilmub. Nõlvakutel kasvavad kollased nurmenukud. Lepikute äärtel löövad õitsele kullerkupud. Niidud on lillad väikestest pääsusilmadest. Aedadesse ja teedele ilmuvad ilusad helekollased võililled. Hakkab õitsema ristikhein...

Kuid siis ongi juba suvi käes ja kes meist jõuaks praegu üles lugeda kõiki lilli, mis suvel õitsevad! — Aga mesilased jõuavad küll, sest kui lilli on palju, siis mesilasi on veel rohkem.

Karjalask.

Lükati pärani lahti
lauda avar uks;
väraval pidasid vahti
Mihkel, Muri ja Tuks.

Veereb siis aganasari,
lendab sõnnik ja põhk —
lammaste kohkunud kari
kihutab õue kui õhk!

Varsti on väljas ka veised —
Ellik, Lehik ja veel
Maasik ja Punik ja teised
aina ammuvad teel.

Jälle nad vabad ja valla,
jooksevad hullamishoos —
tormavad tanumast alla,
mõnedel sarvedki koos.

Talled vaid kepsu löövad,
jooksevad — kätte ei saa.
Lehmad ju rohtu söövad,
nii et ragiseb maa.

Aiatööl.

Kooliaeg lähenes lõpule. Kased olid riietunud juba helerohelisse rüüsse.

„Täna õhtul hakkame herneid maha panema,“ ütles ema. „Ja oleks aeg porgandeid ja spinateid külvata.“

Veidi aja pärast kükkisid Valdur ja Viive peenramaa vastasäärtel ja tõmbasid enda vahel pingule nõöri. Nad nihutasid nõöri edasi-tagasi, nii et üle maa jäi õrn vagu. Siis tallas Valdur maasse sügava vahevao. Natuke eemal tegid sedasama Elli ja Virge. Ja varsti oli terve maa jaotatud mitmeks peenraks. „Siia peenrale paneme herved,“ ütles ema, kes tuli nüüd, mitu seemnepakikest käes. Ta pani siia maha ühe suure paki. „Ja siia saavad spinatid,“ jätkas ta ja pani maha ühe väiksema kotikese.

„Aga siia tulevad porgandid.“

Ka siia pandi maha seemnepakike.

„Noh, Valdur, võta nüüd konks ja tõmba hernepeenrale vaod! Ei, need, tuleb teha veidi sügavamad. Pea meeles, et seeme tuleb panna viis korda sügavamale, kui on ta suurus. Ja herved on ju päris suured. Jah, nüüd on hästi! Võta sa Viive nüüd kott ja hakka herneid maha panema! Aga mitte nii tihedalt! Soo, nüüd on paras.“

Kui kõik herved olid maha tipitud, võttis ema reha. Selle seljaga tasandas ta ettevaatlikult vaod kinni.

„Kas nüüd peame kastma?“ küsis Elli.

„Ei ole vaja,“ ütles ema. „Nüüd on veel küllaldaselt kevadeniiskust maas. Maa peaks olema palju kuivem, kui seda külvi puhul kasta tuleks. Ja siis oleks parem kasta enne külvi kui pärast.“

Natukese aja pärast olid valmis ka porgandija spinatipeenrad.

„Ema, mis me teistele peenardele külvame?“ küsis Virge.

„Sinna tulevad petersellid, sibulad, peedid ja oad,“ vastas ema. „Aga täna õhtul ei jõua enam, sest hakkab juba videvikuks minema. Homme töötame edasi.“

„Kuule!“ hüüdis Virge.

Ülalt kuuseladvast kõlas helisev linnulaul. Seal laulis laulurästas.

Väikesed kolhoosnikud.

I

Isa andis oma aiast kevadel lastele tükikese maad, et nad võiksid endile peenraid teha ja seal herneid, maasikaid, kurke ning porgandeid kasvatada. Isa poleks vahest maad nii kergesti lubanudki, sest aed oli väike, aga et Mäidul oli labidas, üsna tore punase varrega labidas, Liisil reha, Jaanil roheline kastmiskann ja Vellol hark, siis isa lõpuks nõustus ja lapsed hakkasid hoollega tööle. Mäidu lubas kurke, Jaan herneid, Vello porgandeid ja Liisi maasikaid kasvatada.

Igaüks sai aianurgast ühepalju maad. Peenrad mõõdeti välja ja siis hakkas Mäidu oma uhke labidaga kaevama. Vello töötas hargiga, aga Liisi ja Jaan vaatasid pealt.

Mäidu kaevas kuni väsis, pühkis higi ja istus kivile. Vellogi pidas tööle vahet.

„Las nüüd mina kaevan ka oma peenart,“ ütles Jaan.

Kuid Mäidu polnud sellega nõus.

„Mina küll oma labidat teie kätte ei anna,“ ütles ta. „Teete viimati katki. Andku Vello oma hark, kui tahab.“

„Minu hark võib veel kergemini murduda kui sinu labidas,“ arvas Vello. „Mina kasutan oma harki ainult ise. Olen selle hargi omanik. Aga

Mäidu võiks ju oma labidaga ka teiste maa ümber kaevata.“

„Pole see ühti naljaasi,“ ütles Mäidu ja pühkis higi. „Aitab sellest, kui jõuan oma peenragi ümber kaevata.“

„Või nii!“ hüüdis Jaan pahaselt. „Aga olgu! Mina sulle, Mäidu, oma kastmiskannu ka ei anna. Ja Vellole ka ei anna. Kandke kas või suuga suvel vett peenarde peale! — Herneist pühkige ka suu puhtaks.“

„Ja ärge lootke, et reha saate!“ hüüdis Liisi. „Kui ei anna üks, ega siis anna teinegi.“

Kõik neli väikest aednikku olid pahased. Liisi aga ütles lõpuks, et tema teeb oma peenrad ka ainuüksi reha abil valmis ja hakkaski kohe rehitsema, nii et tolm lendas. Jaan aga kavatses hoopis ära minna.

II

Siis tuli isa aeda laste tööd vaatama.

„Noh, kuidas töö läheb?“ päris ta lastelt.

„Mäidu ei anna labidat!“ kaebas Liisi.

„Aga Liisi ei anna jälle reha!“ ütles Mäidu.

„Jaan ei luba meie taimi kasta!“ lisas Vello.

„Aga sina ei anna jälle harki, millega kaevata!“ sähvas Jaan.

„Kuulge, lapsed,“ ütles isa lühikese mõtlemise järel, „teie moodustage kolhoos, siis on kõik hästi ja kellelgi pole enam nurisemist.“

„Mis on kolhoos?“ pärisid lapsed huviga.

„See on nii,“ seletas isa, „et teie teete ühised peenrad. Ühiselt teete, ühiselt kasutate saaki, samuti tööriistu. Nii on igapähe võimalik kurke, porgandeid, herneid ning maasikaid maitsta.“

„Aga kui minu labidas katki murtakse?“ kahtles Mäidu.

„Ja kui minu kastmiskann lommi lüüakse?“ lisas Jaan.

„Kui te kolhoosis olete, siis on need riistad teie kõigi ühisvara,“ seletas isa. „Kui mõni asi katki lähebki — eks siis muretsete ühiselt uue, olgu see siis labidas, reha, hark või kastmiskann. Kõigil on ühevõrra õigust iga asja peale, samuti ka peenarde peale.“

Lapsed said isa jutust kiiresti aru ja asusid nüüd suure hoolega tööle. Kolhoos oli ju väga huvitav ja aednikud märkasid endi imestuseks, et töö edenes nüüd nagu iseenesest.

Mäidu labidaga kaevati maa ümber. Kui üks väsis, siis algas teine. Vello hargiga toodi kuuri juurest kompostimulda. Liisi rehaga siluti peenrad üle ja hiljem kasteti Jaani kastmiskannuga — ikka ühisel jõul.

Varsti kerkisid taimed mullapinnast ja hilisudel oli väikeste kolhoosnike rõõm suur, sest nende töö oli vilja kandnud — ning seda kõike võisid nad ühiselt kasutada ning isalegi ühtteist pakkuda, kui ta vahel aeda juhtus tulema.

Kummaline linnupoeg.

See huvitav lugu juhtus meil möödunud kevadel.

Iga kevad toob meie kodu ümbrusse nii palju rõõmu, et meie vennaga muud ei saa, kui askeldame päevad otsa õues ja aias. Vahel püüame üksteise võidu esimesena näha tärpanud lilli või soojalt maalt tagasi lennanud linde. Eriti huvitavad meid linnud: kas kuldnokki tuleb kõik pesakastid täis, kui palju pääsuke si asub elama lauta ja kas saunaukse piidale ehitab jälle pesa meie väike põialpoiss. Saunapealne, kus tema pesa ikka oli, on nii madal, et kivil seistes võib seal näha linnupesa.

Ühel päeval avastasime rõõmuga, et pisike lind juba istub pesal. Ta vaatas meile alla hirmunud silmil, aga lendu ei tõusnud. „Ta haub!“ hüüdsin rõõmuga vennale.

Ei mäleta, kui palju aega oli möödunud, kui nägime põialpoissi imekiiresti lendlevat. Ma ei suutnud enam oma uudishimu taltsutada, vaid ronisin sauna nurka mööda üles vaatama. Pesas nägin midagi kummalist — üksainus poeg, ja kui suur! Laskusin ruttu alla vennale uudist kuulutama.

„Ehk on kulli- või varesepoeg,“ arutasime. Jooksime emale rääkima. „Võib-olla on käo-poeg,“ arvas ema naljatades.

Aga meie ei pidanud seda naljaks, vaid hakkasime seda lugu hoolega jälgima. Nüüd võisime kivil seistes näha, kuidas linnuema, pisike põialpoiss, toitis oma suurt ja ablast kasvandikku, kes kasvas päev-päevalt suuremaks.

Kord, kui linnuema oli jälle toitu otsimas, ronisime üles, et seda imelindu õige lähedalt näha. Oi, kui suur ta oli! Terve pesa täis! Aga valgetäpiline saba ulatus seinu mööda üles, see enam pessa ei mahtunud. Rinnaesine oli hallijutiline, aga muidu oli ta üleni hall. Ta tok-sas mind nokaga ning ajas selle hirmus pärani lahti, kuna suled tõusid turri. Jooksime ruttu isa juurde, kes värvis õues uut aeda. Isagi huvitus meie leiust, tuli ja võttis selle kummalise linnupoja pesast alla.

„See on kindlasti käopoeg,“ ütles isa. Nüüd tuli ka ema vaatama ja kinnitas sedasama.

Emal rääkis, et kägu vaatab väikese linnu pesa valmis, muneb muna maha, võtab oma noka vahele ja viib pessa. Väike lind haub välja, toidab ja kasvatab üles kui oma poja. Küll mul oli hea meel, et oma silmaga seda kummalist lugu nägin!

Isa asetas ettevaatlikult pessa tagasi selle noore käo, kes oli meie peale juba üsna pahane, kuna väike põialpoiss hirmunult läheduses lendles. „Peaksime ka seda nägema, kui see noor kägu lendu läheb,“ arutlesime vennaga.

Ühel puhkepäeva hommikul hüüdis ema meid ruttu õue: aiateiba otsas istus noor kägu, ajas noka pärani lahti ja väike kasuema tõi talle usse suhu.

Sellest päevast me teda enam ei näinud, aga üks kägu kukkus hiljem sageli lähedal kaasikus.

Kummaline — imelik, iseäralik.

Kärbes Summ.

Oli kord kärbes Summ, aga nüüd enam ei ole. Sellepärast öeldakse, et see on muinasjutt.

Kui ta elas, oli tema pärast palju tüli ja pahandust. Kärbes Summ ise arvas aga, et süüdi on teised, ja oli sellepärast väga õnnetu.

„Kõik kiusavad mind! Mind ei lasta üldse elada!“ kaebas ta. „Ma suren nälga!“

Tõepoolest oli ta üsna kõhn, kuigi toitu oleks pidanud küllalt olema. Majas oli lapsi ja need pillasid igale poole leivaraasukesi, koogipuru ja suhkrut. Ja oma poolelijoodud piimatassid jätsid nad sageli lauale.

Kärbsed aga tulid kohe lauldes:

„Summ-summ-summ-summ, tule vend, siin võid süüa priskeks end!“

Tuli ka kärbes Summ ise, kuid hakkas kohe hädaldama: „Sellest ei jätku ju kõigile, ärge tulge kõik siia! Siit ei saa igaüks suutäitki. Ärge sööge minu eest ära! Urjah, metsalised!“

Ja nii ajas ta kogu aja teisi toidu kallalt minema ega saanud tõesti mahti ise süüa.

Juhtus ta aga ise midagi leidma, katsus ta ruttu ja salaja süüa, et teised ei märkaks. Aga teised olid kanged märkama ja juba nad tulidki. Ja vaene Summ ei saanud muud teha kui ajas tiivad laiali ja tõrjus teisi eemale:

„Kõik minu, kõik minu! Katsuge, et minema saate!“

Kuid teised kärbsed ei teinud sellest väljagi, sõid ja naersid. Ja kärbes Summ jäi iga päevaga ikka kõhnemaks ja kõhnemaks.

Ühel päeval pääsis ta sahvrisse, kus polnud ühtki teist kärbest. Siin oli meepott, hulk mett põhjas.

„Kõik minu! Kõik minu!“ hüüdis kärbes Summ ja lendas meepotti.

Ta sõi nii palju kui jõudis. Aga mida enam ta sõi, seda sügavamale ta vajus. Ja kui ta viimaks tahtis ära minna, olid ta jalad kinni.

„Appi, appi!“ hüüdis ta nüüd. „Appi, vennad, olen jalgupidi tõrva sees!“

Aga keegi ei kuulnud ega tulnud.

„Appi, vennad!“ hüüdis ta natukese aja pärast. „Olen jalgupidi piima sees!“

Ei tulnud nüüdki kedagi, sest ükski kärbes ei leidnud teed sahvrisse.

„Appi, appi!“ hüüdis kärbes Summ kolmandat korda. „Tulge ruttu, olen jalgupidi mee sees!“

Aga mis seegi aitas, kui kedagi kuulmas ei olnud. Ja kärbes Summ vajus ikka allapoole, kuni ta viimaks uppus oma meepotis.

Oligi nüüd kõik tema oma, sest kes seda enam tahtis, kus surnud kärbes sees oli.

Kärbsed laulavad sellest ajast veel niiviisi:

„Summ-summ-summ, mis maitseb hea,
ära ainult endal pea!“

Kaks poissi.

Kaks väikest poissi, Mart ja Mihkel, läksid kord naaberkülla, et vaadata, kuidas kolhoosnikud traktoriga künnavad. Mart ei osanud sugugi lugeda. Mihkel aga veeris tähti vaevaliselt ja seejuures pidi ta tingimata sõrmega järke hoidma. Maantee ääres nägid poisid posti, mille ülemisel otsal oli lai silt suure selge kirjaga.

„Loe, Mihkel, mis sinna on kirjutatud!“ ütles Mart. Mihkel katsus veerida, kuid ikka läks segi. Viimaks otsustas ta posti otsa ronida, et sõrmega järke hoida. Seal luges ta veerides:

„Pa-lu-tak-se pos-ti kül-ge mitte puu-tu-da, post on värs-kelt vär-vi-tud!“

Mihkel ronis posti otsast maha ja ütles Martile:

„On ikka tõesti hea, kui inimene lugeda oskab — nüüd ma tean, et posti külge ei tohi puutuda...“

Vares keedab hernesuppi.

Ühel päeval mõtles vares:

„Vaja õige keeta hernesuppi.“

Aga varesel oli üksainus hernes. Vähe supiks. Hiireke jooksis sealt mööda.

„Mille üle sa mõtled, vares?“ küsis ta.

„Tahan keeta hernesuppi, aga mul on üks-
ainus hernes.“

„Tee nii nagu inimesed,“ õpetas hiir. „Nemad
istutavad herne mulda ja ootavad, kuni sellest
kasvab hulk herneid. Ja nendest nad saavad juba
suppi.“

Vares lendas põllule ja istutas herne mulda.
Siis ta tõi paja, kallas selle vett täis, tegi tule alla
ja jäi ootama, kuni ühest herneist kasvab mitu
herneist. Ta mõtles: „Seni kui vesi läheb keema,
peaksid nad mul juba käes olema.“

Jänes jooksis üle põllu lähemale.

„Mida sa keedad, vares?“

„Hernesuppi.“

„Kas mulle ka lubad lusikatäiekese?“

„Minugipärast,“ nõustus vares. „Istu maha ja oota, supp on varsti valmis.“

Orav piilus puuksalt alla.

„Mida sa keedad, vares?“

„Hernesuppi.“

„Kas mulle ka lubad lusikatäiekese?“

„Minugipärast,“ nõustus vares. „Istu maha ja oota, supp on varsti valmis.“

Varblane lendas suure rutuga otse paja servale.

„Mida sa keedad, vares?“

„Hernesuppi.“

„Kas mulle ka lubad lusikatäiekese?“

„Minugipärast,“ nõustus vares. „Istu maha ja oota, supp on varsti valmis.“

Nii tulid sinna veel lõoke, pääsuke, liblikas, sipelgas, konn ja lepatriinu. Kõigile lubas vares hernesuppi ja kõik istusid oodates ümber paja, lusikad käes.

Vesi kees juba, aga hernest polnud veel midagi näha.

Külalistel olid kõigil kõhud tühjad.

„See hernes on sul laisk kasvama,“ ütles varblane.

„Väga kaua aega mul siin istuda ei ole, pojad ootavad kodus,“ seletas pääsuke.

„Võib-olla polnudki see hernes, vaid kivi,“ oletas orav.

Otsustati tera maast välja kaevata ja järele vaadata, mis see siis õieti on, hernes või kivi.

Jänes nuusutas.

„Minu arvates hernes,“ ütles ta.

Orav proovis hambaga.

„Hernes jah,“ otsustas ta.

Varblane keksis ligi, võttis tera noka vahele ja neelas alla.

„Hernes, mis hernes,“ teatas ta. Ise aga lendas ruttu minema.

Nii jäidki vares ja kõik ta külalised herne-
supist ilma.

Kuidas Enn ja Jaan olid mesinikud.

I

Suvel, meevõtmise ajal, tuli poistel mesilastega suur sõda, pidid peaaegu elu jätma. Nad olid küll alati juures olnud, kui isa mett võttis, ja teadsid täpipealt, kuidas seda teha, — kuid halvasti see asi lõppes.

Onul oli aianurgas sirelipõõsa all mesipuu, mis kogu suve jooksul ei olnud andnud ühtegi peret. See pidi mett täis olema, nagu onu arvas. Kuid onu ei usaldanud sealt mett võtma hakata ei ühel ega teisel päeval, lükkas asja ikka edasi.

Siis pidasid poisid päeval nõu kokku, et võtavad ise paar kärke mett sellest puust välja, lõovad vurrist läbi ja ütlevad alles siis onule. Onu on muidugi üllatatud ja kiidab neid: „Kus mul mesinikud!“

Õhtupoolikul, kui kogu pere oli oma talituste juures, läksid poisid aeda. Kaitsemaski ei olnud kummalgi ees — nad on vanad mesinikud ja onu ise võttis ka mõnikord mett ilma kaitsemaskita. Ainult Jaanil oli käes suitsulõõts, millega puhus peenikesi suitsujugasid õhku.

Jaan ise avas mesipuu katuse, andis suitsulõõtsa Ennule ja käskis vahetevahel puhuda.

„Võtame siit paar kärke, sellest aitab. Eks onu võta siis teised.“

Ta hakkas kattelauda pealt tõstma, kuna Enn laskis suitsujugasid siia ja sinna. Kergesti saadi kattelaudad lahti. Mõni üksik mesilane roomas kattelaudade vahel, muidu oli tarus harilik summin ja tegevus.

Siis hakkas Jaan kärke kergitama — ei tule. Katsus siit, katsus sealt — ei anna järele.

„Peab peitli tooma,“ otsustas ta viimaks. „Müürinud, sunnikud, kõik vahakitiga kokku, ei anna järele.“

Jooksis siis kuuri, tõi sealt peitli ja hakkas uuesti kangutama.

„Tuleb, tuleb...“ rõõmutses ta kohe, kui kärjeraam järele andis. „Nüüd läheb hõlpsasti. Lase suitsu, lase aga suitsu!“

Enn laskis pahinal suitsu, kuna Jaan kangutas kärjeraami. Sai raami juba peaaegu välja, kui see äkki libises sõrmede vahelt ja langes tagasi. Mis nüüd edasi juhtus, seda ei võinud poisid uneski aimata. Kogu mesipuust käis korraga läbi ähvardav sumin, mis samas paisus kohutavaks maruks. Siis nagu visati tarust mesilasi välja, ja natukese ajaga keerles mesipuu kohal väikeste nõelameeste parv nagu pereheitmise ajal. Siis karjatasid poisid korraga.

„Ai, nõelata sain! Ai — veel, veel!“

Ja nüüd ei olnud enam kaht nalja. Mõlema pea ümber keerlesid mesilaste parved. Viu! ja vops! sadas nõelapisteid poiste nägudele ning kätele. Jäeti suitsulõõts, peitel ja kõik muu sinna paika ja pisteti plagama toa poole. Aga kus sa sellega! Mesilased ei lahkunud poistest silmapilgukski. Ei jõutud enam luggedagi, kuhu pisteid saadi. Jaan karjus kõigest kõrist:

„Mesilased tungivad põue! Põu on nõelu täis!“

Enn tundis aga, et talle ronitakse krae vahelt selga, isegi pükstesse. Suure vaevaga sai onunaine poisid mesilaste eest tuppa, kus nad pugesid sängi teki alla ja karjusid suure valu pärast. Tuli selline möll, et keegi ei teadnud enam maast ega ilmast. Sead hakkasid aidikus rõhkima ja

jooksma, aeg-ajalt nühkides külge vastu seinu. Toa taga koplis tõtsid loomad sabad selga ja hakkasid jooksuma mööda koplit nagu kõige palavamal kiinijooksmise ajal. Juhan tuli alt väljalt hobustega, väravas pistsid need norskama, ajasid pead püsti, kiskusid end poisi käest lahti ja panid metsa poole.

II

Selle möllu peale tuli onu saunaesikust ja märkas kohe, milles asi seisab. Ruttu jooksis ta aita ja pani kaitsemaski ette.

Kuidas ta viimaks mesilased rahustas ja tarusse tagasi sai, seda poisid ei teadnud. Kui ta tuppa tuli, oli esimene küsimus:

„Kus poisid on?“

„Siin tagakambris sängis teki all,“ juhatas onunaine.

Onu astus tagakambrisse, tõmbas teki pealt ära, aga ta ei tundnud, kumb on Enn, kumb Jaan, sest ühtemoodi olid poiste näod paistes.

„Kui te poleks mesilaste käest nii rängasti karistada saanud, saaksite minu käest mõlemad tubli peapesu,“ ütles ta paistetanud poistele ja lahkus toast.

Õhtul määris onunaine poisse kampriõliga. Mõlema näod olid nii paistes, et silmi ei olnud nähagi. Õhtul, kui valu oli juba veidi tagasi andnud, müksas Jaan teki all Ennule külge ja ütles:

„Nüüd oleme mõlemad ümmargused trullid, punnis põskedega nagu laadanukud.“

„Kas saamegi endised näod tagasi?“ kahtles Enn.

„Saame küll, ja ellu jääme ka. Isa ütles, et sada nōela inimene kannatab välja, rohkem ei kannata. Meil võib neid olla tükki kaks-kolmkümmend. Kuid pole viga — seda juhtub mõnikord vanadegi mesinikkudega, mis siis meist rääkida. Poleks ma seda kärjeraami tagasi pillanud, oleks kõik hästi olnud.“

Sisaliku suured sugulased.

Metsas kivi all elas sisalik. Ta oli väga uhke loom. Mispärast uhke? Sellepärast, et tal olid Aafrikas suured sugulased.

Jooksis hiireke rohus lähemale. Ta süda kloppis nii, et seda oli naha pealt selgesti näha. Mispärast see kloppis? Sellepärast, et hiir tuli nüüd sama mööda suurest rästikust. Rästik aga õnneks ei märganud teda, sest ta oli ametis oma pika keha sõlmekeeramisega.

„Armas sisalik,“ palus hiireke. „Luba mind enese juurde kivi alla. Nägin praegu rästikut. Kardan nii kangesti edasi minna.“

„Kõtt!“ ütles sisalik kivi alt. „Mine ära! Ma ei taha sinusugustega läbi käia. Mul on Aafrikas suured sugulased.“

Hirmunult jooksis hiireke edasi. Muidugi mitte sinnapoole, kus rästik oma keha sõlmis.

Kivile lendas ilus sinine kiil. Ta oli väga kurb. Roogude vahel lennates murdis ta kogemata ühe tiiva otsast tüki ära.

„Anna mulle nõu, sisalik,“ palus kiil. „Murd-sin kogemata ühe tiiva. Kuidas saan sellele uue asemele kasvatada? Sina muretsed ju ikka uue saba, kui vana ära kaob.“

„Kõtt,“ ütles sisalik kivi alt. „Mine ära! Ma ei taha sinusugustega tegemist teha. Mul on Aafrikas suured sugulased.“

Kiil lendas vaevaliselt minema. Pooliku tiivaga pole see ju kellegi mõnu.

Siis ei tulnud enam kedagi. Sisalikul hakkas kivi all igav.

„Siin pole mul sobivat seltskonda,“ mõtles ta. „Lähen parem Aafrikasse oma suurte sugulaste juurde.“

Ja läks. Jooksis ikka edasi ja edasi, kuni jõudiski Aafrikasse. Juba paistis siinsamas Niiluse jõgi. Jõe ääres aga magas krokodill.

Sisalik vaatas teda ja oli väga uhke.

„See ongi minu sugulane,“ mõtles ta. „Täiesti minu moodi.“

Sisalik astus lähemale.

„Tere hommikust, härra Krokodill,“ ütles ta. „Kas te ei tunne mind? Olen teie sugulane.“

Krokodill keeras pea laisalt tema poole.

„Soo?“ rääkis ta. „Kahju, et sa pole pisut suurem. Kui meiesugune tahab kõhu korralikult täis süüa, peab sinusuguseid vähemalt tuhat tükki olema. Aga, vaesed ajad, suur tänu sellegi eest.“

Ja ta ampsas oma hirmsate lõugadega sisaliku poole. Õnneks sai ta ainult sabast kinni. Sisalik ei läinud seda enam tagasi küsima, vaid põgenes. Kuhu ta põgenes? Tagasi koju.

Nüüd elab sisalik jälle oma kivi all ja on väga õnnelik. Sellepärast, et on oma Aafrika suured sugulased unustanud.

Ta on nüüd väga lahke. Palub ise hiirt enda juurde kivi alla varju ja annab kiilidele nõu, kuidas murtud tiibade asemele uusi kasvatada. Tuleb ainult oodata, ütleb ta. Kuid tema õpetuse järgi pole veel ühelegi kiilile uut tiiba kasvanud.

Mesikäpa saunaskäimine.

I

Oli laupäeva õhtu sügiskuus. Maailm oli pime kui pigi ja pilvist piserdas vihma.

Mändide all rajal kõndis väike vennike. Jaaniussid mätastel näitasid talle vaevaliselt teed. Vennike aga kõmpis aeglaselt ja ettevaatlikult, sest tal polnud parajasti kuhugi rutata.

Kes see vennike oli? Eks ikka vana Reinuvader ise, kes tegi oma õhtust jalutuskäiku.

Pikad õhtud on kodus igavad, kui pole midagi teha. Reinuvader lootis, et mändide all kõndides võib juhtuda uudist või tuleb pähe uusi mõtteid.

Siis aga sahisetid mändide all samblal sam-mud ja rebase ette tekkis kaks rohelist silma. See oli vana karu Mesikäpp, kes samuti oli tulnud oma kodust raasukeseks luusima.

„Tere, Reinuvader,“ ütles karu. „Ei tea, kuhu poole siis minnakse ja mida kavatsetakse?“

„Ei midagi suuremat. Nädal jälle läbi ja mõtlesin õige sauna minna,“ vastas rebane.

„Ah sauna? Kas ikka tõesti või? Kuhu sauna?“ uudishimutses karu.

„Ega saunadest puudust ole,“ vastas Reinuvader. „Nüüd laupäeva õhtul on kõik saunad koe-tud. Inimesed juba saunast väljas. Nüüd peaks õieti ruttama, et saun ei jahtuks.“

„See on küll õige,“ vastas Mesikäpp. „Kuule, sõber Reinuvader, ole hea mees, võta mind ka sauna kaasa. Turi mul sügeleb mis hirmus. Hõõrusin teda vastu puutüve, aga ei sügamine aita. Peab vist ikka pesema. Kas võtad või?“

„Ole nii lahke,“ vastas rebane. „Ruumi meie kahe jaoks on igas saunas. Ainult — kas sa oskad ennast pesta?“

„Ah pesta? Jaa . . . Ega mina pesta küll hästi ei mõista!“

„Aga sinu vend jääkaru supleb iga päev ja vaata, kui valge ta on.“

„Las tema supleb. Temal juba sündimisest saadik kombeks ennast märjaks teha. Aga mina hoian enda kuiva.“

„Kas sa siis kardad vett?“

„Ei karda. Lähen veest läbi küll, kui ette juhtub, aga siiski olen sündimisest saadik pesemata. Pole õppinud, ega ole õpetatud.“

„Kahju küll,“ ütles Reinuvader.

„Mis kahju?“

„Et sa ei oska ennast pesta. Niimoodi ei tule sellest toredast kavatsusest midagi välja. Kus saunas on soe vesi, palavust ka nii, et muudkui higista!“

„Oi, pai vaderike, võta ikka mind ka kaasa!“

„Kus ma sind võtan, kui sa ei oska ennast pestagi?“

„Pai vaderike, õpeta sina, kuidas ennast pestakse!“

„Nojah, õpetada ju võib. Ega selles suurt kunsti olegi. Tee aga kõik nii, nagu ma õpetan, ja siis saadki puhtaks. Läheme siis pealegi.“

II

Jooksid siis kibedasti — rebane ees ja karu taga. Varsti jõudsid nad saunani, mille uksel lõi vastu magus leili kuumus. Karu limpsas keelt.

„Oi, kui tore, oi, kui tore! Nüüd saab puhtaks, nüüd saab puhtaks! Kui oleksin seda varem teadnud, oleksin kogu pere kaasa võtnud.“

„Tore küll, ja puhtaks saab ka, kui sa ise leili välja kannatad.“

„Miks ei kannata, mul on ju karu tervis.“

Kui nad juba sauna astusid, siis näitas Reinuvader saunalava poole ja seletas:

„Kuhu tahad istuda, kas kehvakeste või täis-meeste lavale? Siin on lava, kus istuvad need, kellel pole karu tervist. Sina sinna ei mahugi, sa oled liiga suur. Aga sinu jaoks on see teine siin,“ näitas rebane.

„Ikka kõva tervise lavale,“ ütles karu ja tahtis asuda sinna, kuhu rebane oli osutanud.

„Pea!“ hüüdis rebane. „Teeme nii, et enne sina pesed minu puhtaks ja siis mina pesen sinu.“

III

Karu oli sellega nõus. Rebane heitis leili ja läks lavale. Ta vihtles ennast oma sabaga. Karu aga valmistas toobris vahtu. Kui ta siis asus pesema, siis hõõrus ta Reinuvaderi selja peaaegu punaseks, kõhukese heledaks, ainult kõrvaotsad jäid natuke mustaks.

„Aitüma!“ ütles rebane. „Ega mina ole mõni jännes või nirk, et peaksin enda valgeks pesema. Nüüd pesen siis mina sind. Hüppa nüüd lavale ja istu rahulikult. Kui häält teed, siis tead, et tulevad inimesed ja koerad. Siin peab olema wait. Mine nüüd üles!“

Karu ronis suure mõnutundega saunaahju äärele ja seadis end istuma kerisekividele. Esi-mesel hetkel ta näis ainult imestavat, kuid siis ta röögatas kõvasti ning hüppas nagu mütsakas saunapõrandale maha. Rebane oli aga juba väl-jas ja jooksis naeru mugistades metsa poole.

Ega karul väga halvasti läinud. Tema pääsis ka kohe jooksmas. Ainult saba oli ära kõrbenud, mispärast karud meie päevil ongi kõik imelühi-kese sabaga. Sest ajast ongi karud karva poolest õige tumedad, kuna rebane on hulga heledam. Kõik see on sellest, et karu ei kannatanud saunas välja vihtlemist kõva tervise laval.

Aga rebastele on nüüd kõik karud vihased. Kui kuulete, et karu kunagi kõvasti mõmiseb, siis teadke, et talle tuli meelde see saunas-käimine. Karu hing on siis täis.

Okas.

Õhtul tuli isa metsast koju. „Lapsed,“ hüüdis ta, „tulge siia, ma tõin teile midagi kaasa!“ Mann ja Juku olid kangesti uudishimulikud, mis see küll võiks olla. Isal oli käes väike rätikusse seotud komps. „Arvake nüüd, mis selles on!“ ütles ta ja vaatas naeratades lastele otsa. „Linnu-pesa!“ — „Jänes!“ — „Orav!“ hüüdsid Mann ja Juku läbisegi, püüdes teineteist oma tarkusega

üle trumbata. Kuid isa raputas kõige selle peale pead: ei ole, ei ole. Ja nähes laste kannatamatut uudishimu, pani ta kompsu viimaks põrandale, sõlmis lahti ja sellest veeres välja üsna okkaline kera.

„Siil, siil!“ rõõmutsesid lapsed. „Aga ta ei liiguta ennast ju sugugi?“

„Olge natuke wait, muidu siil kardab,“ ütles isa. Lapsed jäid vaikseks ja okkaline kera hakkas end ettevaatlikult lahti rullima, tulid nähtavale väikesed käpakesed, siis must läikiv nina ja kaks tumedat terast silma. Kuid nähes nii palju inimesi enda ümber, ehmus siil ja tõmbus jälle kerra.

Järgmistel päevadel oli siil oma uue ümbruskonnaga juba täiesti harjunud. Ta ei tõmbunud enam kerra, kui keegi talle lähenes, lakkus alustassilt piima ja laskis end isegi rahulikult sülle võtta. Ainult Murriga, vana kassiga, ei saanud ta läbi. Sattusid mõlemad kokku, siis ajas üks oma karvad, teine okkad püsti ja mõlemad turtsusid vihaselt.

Päeval magas siil väikeses kastikeses, kuhu lapsed tegid talle heintest mugava pesa. Ei olnud tal aga himu magamiseks, siis jooksis ta lastele igale poole järele nagu mõni väike koerakutsikas.

Nii sai ta nendele heaks mängukaaslaseks ja lapsed panid talle nimeks „Okas“.

Priidu ja Lembit suplemas.

Priidu ja Lembit olid naaberpoisid. Nende koduküla all oli liivapõhjaga jõgi. Mõnus oli jõe peegelveikes vees lootsikuga sõita, kalu õngit-seda ja supelda. Seda tegid poisid peaaegu iga päev, kui aga ilm lubas. Nad olid uhked selle üle, et juba paarkümmend sammu ühe joonega oskasid ära ujuda, nii et käed-jalad põhja ei puudutanudki ja et niikaua hinge kinni pidades vee all võisid olla, kuni kolmkümmend jõudsid lugeda.

Ühel päeval juhtusid poisid supeldes sügavale kohale. Paarkümmend sammu olid nad juba ujunud, kui poiste käed hakkasid väsima, aga jalad ei ulatunud veel põhja. Uppumise kartus pani poiste südamed põksuma. Veel kümmekond sammu jõudsid nad edasi, siis ei jõudnud Priidu enam käsi liigutada. „Lembit, ma upun, aita mind!“ jõudis ta veel hüüda ja vajus vee alla. Lembit ujus juurde ja haaras Priidul käest kinni, kui see jälle vee peale kerkis. Siis puutusid Lembitu varbad põhja, kuigi vesi ulatus talle ninani. Pääsmise lootus andis poisile jõudu. Varvastel väikesi hüppeid tehes liikus Lembit vähehaaval kalda poole. Priidu hoidis tema õlast kinni ega lasknud enne lahti, kui ta oma jalad põhja hakkasid ulatuma.

Pärast seda ei juhtunud poistel enam kunagi suplemisel niisuguseid äpardusi. Nad olid ette-

vaatlikud ja hoidusid sügavamaist kohtadest eemale.

Töötava rahva töö.

Elagu töö!

Meie elame töötava rahva riigis. Töö on meie ustav seltsimees. Ja töö on armas meile kõigile, sest meie töö ei ole orjade töö isandate heaks. Meie töö on meie eneste vaba ja rõõmus töö meie eneste õnneks.

„Kes ei tee tööd, see ka ei söö!“ ütleb suure Stalini Põhiseadus.

Kes enam teeb, see enam saab.

Meie töö on õppimine. Ka meie ei õpi teistele, vaid ainult eneste õnneks.

Kui hoolsad töölised on oma töö teinud, siis on neil õigus ka rõõmsale meelelahutusele.

Meil samuti. Mida parema hoolega oleme teinud oma päevase töö, seda rõõmsamalt võime minna kelgumäele või uisuteele.

Ka mängides õpime. Mäng on töö aabits.

Õppides kogume teadmisi, mängides tervist ja jõudu. Õppides saame targemaks, mängides aga tugevamaks, osavamaks, virgemaks ja julgemaks.

Seda kõike on elus ja töös tarvis. Mõistmatuid, laisku ja argpükse ei ole vabal töörahva riigil vaja.

Kui õpime, siis õpime kõige suurema hoolega. Täna paremini kui eile! Ja homme veel paremini! Täna juba teame, mida me eile ei teadnud, ja homme saame teada seda, mida me täna veel ei tea.

Aga kui on mäng, siis olgu ka mäng — rõõmus ja sõbralik kõigi kaaslastega!

Päristöö jaoks oleme veel noored — kasvame. Õpime, mängime, aitame kodus.

Aga vaadakem ka päristööd. Ja õppigem mõistma ning austama kogu meie töörahva riigi suurt tööd.

Kui teraselt vaatame, siis saame varsti aru, kuidas töö meid kõiki elatab.

Töö toidab, katab, soojendab ja valgustab meid. Töö avab meile kõik tarkused.

Elagu töö! Elagu töötava rahva vabadus!

Maatöö.

Kevad on tulnud. Soojad tuuled on sulatanud meie kodumaa nurmedelt lume. Maarahvas ruttav põldudele, kus algab töö.

Inimene on looduse valitseja. Inimeste tehtud lennukid, autod ja kiirrongid ruttavad läbi kauge ja kõrguste. Inimesed avavad maa, kaevavad sügavalt mägede põuest rauda, vaske, kivi- sütt, põlevkivi ja muid looduse rikkusi.

Kõikjal, kus tehakse tööd, näeme, kuidas inimene valitseb loodust.

Vähe on seda maad, mis magab nagu tahab, on inimestele kasutu. Põllud kasvatavad inimeste külvatud vilja. Niidud ja karjamaad toidavad karja. Noortes metsades seisavad puud sirges rivis — inimesed on nad nõnda istutanud. Täiskasvanud kuused, männid, kased ja teised puud aga langevad inimese sae ja kirve läbi. Inimesel on neid tarvis — ehituseks, kütteks ja tarbepuuks.

Ainult väga vesised sood magavad nagu tahavad. Aga tihti näeme, kuidas ka need peavad ärkama. Kaevatakse kraavid, lastakse liigvesi ära ja siis küntakse magav maa põlluks või istutatakse sinna mets.

Kevadel vabaneb lume alt lage maa. Need nurmed, kuhu juba eelmisel aastal on külvatud rukis, nisu või ristikhein, hakkavad varsti isenesest haljendama. Aga sügisel ülesküntud muldad ootavad tööd, ootavad harimist ja seemet.

Kõik viljad külvatakse õigel ajal ja hea hoolega. Varsti tärkavad noored orased rõõmsalt haljendama. Rukkiväljad juba lainetavad soojas suvetuules. Sirgetel kartulivagudel puhkevad valgete, sinakate ja kollakate õite read. Õitsev tatar on rõõmsalt roosa. Linanurm täies õies sinetab nagu vaikne järveke. Lõhnav ristikhein sumiseb mesilastest.

Põllumehe hoolas töö kestab aga päevast päeva.

Kui viimased külvid ja istutamised on lõpetatud ning kesaurm sügiseseks rukkikülviks väetatud ja küntud, siis varsti juba algabki saagi koristamine.

Kõigepealt kuuleme niidumasina väledat lõignat ristikheinapõldudel. Varsti algab ka maaheina niitmine ja kokkupanek. Heinamail kerkiavad kuhjad; küünid saavad saaki täis. Päevad on pikad ja palavad, aga heinalised ei väsi. Veel õhtul hilja kajab luhtadelt rõõmsat laulu. Ja juba hommikul vara kuuleme sealt vikatiluiskamist. Heinatöö päevad ei anna pikka uneaega.

Kui hein on tehtud, siis rukkiväljad helendavad juba kuld kollastena. Tera on küps ja rasked viljapead vajutavad kõrsi longu. Leib ootab lõikajat.

Hilise sügiseni lõgisevad niidumasinad valminud viljas — ikka päevast päeva ja nurmest nurme. Esimesena pannakse kokku rukis, siis talinisu, suvinisu, oder ja kaer. Peksumasinad huugavad. Vankrid nagisevad raskete koormate all. Vili aita, linad likku, kartulid ja söödajuurikad keldrisse ja kuhilasse ...

Suur on põllumehe töö, mis kestab varasest kevadest hilise sügiseni.

Aga suur ja väga väärtuslik on ka saak, mis maa harijale annab.

Maa rikkalikud annid toidavad meid kõiki.

Töö vabrikuis.

— Uuu... uuu...

Mõni huikab ligemal, mõni kaugemal, üks heledamalt, teine tumedamalt, mõni koguni kahe häälega.

Mis see nõnda huugab üle ärkava linna?

Need on hommikused vabrikuviled — masinad hüüavad endile inimesi appi.

Masinad on küll väga võimsad. Nende tugevad rattad, võllid ja vändad vaevalt kunagi väsivad. Aga nagu ükski rong, laev ega lennuk ei sõida juhita, nõnda on ka kõigil vabrikumasinail inimese abi tarvis.

— Uuu... uuu... hüüab auruvilede vägev koor, kutsub inimesi masinaile appi.

Tuhanded naised ja mehed lahkuvad kodust, tõttavad vabrikute poole, lähevad tööle. Igaüks peab õigel ajal oma õigel kohal olema ja parima hoolega tegema oma tööd — suure vabriku suurt ühistööd.

Vaata neid kõrgeid korstnaid, mis laotavad koiduse taeva alla suuri, tumedaid suitsupilvi!

Seal, nende mürisevate seinte taga raiutakse rauda, taotakse terast ja valatakse vaske. Raudteele on vaja uusi vedureid, piimaühinguile katlaid, masinaid, mootoreid — siin neid tehakse. Inimene mõtleb ja juhib ning masinad teevad uusi masinaid. Kaugelt mägede põuest kaevatud

raud saab siin tarvilikeks tööriistadeks — adraks, kirveks, vasaraks ja vikatiks.

Linna teises ääres suitseb teine suur vabrik. See neelab ahnelt meie metsade puid. Siin masinate raudsed suud närivad teravate terashammastega sitkeid palgijuppe nagu leivakoorukesi. Suuris katlais segatakse ja sulatatakse peent puupuru. Siis see rändab edasi masinast masinasse ja puud saavad paberiks.

Ka meie raamatu lehed on metsas kasvanud.

Mida tehakse aga selles kõrges hoones, heledalt valgustatud akende taga?

See väledalt vurisev vabrik ketrab villad lõngaks, koob lõngadest kauneid kangaid. Sajad masinad mürisevad kooris, et toota inimestele kehakatet. Tuhandetele ja tuhandetele jätkub siin tehtavat riiet — tööriideks lihtsat ja tugevat, puhke- ja pidupäeviks õrnemat ja ilusamat.

Viled aga huikavad; masinad mürisevad väsimatult.

Siin saavad rasked kasepalgid õhukeseks, painduvaks vineeriks, samaks, mida ka meie käsitöö tunnis saame.

Siin aga tehakse hallidest haavapakkudest miljoneid ja miljoneid tuletikke.

Siin parandatakse ja ehitatakse laevu.

Siin, kõrgete korstnatega suurveskis, jahvatatakse viljast igasugust jahu ja tangu, et jätuks kõigile.

Siit aga, elektrijaama masinate mürast, tuleb kogu linna hele valgus ja jõud, mis paneb käima palju teisi masinaid.

Kõikjal osavad ja vilunud inimesed juhivad ning valvavad masinate tööd.

Ja masinad teenivad inimesi, teevad, mis inimestele tarvis.

Käsitöö.

Vabrikud teevad suurt, plaanikindlat tööd. Väiksemad tööd ja parandused aga tehakse käsitöökodades.

Kui Kusti leiab, et tallad on läbi, siis ta läheb mitte saapavabrikusse, vaid kingsepa juurde. Kingsepp on käsitöoline, sest ta teeb oma töö rohkem käte kui masinate jõuga. Ta lõikab tallanahast paraja tüki, leotab selle pehmeks, taob tihedaks ja lööb siis saabastele alla. Naaskliga auk ette; igasse auku tilluke tikk ja siis haamriga otsa: kopp-kopp-kopp! Kusti saab oma kingad kätte.

„Võib jälle joosta mis jaksab!“ mõtleb ta rõõmsalt kodu poole rutates.

Kui isal ader kündmise juures katki läheb, ega ta siis hakka linna rauavabrikusse minema. Adra parandamisega saab ka külasepp hakkama. Ta vaatab järele, mis tarvis teha, paneb siis paraja rauatüki ääsile ja hakkab lõõtsa tõmbama. Söed ääsil löövad järjest heledamalt hõõ-

guma ja varsti muutub ka rauatükk sütel niisama heledaks. Sepp võtab selle tugevate pihtidega, asetab alasile ja hakkab vasaraga taguma. Hoopide alt lendab heledaid sädemeid. Alasi helin kostab kaugele. Nii saab punetav rauatükk varsti soovitud kuju ja ader on varsti paranatud.

„Niisama hea kui ennegi...“ arvab isa tööd vaadates.

Reinule on uusi riideid vaja, aga ega neid saa riidevabrikust. Riidevabrikus tehakse riiet suurte kangaste kaupa ja sealt see viiakse ühiskauplustesse müügile. Ema Reinuga ostab sealt paraja tüki ja siis lähevad nad rätsepa juurde. Rätsep võtab mõõdu, traageldab, proovib, õmbleb ja pressib ning varsti on Reinul uus munder seljas.

„Hoia hoolega, siis seisab kauem kena,“ õpetab ema Reinu uut kuube vaadates.

Käsitöö-kodades tehakse veel mõndagi muud tööd.

Tore on vaadata tislerit tööpingi taga. Höövel tõmbab kuivalt laualt õrnu, valgeid laaste ja meister ise aina vilistab rõõmsaid lugusid. Siin valmivad kenad kapid, lauad ja riiulid.

Ka pagarid on käsitöölised. Nende tööpäev soojas küpsetusruumis algab hästi varakult, et inimesed juba hommikueineks saaksid värsket leiba ja saia.

Samuti juuksurid, sadulsepad, korstnapühkijad, kellasepad ja veel mitmed muud on käsitöölised.

Meil on tihti tarvis mõnegi osava töömehe abi. Kõigega ei suuda keegi ise hakkama saada, sest iga töö nõuab oskust, riistu ja vilumust.

Transport.

Transport — see tähendab suurt veotööd, kaupade ja reisijate toimetamist ühest paigast teise, linnast linna ja maalt maale.

Vili kasvab maal, aga ka linnades on palju inimesi, kes kõik vajavad leiba. Igal sügisel liiguvad rasked rukki- ja nisukoormad küladest ligemasse raudteejaama. Terved vagunid täidetakse viljaga, mis viiakse linna. Seal suurveskid jahvatavad ja leivavabrikud saadavad iga päev sadasid autokoormaid värsket, lõhnavat leiba üle linna laiali.

Meil on tarvis rauda, vajame vaske, tina, soola ja muid tarbeaineid. Seda kõike peab meile toodama kaugete maade ja merede tagant.

Meie riidevabrikud valmistavad meie tarbuseks palju puuvillast riidet. Aga puuvill ei kasva meie maal. See valmib ainult lõunamaa palavama päikese all. Laevad ja rongid toovad meile puuvilla, toovad meie vabrikutele muidki tooraineid.

Joome kohvi, kakaod, teed; sööme riisi, rosi-

naid, apelsine. Kõik need lõunamaa looduse head annid ei valmi siin. Need tuuakse meile sealt kaugelt, kus nad kasvavad.

Aga meile mitte ainult tuuakse, vaid meilt ka viiakse. Meie maarahva hoolas töö kannab rohkesti vilja. Mõndagi meie maa andidest saame nii rikkalikult, et jätkub ka kaugemale saata. Laevadel ja rongidel, mis toovad meile kaugete maade kaupu, ei ole tarvis tühjalt tagasi minna. Nad võivad kaasa viia meie metsa puudest lõigatud laudu, meie väljadel valminud vilja, liha, võid, mune ja muud.

Mitte ainult kaupadel, vaid ka inimestel on mõnikord tarvis pikemat teed rännata. Alati on laevu merel sõitmas, raudteel ronge, maanteel autosid ja õhus lennukeid kihutamas. Tuhanded ja tuhanded transport-töölised seisavad ustava hoolega meie igapäevase elu teenistuses.

Kes on transport-töölised?

Kõik need tugevad mehed, kes sadamais ja raudteejaamades täidavad ja tühjendavad laevu ja ronge.

Kõik need julged ning osavad mehed ja naised, kelle juhtimisel laevad, rongid, autod ja lennukid kihutavad linnast linna, maalt maale.

Parimat hoolt ja suurt vastutust nõuab transport-töölise töö.

Väga kindel ja vääramatu peab olema käsi, mis juhib autot.

Kõige suuremat julgust ja osavust nõuab lennuki juhtimine.

Ka kõige pimedamal ja tormisemal ööl peavad meremehed mõistma oma laeva õigel teel hoida ja õigesse sadamasse juhtida.

Vaimne töö.

Vaimseks tööks nimetame niisugust tööd, mida tehakse mõistuse ja vaimuannete varal. Vaimne töö tõstab tarkust ja edendab ilu.

Meie riiki juhivad riigitegelased. Nad hoolitsevad selle eest, et kõik läheks nii, nagu ta peab minema. Asutuste juhatajad on iga päev kohal ja juhatavad asutuse tööd.

Igal hommikul tulevad õpetajad koos meiega koolitööle. Nad õpetavad meid teadma, mida me veel ei tea; õpetavad meid päevast päeva ja aastast aastasse targemaks. See on õpetajate vaimne töö meie heaks.

Meie õppimist toetavad raamatud. Teame, et raamatuid trükitakse trükikojas. Aga iga raamatu on keegi ka kirjutanud; keegi on loonud need lood, mida me loeme ja õpime. Kes? Kirjanik... Raamatut lugedes me maitseme kirjaniku vaimse töö vilja.

Ka kunstnikud, kes ilustavad meie elu oma loominguga, on vaimse töö tegijad. Kõrgeandelistele maalijatele maalitud piltidel võime näha kauhil ja huvitaval kujul mõndagi, mida me päriselt

ei ole näinud ega saagi näha. Võime näha tähtsaid inimesi, suuri töö- ja vaimukangelasi, võime näha huvitavaid pilte tööst ja loodusest. Ka meie väike raamat on märksa rõõmsam, kui selles on mitmeid keni joonistusi.

Helikunstnikud on samuti vaimutöölised. Küllap me oleme kuulnud ja rõõmu tundnud mõne kunstniku ilusast laulust või mängust. Kui mitte päriselt, siis vähemalt raadio kaudu. Küllap teame ka seda, et kõik lood ja laulud, mis oleme kuulnud ja veel kuuleme, on keegi loonud. Kes? Helilooja... Kirjanik annab meile oma vaimse töö vilja sõnadega, kujutav kunstnik joontega, värvidega, vormiga, helilooja aga helidega.

Armastame väga teatris ja kinos käia. Ka kõik see ilus ja huvitav, mis me seal näeme ja kuuleme, on saavutatud suure vaimse töö varal.

Õppides saame eluks ja tööks tarvilikke teadmisi.

Häid raamatuid lugedes harime oma vaimu, õpime tundma elu.

Aga laulust ja mängust, kunsti ja looduse ilust saavad meie südamed parimat rõõmu.

Armastades tööd, õppides tarkust ja rõõmu tundes kõigest, mis õige ja ilus, läheme vennalikus üksmeeles edasi.

Läheme edasi järjest õnnelikumate ja paremate päevade poole.

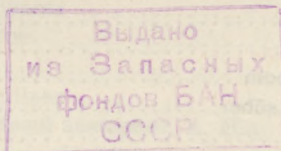
SISUKORD:

Lk.

Märkus: Laulud on märgitud *-ga.	
* Esimene koolipäev. K. Merilaas	3
Esimene koolipäev. L. Tigane	4
Seltsimees Stalini kooliaastad	8
Vabaduse tulek. O. Urgart	10
* Vaba kodumaa. K. Merilaas	12
Karjalapse suviseid mälestusi. H. Raudsepp	14
* Kalapüük. A. Sang	18
Tiiu maal	19
Vilepill ja kruusike	22
Rästik	29
* Rukkilõikus. K. Merilaas	30
Rukkipõllul	31
Meie juurviljaaed	34
Seeneaeg on juba käes	35
Rehepeks. K. Merilaas	40
Rehel. M. Raud	41
Veskil. L. Tigane	44
* Rändlinnud. K. Merilaas	47
Kaugele lõunasse	49
* Hilissügis. M. Raud	49
Noor aiatööline. L. Tigane	50
Kartulivaol. J. Parijõgi	53
Sügisene õppekäik. K. Merilaas	56
Mida kasvatavad põllud. K. Merilaas	57
Lina. K. Merilaas	58
Mida annab kari. K. Merilaas	60
Õue ümbrus. K. Merilaas	61
Uudseleib. M. Sillaots	63
Sügis-jutt. I. Urm	64
* Sügis. J. Oro	68
* Oktoober. K. Merilaas	68
Oktoobrirevolutsiooni aastapäev. A. Hint	69
Vladimir Iljits Lenin. H. Mirka	72
Päevaraamatust	75
Josif Vissarionovitš Stalin. H. Mirka	76
Mida andis Oktoobrirevolutsioon töölistele ja talurahvale ...	79
Tiigil. K. Pender	79

	Lk.
Mikul muhk peas	82
Talveuni algab. B. Kangro	83
Ihne puu, L. Tigane	90
* Esimene lumi, M. Raud	92
Talve tulek, M. Raud	92
Orav ja tuul. Vermasvuori	97
Kolm ronka, Fr. Gansberg	99
Kitseke ja metsavaht, B. Kangro	101
* Talvel, R. Kamsen	104
Lumememm	104
Külalised akna taga	106
* Talvehommik, J. Oro	107
Jänes, K. Ristikivi	108
Orav, K. Ristikivi	110
Neli soovi	112
Väike elupäästja, J. Kallak	113
Mida saame linnast, K. Ristikivi	114
Hoidumine liiklemisõnnetusist, J. Selg	119
Puhtus, J. Selg	121
Kord ja puhtus, K. Merilaas	123
Meie kodumaa, J. Urm	127
Punaarmee, H. Mirka	129
Sõit lennukil, I. P. Mazuruk	130
Lenduri õpilased, I. P. Mazuruk	133
Tangid, A. Luka	134
Lööktööline, L. Tigane	136
Töösangarid, H. Mirka	139
Kaks külma	143
Ennustaja	146
Küürakas ja lapsed	147
Liisu haigus, K. Pender	147
Villu raske haigus, V. Toom	149
Väike Elmo on loomade sõber	151
Kärbse tiivad, Ed. Tasa	152
Sõit jäätukil, P. Lauri	157
Uisutamas, J. Kallak	160
Kuldnokk ja lõoke, L. Tigane	163
Lindude kevad, M. Raud	165
Esimesed lõokesed, J. Parijõgi	166

	Lk.
Vesi keldris. I. Urm	167
Linna pioneerid	170
* Mailaul. K. Merilaas	171
Esimene mai, H. Mirka	171
* Esimese mai laul, A. Kaal	174
Pajupill, J. Jaik	175
Varblase pesa, L. Tigane	177
Sinililled ärkavad, B. Kangro	179
Mesilane otsib kevadisi lilli, B. Kangro	181
* Karjalask, M. Raud	183
Alatööl	184
Väikesed kolhoosnikud	186
Kummaline linnupoeg	189
Kärbes Summ, K. Ristikivi	191
Kaks poissi	194
Vares keedab hernesuppi, L. Tigane	194
Kuidas Enn ja Jaan olid mesinikud, J. Parijõgi	197
Sisaliku suured sugulased, L. Tigane	201
Mesikäpa saunaskäimine	203
Okas	207
Priidu ja Lembit suplemas, P. Lauri	209
Töötava rahva töö, M. Raud	210

14939

Kr. 1.—

